

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav politologie

Diplomová práce

Bc. Jaroslav Bruna

Problematika rozkrádání a s ním spojené patologické jevy v období přestavby
(1986-1989) na stránkách Rudého práva

The problems of theft/pilferage/misappropriation and related pathologies
in the perestroika period (1986-1989) in the Rudé právo

Praha 2016

PhDr. Mgr. Tomáš Vilímek, Dr., PhD.

Poděkování

Za cenné rady a inspiraci děkuji vedoucímu práce doktoru Tomáši Vilímkovi, jakož i řediteli Ústavu politologie doktoru Radku Bubnovi.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 5. května 2016

podpis

Jaroslav Bruna

Anotace

Autor se zaměří na problematiku rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví a s ním spojených patologických jevů v Československé socialistické republice v letech 1986-1989. Využije přitom články z *Rudého práva*, ústředního deníku Komunistické strany Československa. Autor bude sledovat, jakým způsobem bylo toto téma vztahováno ke Komunistické straně Československa (respektive jejím funkcionářům), vedoucím hospodářským pracovníkům či zaměstnancům. Zaměří se též na to, které dokumenty byly v tomto smyslu zásadní, případně jaké kauzy byly ve stranickém tisku probírány. Téma bude uvedeno tím, jak byla z hlediska práva definována společenská nebezpečnost daného jednání.

The author will focus on the problems of thefts of socialist property and related pathologies in the Czechoslovak Socialist Republic from 1986 to 1989. He will use the articles of the *Rudé právo*, the central newspaper of the Communist Party of Czechoslovakia. The author will observe how this issue was related to the Communist Party of Czechoslovakia (or rather to its officials), top managers or employees. He will also focus on the documents which were important in this sense or which cases were discussed in the party newspaper. The issue will introduce how the social dangerousness of the given action was defined in the terms of law.

Klíčová slova:

rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví

ochrana majetku v socialistickém vlastnictví

Komunistická strana Československa

Socialistická zákonnost

Rudé právo

Key words:

thefts of socialist property

protection of socialist property

The Communist Party of Czechoslovakia

the *Socialistická zákonnost*

the *Rudé právo*

Obsah:

Seznam zkratk	9
Úvod	11
1. Rozkrádání z hlediska práva	14
1. 1. Hledisko ústavně-právní (různé druhy vlastnictví)	14
1. 1. 1. Ústava ČSR z 9. května 1948	14
1. 1. 2. Ústava ČSSR z 11. července 1960	14
1. 2. Hledisko trestně-právní (trestný čin, provinění, přečin)	15
1. 2. 1. Trestní zákon (1950)	15
1. 2. 2. Trestní zákon (1961)	15
1. 2. 3. Zákon o úkolech národních výborů (1961)	16
1. 2. 4. Zákon o přečinech (1969)	17
1. 3. Komentáře v <i>Socialistické zákonnosti</i> z let 1987 a 1988	17
1. 3. 1. K povaze trestného činu rozkrádání	17
1. 3. 2. K společenské nebezpečnosti majetkového trestného činu	18
1. 3. 3. Otázka chráněného zájmu	20
2. Dopis PÚV KSČ (z února 1983)	21
2. 1. G. Husák o Dopisu PÚV KSČ na XVII. sjezdu KSČ (březen 1986)	21
2. 2. Obsah Dopisu PÚV KSČ (podle znění v RP 19. dubna 1986)	21
2. 3. Odůvodnění zveřejnění Dopisu PÚV KSČ (RP 19. a 26. 4. 1986)	24
2. 3. 1. Redakční článek RP z 19. dubna 1986	24
2. 3. 2. Úvodník RP z 26. dubna 1986	26
2. 4. Připomínání Dopisu PÚV KSČ v RP (duben 1986 – listopad 1989)	26
2. 4. 1. Beseda RP a <i>Pravdy</i> k Dopisu PÚV KSČ (27. února 1988)	27
2. 4. 2. Článek Jana Lipavského z 18. listopadu 1989	28
2. 4. 3. Úvodníky RP k výročí přijetí Dopisu PÚV KSČ (1987-1989)	29
2. 4. 4. Některé další úvodníky k Dopisu PÚV KSČ (1986 – 1989)	29

3. Ochrana (a ostraha) socialistického majetku	35
3. 1. K problematice nedostatečné ochrany peněz (únor 1988)	35
3. 2. O rozkrádání zásilek přepravovaných po železnici (listopad 1988)	35
3. 3. Příklad Kablo Kladno (únor, květen 1987)	36
3. 4. Případy z Benešovska (květen 1987)	37
3. 5. Případy z Břeclavska (leden 1989)	38
3. 6. Případy z Plzně a Prahy (červen, červenec a září 1988)	38
3. 7. Stavební materiál ladem (září, listopad 1988)	40
3. 8. Případy z Třebíčska (září 1986)	41
3. 9. Příklad okresního stavebního podniku v Táboře (říjen 1987)	42
3. 10. Příklad sídliště v Hradci Králové (únor 1989)	42
3. 11. Plýtvání stavebním materiálem (srpen 1987 – leden 1988)	42
3. 12. Shrnutí	44
4. Velké případy rozkrádání v RP v letech 1986 – 1989	46
4. 1. Příklad MNV v Protivanově (duben 1986)	46
4. 2. Příklad vedoucího pracovníka z Děčína (leden a květen 1986)	47
4. 3. Příklad ředitele podniku ze Žiliny (říjen – listopad 1986)	49
4. 4. Příklad Stanislava Babinského (červenec 1987 – prosinec 1989)	51
4. 4. 1. Prvotní informace o případu Babinský a spol. (červenec 1987)	51
4. 4. 2. Pokračování případu Babinský (září 1987)	52
4. 4. 3. Odkazy na případ Babinský (říjen 1987 – únor 1988)	54
4. 4. 4. Opětovné zdůraznění případu (únor 1988)	55
4. 4. 5. Další zmínky o případu před listopadem 1989	56
4. 4. 6. Znovuotevření případu Babinský v prosinci 1989	57
4. 4. 7. Shrnutí	58
4. 5. Příklad z podniku Hotely a restaurace Praha 2 (srpen 1986)	59
4. 6. Rozkrádání na Turnovsku (červenec a listopad 1986)	59

4. 7. Případ Třemošnice (červen, červenec a listopad 1986)	60
4. 8. Případ v Socialistické akademii (prosinec 1986, dodatky 1988)	62
4. 9. Případ na ONV Bratislava 3 (listopad 1986, únor 1987)	63
4. 10. Případ JZD Radošinka (listopad 1987, únor 1988)	64
4. 11. Případ plzeňského Tuzexu (duben 1988)	65
4. 12. Případ ze Železáren ve Veselí nad Moravou (květen 1988)	66
4. 13. Případ palivového kombinátu (listopad 1987, prosinec 1988)	67
4. 14. Shrnutí	68
5. (Drobné) rozkrádání ze strany (řadových) zaměstnanců	71
5. 1. Rozkrádání v masokombinátu Olomouc (červenec a srpen 1988)	71
5. 1. 1. Tři stanoviska k případu	71
5. 1. 2. Sporné body případu	72
5. 2. Případ mzdové účetní z bratislavského družstva (červenec 1986)	72
5. 3. Rozkrádání v Elitexu Kdyně (září 1986)	73
5. 4. Odnášení zbytků ze školních jídelen (říjen 1986)	74
5. 5. Dvě stanoviska z rubriky RP Novou kvalitu, nové myšlení	74
5. 5. 1. K problematice rozkrádání pohonných hmot (červenec 1986)	75
5. 5. 2. K drobnému rozkrádání v družstevnictví (listopad 1986)	75
5. 6. Případ pracovníka z Gottwaldova (listopad 1987)	75
5. 7. Případ zaměstnance ze Škody Plzeň (květen 1988)	77
5. 8. Případ Domov Praha (červenec, září 1988)	77
5. 9. Případ Starý Plzenec (březen, srpen 1988)	78
5. 10. Hospodářská kriminalita na Svitavsku (listopad 1988, únor 1989)	78
5. 11. Shrnutí	79
6. Srovnání článků RP s některými empirickými poznatky	81
6. 1. K průzkumu veřejného mínění o kázni na pracovištích	81
6. 2. K problematice anonymních dopisů	83

Závěr	85
Seznam použité literatury	87

Seznam zkratk:

- ČSR – Česká socialistická republika, Československá republika
- ČSSR – Československá socialistická republika
- ČTK – Československá tisková kancelář
- JZD – Jednotné zemědělské družstvo
- KNV – krajský národní výbor
- KSČ – Komunistická strana Československa
- KSS – Komunistická strana Slovenska
- KSSS – Komunistická strana Sovětského svazu
- KV KSČ – krajský výbor Komunistické strany Československa
- KV KSS – krajský výbor Komunistické strany Slovenska
- MNV – místní národní výbor
- MV KSČ – městský výbor Komunistické strany Československa
- NV – národní výbor
- ONV – obvodní národní výbor, okresní národní výbor
- OPP – Okresní průmyslový podnik
- OV KSČ – obvodní výbor (případně okresní výbor) Komunistické strany Československa
- OV KSS – obvodní výbor (případně okresní výbor) Komunistické strany Slovenska
- PÚV KSČ – předsednictvo ústředního výboru Komunistické strany Československa
- ROH – Revoluční odborové hnutí
- RP – *Rudé právo*
- SBD – Stavební bytové družstvo
- SNB – Sbor národní bezpečnosti
- SSM – Socialistický svaz mládeže
- SSR – Slovenská socialistická republika
- ÚV – ústřední výbor
- ÚV KSČ – ústřední výbor Komunistické strany Československa

ÚV KSS – ústřední výbor Komunistické strany Slovenska

VB – Veřejná bezpečnost

VLK ČSSR – Výbor lidové kontroly Československé socialistické republiky

ZO KSČ – základní organizace Komunistické strany Československa

ZV ROH – závodní výbor Revolučního odborového hnutí

ZTS – Závody těžkého strojírenství

Úvod

Předmětem výzkumu v této diplomové práci není rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví samo o sobě, ale spíše jde o to podívat se na rozkrádání jako na jev, který má svoje právní, společenské, ekonomické, ale i politické a mediální souvislosti. Konkrétně v této práci je cílem zjistit, jak na tuto problematiku pohlíželo *Rudé právo* v letech 1986-1989.

Výběr dané problematiky souvisí právě s tím, co bylo shora uvedeno – rozkrádání bylo dlouhodobým fenoménem poválečného Československa (jak naznačuje například film *Což takhle dát si špenát* z roku 1977). Tím, že rozebíráme pohled *Rudého práva*, tak vlastně sledujeme, jakým způsobem se režim prostřednictvím svých novin (orgánu ÚV KSČ – ústředního výboru Komunistické strany Československa) vyjadřoval k nedostatkům v socialismu, k tomu co lze chápat jako patologické jevy v něm (respektive jako protispolečenské jevy či negativní jevy), které ničí „zdraví“ společnosti – rozkládají ji zevnitř.

Diplomant se soustředil na období let 1986-1989 z několika důvodů: je to jednak jeho obecný zájem právě o období přestavby; dále lze vyjít z toho, že je zde přibližně kopírován sjezdový cyklus v závěru československého komunistického režimu: tedy od XVII. sjezdu KSČ v březnu 1986 do mimořádného sjezdu KSČ v prosinci 1989; konečně je zde sledován způsob prezentace problematiky rozkrádání v *Rudém právu* zvláště poté (s jednou výjimkou), co byl v tomto deníku zveřejněn v dubnu 1986 Dopis předsednictva ÚV KSČ z roku 1983, který se problematikou negativních jevů zabýval – tedy zásadní politický dokument v tomto směru.

Výzkumná otázka v obecném smyslu zní: *Jakým způsobem byla na stránkách Rudého práva v letech 1986-1989 prezentována problematika rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví?* Tu lze konkretizovat následujícím způsobem: *Jak byla na stránkách Rudého práva vztahována problematika rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví ke Komunistické straně Československa (respektive k jejím funkcionářům), vedoucím hospodářským pracovníkům či zaměstnancům, ale také k případům nedostatečné ochrany majetku v socialistickém vlastnictví?* Z uvedeného srovnání pak následně vyplynou nejen základní argumenty či teze, které ústřední deník KSČ používal, ale také rozpory přítomné v této prezentaci.

V souvislosti s výše uvedeným lze položit například tyto dílčí otázky: jak se do prezentace RP promítal obsah Dopisu PÚV KSČ z roku 1983; které patologické jevy v socialismu byly s rozkrádáním spojovány; zda byl činěn zásadní rozdíl mezi společenskou nebezpečností rozkrádání velkého a drobného; které společenské faktory podle redaktorů RP nahrávaly rozkrádání; kde byl dáván větší důraz na prevenci a kde na represii; zda případy rozkrádání (ať už vedoucích pracovníků

či řadových zaměstnanců) byly brány jako osobní selhání či spíše systémový problém KSČ.

Základní metoda, použitá v této diplomové práci, spočívá ve vyvozování obecného z konkrétního. Diplomant bude na základě rozboru jednotlivých článků v RP (respektive jednotlivých kauz) a jejich vzájemného srovnání vyhodnocovat obecnější souvislosti nejprve v rámci jednotlivých dílčích témat samostatně (tedy v rámci velkých případů, nedostatečné ochrany socialistického majetku, rozkrádání ze strany zaměstnanců) a následně v celkovém souhrnu.

První kapitola se bude věnovat rozkrádání z hlediska práva – nejprve budou uvedeny ty články československých ústav z let 1948 a 1960, které definovaly formy vlastnictví – včetně socialistického. Dále se diplomant zaměří na definici trestného činu rozkrádání v letech 1950 až 1990, a to s ohledem na trestní zákony z let 1950 a 1961, jakož i jednu novelizaci tohoto zákona z roku 1990; jakož i definici provinění v zákoně o úkolech národních výborů z roku 1961 a přečinu proti majetku socialistickém vlastnictví v zákoně o přečinech z roku 1969.

Tento právní přehled doplní komentáře z časopisu *Socialistická zákonnost* z let 1987 a 1988 k následujícím okruhům problémů: k základnímu znaku skutkové podstaty majetkového trestného činu, jakož i k otázce jeho společenské nebezpečnosti, a také tomu, co je chráněným zájmem v případě rozkrádání.

Druhá kapitola bude podrobně rozebírat obsah Dopisu předsednictva ÚV KSČ z roku 1983, jakož i zdůvodnění jeho zveřejnění v dubnu 1986 a následného připomínání v úvodnicích a dalších člancích RP do listopadu 1989 včetně. Třetí, čtvrtá a pátá kapitola se budou věnovat jednotlivým případům ve vztahu k nedostatečné ochraně majetku v socialistickém vlastnictví, velkým případům rozkrádání a rozkrádání ze strany řadových zaměstnanců.

V šesté kapitole budou srovnávány články RP s některými empirickými poznatky: ve vztahu k výzkumu veřejného mínění z roku 1986 o kázní a účinnosti kontroly na pracovištích, ve vztahu ke statistikám hospodářské trestné činnosti, ale také k otázce anonymních dopisů (stížností). Kromě výzkumných zpráv Ústavu pro výzkum veřejného mínění při Federálním statistickém úřadu se zde bude diplomant také opírat o dvě práce Tomáše Vilímka, související s problematikou rozkrádání.

Problematikou pohledu *Rudého práva* na nedostatky (hlavně v letech 1977-1980) se zabýval Petr Fidelius ve své knize z roku 1998 *Řeč komunistické moci* – na konci 70. let 20. století stranický tisk důrazně trval na tom, že nedostatky nejsou způsobeny systémem, ale selháním jednotlivců.

Na úroveň referování československého komunistického tisku také odkázal Tomáš Vilímek v textu „Wer nicht den Staat beklaut, beklaut die eigene Familie“ v rámci sborníku *Ordnung und Sicherheit, Devianz und Kriminalität im Staatssozialismus* z roku 2014. Jedná se o případovou studii o rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví především v době normalizace v jednom

konkrétním podniku – automobilových závodech v Mladé Boleslavi. Na rozkrádání se tehdy podílel tehdejší ředitel podniku Miroslav Zapadlo, který byl v roce 1979 vyloučen z KSČ. Tomáš Vilímek v té souvislosti také uvedl, že se *Rudé právo* v daném roce zmínilo o mladoboleslavském případu – ale jen ve velmi obecné rovině. (V tomto případě bylo odkazováno na úvodník RP, který vyšel 10. listopadu 1979 pod názvem Ocenit i volat k odpovědnosti).

V anglicky psaném rukopise „*Socialist management“ in Czechoslovakia between 1956 and 1989 – conflict and reconciliation* Tomáš Vilímek dává mimo jiné do kontrastu tuto velmi obecnou zmínku o případu Miroslava Zapadla v roce 1979 s rozsáhlou medializací případu slovenského funkcionáře Stanislava Babinského v roce 1987.

O případu Babinský vyšla už v roce 1990 na Slovensku monografie Miloše Luknára pod názvem *Král' Oravy*. Uvedenou kauzu taktéž stručně zmínil Quentin Reed ve svém textu *Politická korupce v postkomunistické společnosti*, který vyšel v roce 1999 v rámci sborníku *Korupce na český způsob* autorského kolektivu kolem Pavola Friče.

1. Rozkrádání z hlediska práva

V této kapitole bude nejprve řešeno z hlediska ústavně-právního, co mohlo být rozkrádáno – půjde tedy o různé druhy vlastnictví, zmíněné v ústavách Československa z let 1948 a 1960. Z hlediska trestně-právního se bude jednat o definici trestného činu v poválečných trestních zákonech, případně jejích novelizacích (1950, 1961, 1990), jakož i dalších právních předpisech (1961, 1969). Tento přehled bude doplněn o komentáře z odborného právního časopisu *Socialistická zákonnost* z let 1987 a 1988 – ve vztahu k povaze trestného činu, jeho společenské nebezpečnosti a taktéž k otázce chráněného zájmu.

1. 1. Hledisko ústavně-právní (různé druhy vlastnictví)

1. 1. 1. Ústava ČSR z 9. května 1948

V Ústavě ČSR (Československé republiky) z 9. května 1948 se problematikou majetku podrobně zabývala zvláště kapitola osmá o hospodářském zřízení, hospodářskou soustavu Československé republiky taktéž definoval článek 12.

V paragrafu 146 bylo rozlišováno mezi třemi formami vlastnictví výrobních prostředků: národním majetkem, majetkem lidových družstev a soukromým vlastnictvím. Přičemž je nutno dodat, že paragrafy 8 a 9 se vztahovaly k svobodě majetkové, přičemž v paragrafu 9 odstavci 2 byla řešena otázka vyvlastnění soukromého majetku.

Důležitý je také paragraf 30 odstavec 2, který se vztahoval k otázce ochrany národního majetku: „*Zejména je vlasteneckou povinností každého občana podporovat udržování a zvelebování národního majetku a dbát o to, aby národní majetek nebyl zkracován a poškozován.*“¹

1. 1. 2. Ústava ČSSR z 11. července 1960

V Ústavě ČSSR (Československé socialistické republiky) z 11. července 1960 článek 10 garantoval osobní vlastnictví a dědění osobního majetku. Článek 8 se vztahoval k socialistickému společenskému vlastnictví, který byl v odstavci 1 definován takto: „*Socialistické společenské vlastnictví má dvě základní formy: státní vlastnictví, které je vlastnictvím všeho lidu (národní majetek), a družstevní vlastnictví (majetek lidových družstev).*“²

¹ Viz podrobněji 150/1948 Sb. Ústavní zákon ze dne 9. května 1948. Ústava Československé republiky. *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky* [on-line]. Dostupný z WWW:

<http://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1948.html> [cit. 10.3.2016] a [cit. 19.3.2016].

² Pokud není uvedeno jinak, pocházejí citace v této podkapitole z následujícího zdroje: 100/1960 Sb. Ústavní zákon ze dne 11. července 1960. Ústava Československé socialistické republiky. *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky* [on-line]. Dostupný z WWW: <http://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1960.html> [cit. 23.12.2015] a [cit. 19.3.2016].

Článek 35 se věnoval (podobně jako v ústavě z roku 1948) ochraně majetku v socialistickém vlastnictví: „*Občané jsou povinni chránit a upevňovat socialistické vlastnictví jako nedotknutelný základ socialistického zřízení a zdroj blahobytu pracujícího lidu, bohatství a síly vlasti.*“

Jak dokládá jeden z textů Jiřího Jelínka v *Socialistické zákonosti* z roku 1987, výše nastíněné rozlišení forem vlastnictví bylo o trochu komplikovanější: „*Hospodářský zákoník uvádí v § 8 odst. 2 ještě další formu socialistického vlastnictví, a to vlastnictví společenských a jiných organizací.*“³

1. 2. Hledisko trestně-právní (trestný čin, provinění, přečin)

1. 2. 1. Trestní zákon (1950)

V trestním zákoně z roku 1950 bylo jako trestný čin posuzováno podle paragrafu 245 rozkrádání a poškozování majetku národního a majetku lidových družstev. Trestní sazba (odnětí svobody) podle odstavce 1 a 2 činila až pět let, podle odstavce 3 pět až patnáct let – zde byly přitěžujícími okolnostmi výdělečnost a způsobení značné škody, podle odstavce 4 deset až dvacet let – zde se kombinovaly dvě přitěžující okolnosti: spáchal-li někdo trestný čin jako veřejný činitel a současně způsobil-li značnou škodu.

Rozkrádání majetku národního nebo majetku lidových družstev bylo v odstavci 1 písmeno a) definováno „*zmocní se věci z takového majetku v úmyslu nakládat s ní jako s vlastní*“, podle písmene b) rozkrádá ten, kdo „*nakládá s věcí z takového majetku, která mu byla svěřena, jako s vlastní*“, podle písmene c) „*ke škodě takového majetku se jinak neoprávněně obohatí*“.⁴

Zatímco paragraf 245 postihoval úmyslný trestní čin, paragraf 246 trestný čin z nedbalosti, kde mohl být pachatel potrestán až jedním rokem odnětí svobody. Oba dva paragrafy přitom spadaly do hlavy osmé trestního zákona – trestné činy majetkové.

1. 2. 2. Trestní zákon (1961)

Trestní zákon z roku 1961 obsahoval paragraf 132, který postihoval trestný čin rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví – a to ve čtyřech odstavcích se vzrůstající trestní sazbou. Podle odstavce 1 mohl být pachatel odsouzen k trestu odnětí svobody na šest měsíců až pět let, dále nápravným opatřením, zákazem činnosti nebo peněžitým trestem. Odstavec 2 zmiňoval jako trest už jen odnětí

3 JELÍNEK, Jiří. K pojmu škoda na majetku v socialistickém vlastnictví. *Socialistická zákonost*. 1987, roč. 35, č. 3, s. 145-156, zde cit. s. 151.

4 Viz Trestní zákon ze dne 12. července 1950 (Zákon č. 86/1950 Sb.). In: *Sbírka zákonů republiky Československé. Ročník 1950. Částka 39. Vydána dne 18. července 1950*, s. 213-263, zde cit. s. 249. Poznámka autora diplomové práce: Sbírka zákonů je dostupná například přes webové stránky Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky ve formátu pdf. Konkrétně Zákon č. 86/1950 Sb je dostupný přes WWW: <<http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=86&r=1950>> [cit. 6.3.2016].

svobody na tři až deset let. Odstavce 3 a 4 uváděly trestní sazbu osm až patnáct let.

V odstavci 1 písmeno a) bylo rozkrádání socialistického majetku definováno tak, že si někdo přivlastnil věc z takového majetku tím, že se jí zmocnil. Podle písmene b) si přivlastnil věc z takového majetku, která mu byla svěřena a podle písmene c) „*ke škodě takového majetku sebe nebo jiného obohatí tím, že někoho uvede v omyl nebo jeho omylu využije*“.⁵

Což odpovídá třem formám rozkrádání, na které upozornil v jednom ze svých článků v *Socialistické zákonnosti* v roce 1988 doktor Jiří Jelínek, který se odkazoval na Zákon č. 42/1979 Sb. - písmeno a) odpovídá krádeži, písmeno b) zpronevěře a písmeno c) podvodu.⁶

Odstavce 2, 3 a 4 definují přitěžující okolnosti. Odstavec 2 zmiňuje členství v organizované skupině, výdělečnost, značnou škodu a zvláště závažný následek, a také použití násilí či pohrůžku násilím při krádeži. Odstavec 3 jmenoval jako přitěžující okolnosti zneužití postavení veřejného činitele a organizaci trestného činu. Odstavec 4 se od předchozího odstavce lišil pouze tím, že odkazoval nikoli na způsobení značné škody, ale škody velkého rozsahu.⁷

Jak upozorňuje Jiří Jelínek v jednom ze svých článků v *Socialistické zákonnosti* z roku 1988, tato výše škody nebyla vždy stejná – například na základě stanoviska Nejvyššího soudu ČSSR z roku 1987 nepředstavovala značná škoda 20 000 Kčs, ale 50 000 Kčs, a škoda velkého rozsahu se zvýšila ze 100 000 Kčs na 250 000 Kč.⁸

V roce 1990 byl novelizací trestního zákona vypuštěn oddíl třetí hlavy druhé – tedy paragrafy 132 až 139, které představovaly trestné činy proti majetku v socialistickém vlastnictví.⁹

1. 2. 3. Zákon o úkolech národních výborů (1961)

Zákon o úkolech národních výborů z roku 1961 znal provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví, a to jak úmyslné, tak z nedbalosti – a to konkrétně v paragrafu 35. Úmyslné provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví se týkalo těch případů, kde škoda nepřevyšovala 500 Kčs, zatímco to z nedbalosti škody do 5000 Kčs včetně.

---

5 Viz Trestní zákon ze dne 29. listopadu 1961 (Zákon č. 140/1961 Sb.). In: *Sbírka zákonů Československé socialistické republiky. Ročník 1961. Částka 65. Vydána dne 8. prosince 1961*, s. 485-486.

6 Viz JELÍNEK, Jiří. K diskuzi o majetkové škodě způsobené trestným činem a neoprávněným majetkovým prospěchu. *Socialistická zákonnost*. 1988, roč. 36, č. 5, s. 259-263, zde cit. s. 263.

7 Viz Trestní zákon ze dne 29. listopadu 1961 (Zákon č. 140/1961 Sb.). In: *Sbírka zákonů Československé socialistické republiky. Ročník 1961. Částka 65. Vydána dne 8. prosince 1961*, s. 485-486.

8 Viz JELÍNEK, Jiří. Otázky související s majetkovou škodou a typovou nebezpečností činu pro společnost. *Socialistická zákonnost*. 1988, roč. 36, č. 1, s. 25-37, zde cit. s. 28.

9 Viz 1) Trestní zákon ze dne 29. listopadu 1961 (Zákon č. 140/1961 Sb.). In: *Sbírka zákonů Československé socialistické republiky. Ročník 1961. Částka 65. Vydána dne 8. prosince 1961*, s. 483, 485-487. 2) Viz Zákon ze dne 2. května 1990, kterým se mění a doplňuje trestní zákon (Zákon č. 175/1990 Sb.). In: *Sbírka zákonů České a Slovenské Federativní Republiky, České republiky, Slovenské republiky. Ročník 1990. Částka 31. Vydána dne 18. května 1990*, s. 706-724, zde konkrétně s. 713.

Ovšem i při škodě do 500 Kčs včetně se nemuselo jednat o provinění, ale o trestný čin, a to s ohledem na vyšší stupeň společenské nebezpečnosti (viz paragraf 34 téhož zákona).

K tomu se vztahovala druhá věta odstavce 1 paragrafu 35: „*Tato jednání nelze stíhat jako provinění, dopustí-li se provinilý občan činů proti majetku opětovně nebo je-li jeho čin z jiných důvodů zvlášť zavržitelný.*“¹⁰

1. 2. 4. Zákon o přečinech (1969)

Zákon o přečinech se týkal skutků, které nedosahovaly stupně společenské nebezpečnosti trestného činu. I zde ovšem platilo, podobně jako u provinění, že to nebyla jen výše škody, která rozhodovala o tom, zda na dané jednání bude pohlíženo jako na přečin, nebo na trestný čin.

To se vztahovalo také na přečin proti majetku v socialistickém a osobním vlastnictví, definovaný v paragrafu 3 daného zákona, jak na to upozornil Jiří Jelínek v jednom ze svých článků v *Socialistické zákonnosti* z roku 1988, a to nejen s ohledem na tento zákon, ale i další předpisy.

Doktor Jelínek napsal: „*Shora uvedené lze s úspěchem demonstrovat na příkladu ustanovení § 3 odst. 1 zák. č. 150/1969 Sb. o přečinech. Tohoto přečinu se dopustí ten, kdo způsobí na cizím majetku škodu nepřevyšující 1 500,- Kčs. I při škodě nižší než 1 500,- Kčs však může být skutek posuzován jako trestný čin, pokud tomu odpovídá stupeň společenské nebezpečnosti ...*“¹¹

1. 3. Komentáře v Socialistické zákonnosti z let 1987 a 1988

1. 3. 1. K povaze trestného činu rozkrádání

Jak vyplývá z článků v *Socialistické zákonnosti* z let 1987 a 1988, panoval určitý spor o to, zda je definičním znakem trestného činu rozkrádání majetková škoda či majetkový prospěch. Důrazným zastáncem teze, že znakem skutkové podstaty rozkrádání je způsobená škoda, byl doktor Jelínek –

---

10 Viz Zákon ze dne 26. června 1961 o úkolech národních výborů při zajišťování socialistického pořádku (Zákon č. 60/1961 Sb.). In: *Sbírka zákonů Československé socialistické republiky. Ročník 1961. Částka 26. Vydána dne 1. července 1961*, s. 173-179, zde cit. s. 177.

11 Viz JELÍNEK, Jiří. Otázky související s majetkovou škodou a typovou nebezpečností činu pro společnost. *Socialistická zákonnost*. 1988, roč. 36, č. 1, s. 25-37, zde cit. s. 27. Viz též Zákon ze dne 18. prosince 1969 o přečinech (Zákon č. 150/1969 Sb.). In: *Sbírka zákonů Československá socialistická republika, Česká socialistická republika, Slovenská socialistická republika. Ročník 1969. Částka 46. Vydána dne 23. prosince 1969*, s. 485-487, zde konkrétně s. 485. Pozn. autora: Na trestní zákon (1961), zákon o úkolech národních výborů (1961) a zákon o přečinech (1969) ve své německy psané práci o rozkrádání také odkazuje Tomáš Vilímek. Viz VILÍMEK, Tomáš. „Wer nicht den Staat beklaut, beklaut die eigene Familie“. Zur Problematik der Wirtschaftskriminalität und des Diebstahls von sozialistischem Eigentum in der Tschechoslowakei und im „Nationalbetrieb Automobilwerke“ Mladá Boleslav. In: *Ordnung und Sicherheit, Devianz und Kriminalität im Staatssozialismus. Tschechoslowakei und DDR 1948/1949 – 1989*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht 2014 – (ZIMMERMANN, V; PULLMANN, M.), s. 361-398, zde konkrétně jde o s. 367-368.

i když ve vztahu k dokazování trestného činu neopomíjel ani otázku vzniklého prospěchu.¹²

Doktor Jelínek upozorňoval na to, že ne vždy se majetková škoda rovná majetkovému prospěchu a že v takovém případě je určující právě způsobená škoda, což dokládal praktickým příkladem odcizených kovových odličků.¹³

S tímto názorem se ztotožňoval také doktor Petr Hrachovec, jak vyplývá z jeho výkladu pojmu rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví (s odkazem na literaturu).

„ ..., jehož podstatou je odčerpání majetkových hodnot zmenšením majetku v socialistickém vlastnictví formami jednání uvedenými v § 132 odst. 1 tr. zák., přičemž pachatel obohacuje sebe nebo někoho jiného (viz např. Jiří Nezkusil a kol.: *Československé trestní právo, II. díl učebnice, Praha 1976, str. 89-90, a znovu později Jiří Nezkusil a kol.: Trestní právo hmotné – zvláštní část, Praha 1987, str. 92*).“¹⁴

Mnohem spornější byla otázka, komu vlastně vzniká škoda – zda socialistickému vlastnictví jako celku, nebo socialistické organizaci, která majetek spravuje – zde se Jiří Jelínek s Petrem Hrachovcem neshodli.

Jiří Jelínek zdůrazňoval, že jde o absolutní úbytek na majetku v socialistickém vlastnictví.¹⁵ Naproti tomu Petr Hrachovec nesouhlasil s materiálem Nejvyššího soudu ČSSR z roku 1986 (publikovaného v roce 1987), který škodu na majetku v socialistickém vlastnictví důsledně chápal jako škodu na majetku v socialistickém vlastnictví jako celku, a nikoli jako škodu na majetku socialistické organizace.¹⁶ Přičemž vyjádřil obavy, že tento nový právní výklad bude vyhovovat určitému okruhu pachatelů.¹⁷

1. 3. 2. K společenské nebezpečnosti majetkového trestného činu

Doktor Jelínek se otázce společenské nebezpečnosti obsáhle věnoval v *Socialistické zákonnosti* č. 1/1988 v článku Otázky související s majetkovou škodou a typovou nebezpečností činu pro společnost. Přičemž vycházel z paragrafu 3 trestního zákona (1961), který vázal trestnost činu na jeho společenskou nebezpečnost – což vyjadřoval odstavce 1 tohoto paragrafu větou: „*Trestným*

12 Viz podrobněji JELÍNEK, Jiří. K diskuzi o majetkové škodě způsobené trestným činem a neoprávněném majetkovém prospěchu. *Socialistická zákonnost*. 1988, roč. 36, č. 5, s. 259-263, zde konkrétně s. 260.

13 Viz podrobněji JELÍNEK, Jiří. Majetková škoda způsobená trestným činem a neoprávněný majetkový prospěch. *Socialistická zákonnost*. 1987, roč. 35, č. 4, s. 191-202, zde cit. s. 193.

14 HRACHOVEC, Petr. Některé další úvahy o vztahu rozkrádání a poškozování majetku v socialistickém vlastnictví. *Socialistická zákonnost*. 1988, roč. 36, č. 8, s. 465-469, zde cit. s. 468.

15 Viz JELÍNEK, Jiří. K pojmu škoda na majetku v socialistickém vlastnictví. *Socialistická zákonnost*. 1987, roč. 35, č. 3, s. 145-156, zde konkrétně s. 156.

16 Viz HRACHOVEC, Petr. Některé další úvahy o vztahu rozkrádání a poškozování majetku v socialistickém vlastnictví. *Socialistická zákonnost*. 1988, roč. 36, č. 8, s. 465-469, zde konkrétně s. 465.

17 Viz tamtéž, s. 468.

*činem je pro společnost nebezpečný čin, jehož znaky jsou uvedeny v tomto trestním zákoně.*¹⁸

Jiří Jelínek se následně pokusil o základní vymezení obsahu pojmu nebezpečnost pro společnost: „*Obsah tohoto pojmu chápou ve shodě s převládajícím míněním, podle kterého nebezpečnost pro společnost spočívá v tom, že čin působí nebo může působit podstatnou škodu socialistickým společenským vztahům.*“¹⁹

Dále (s odkazem na Solnaře) nabídl definici termínu typová nebezpečnost pro společnost: „*Termínem typová nebezpečnost pro společnost rozumím stupeň nebezpečnosti toho kterého trestného činu (nebo přečinu), promítající se do trestní sazby.*“²⁰

Posléze se zabýval vztahem mezi majetkovou škodou a společenskou nebezpečností, kdy odůvodnil, proč nabývá majetková škoda ve vztahu k společenské nebezpečnosti takové důležitosti.

„*Majetková škoda je jedním z kritérií nebezpečnosti činu pro společnost. Společenská nebezpečnost závisí na majetkové škodě v tom smyslu, že společenská nebezpečnost se zvyšuje spolu s růstem majetkové škody. Tato souvislost je důležitá jak z hlediska trestní odpovědnosti, tak pro ukládání trestů.*“²¹

Na druhou stranu upozorňoval na to, že majetková škoda není jediným kritériem určení společenské nebezpečnosti, respektive rozlišení trestného činu a přečinu²² a odkazoval se přitom na paragraf 3 odstavec 4 trestního zákona (1961), který zněl.

„*Stupeň nebezpečnosti činu pro společnost je určován zejména významem chráněného zájmu, který byl činem dotčen, způsobem provedení činu a jeho následky, okolnostmi, za kterých byl čin spáchán, osobou pachatele, mírou jeho zavinění a jeho pohnutkou.*“²³

Jiří Jelínek také varoval před přeceňováním významu majetkové škody ve vztahu ke společenské nebezpečnosti, hlavně ve vztahu k činům z nedbalosti: „*Přecenění významu majetkové škody znamená, že význam tohoto znaku by mohl zastínit jiné okolnosti spoluurčující společenskou nebezpečnost, což by se mohlo projevit jednak v posouzení určitého skutku jako trestného nebo ve stanovení příliš vysoké trestní sazby za majetkový trestný čin.*“²⁴

18 Trestní zákon ze dne 29. listopadu 1961 (Zákon č. 140/1961 Sb.). In: *Sbírka zákonů Československé socialistické republiky. Ročník 1961. Částka 65. Vydána dne 8. prosince 1961*, s. 465.

19 JELÍNEK, Jiří. Otázky související s majetkovou škodou a typovou nebezpečností činu pro společnost. *Socialistická zákonnost*. 1988, roč. 36, č. 1, s. 25-37, zde cit. s. 25.

20 Solnař, V.: *Základy trestní odpovědnosti*, 1. vydání, Praha, Academia 1972, s. 71. Cit. podle: JELÍNEK, Jiří. Otázky související s majetkovou škodou a typovou nebezpečností činu pro společnost. *Socialistická zákonnost*. 1988, roč. 36, č. 1, s. 25-37, zde cit. s. 26.

21 JELÍNEK, Jiří. Otázky související s majetkovou škodou a typovou nebezpečností činu pro společnost. *Socialistická zákonnost*. 1988, roč. 36, č. 1, s. 25-37, zde cit. s. 26.

22 Viz tamtéž, s. 27.

23 Trestní zákon ze dne 29. listopadu 1961 (Zákon č. 140/1961 Sb.). In: *Sbírka zákonů Československé socialistické republiky. Ročník 1961. Částka 65. Vydána dne 8. prosince 1961*, s. 465.

24 Viz JELÍNEK, Jiří. Otázky související s majetkovou škodou a typovou nebezpečností činu pro společnost. *Socialistická zákonnost*. 1988, roč. 36, č. 1, s. 25-37, zde cit. s. 27.

1. 3. 3. Otázka chráněného zájmu

Z výše uvedené argumentace doktora Jelínka lze dovodit, že otázka společenské nebezpečnosti trestného činu rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví je nikoli zcela, ale do značné míry odvislá od toho, co je znakem skutkové podstaty majetkového trestného činu – tedy způsobené škody. Neboli jinak řečeno: bez definování znaku skutkové podstaty trestného činu by nešlo podle tehdy platné právní úpravy spolehlivě určit stupeň jeho společenské nebezpečnosti, respektive bez definování chráněného zájmu.

Úzká souvislost mezi společenskou nebezpečností, chráněným zájmem a znakem skutkové podstaty majetkového trestného činu je zřetelná z této argumentace Jiřího Jelínka: *„Povaha majetkové škody (například zvýšený důraz na ochranu majetku v socialistickém vlastnictví) a její rozsah mají význam pro určení existence stupně nebezpečnosti činu pro společnost a tedy pro posuzování činu jako trestného činu (jsou-li zároveň splněny znaky skutkové podstaty trestného činu).“*²⁵

Jak vyplývá z výše uvedené citace, stejně jako článku 35 Ústavy ČSSR z roku 1960, respektive paragrafu 3 odstavce 4 a paragrafu 132 trestního zákona (1961), chráněným zájmem byla (až do roku 1990) ochrana majetku v socialistickém vlastnictví.

---

²⁵ Viz tamtéž, s. 26-27.

2. Dopis PÚV KSČ (z února 1983)

S problematikou rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví úzce souvisel Dopis předsednictva ÚV KSČ stranickým orgánům a organizacím k prohloubení účinnosti boje proti porušování zásad socialistické zákonnosti, morálky a disciplíny. Tento dokument sice vznikl již v únoru 1983, ale zveřejněn byl v *Rudém právu* až po více než třech letech – v dubnu 1986. Stalo se tak necelý měsíc po skončení XVII. sjezdu KSČ.

2. 1. G. Husák o Dopisu PÚV KSČ na XVII. sjezdu KSČ (březen 1986)

O významu Dopisu PÚV KSČ svědčí to, že se o něm ve sjezdové zprávě zmínil tehdejší generální tajemník ÚV KSČ Gustáv Husák. Jedná se konkrétně o tyto dva odstavce, ve kterých tento dopis spojoval se zesílením boje s některými sociálně patologickými jevy.

„Závažným porušováním socialistických zásad jsou různé negativní jevy, spekulativní tendence, snahy o bezpracné a neoprávněné příjmy. Na řadě míst máme co do činění s příživnictvím, s rozkrádáním majetku v socialistickém vlastnictví, s úplatkářstvím a dalšími nešvary, proti kterým je třeba rozhodně bojovat.“

„Nehovoříme o těchto protisocialistických jevech poprvé. K jejich potírání je zaměřen i Dopis předsednictva ústředního výboru KSČ k prohloubení účinnosti boje proti porušování zásad socialistické zákonnosti, morálky a disciplíny, přijatý v únoru 1983. Určitého pokroku bylo dosaženo. Na řadě míst se však nepostupuje s potřebnou důsledností. Je nezbytné zvýšit stranickou odpovědnost za to, aby se zásady Dopisu, který s plným důrazem nastolil požadavek boje proti všem negativním jevům, proti snahám o bezpracné příjmy a obohacování, proti korupci a zneužívání funkcí, za důsledné respektování a prosazování zásad socialistické morálky a zákonnosti, plně uplatnily v praktickém životě. Jsme přesvědčeni, že tento postup celá strana, naprostá většina našeho lidu, plně podpoří.“¹

2. 2. Obsah Dopisu PÚV KSČ (podle znění v RP 19. dubna 1986)

V Dopise PÚV KSČ jsou vyjmenovány konkrétní sociálně patologické jevy (v dopise označeny jako „protispolečenské jevy“, respektive „negativní jevy“), dále bylo v textu dopisu upozorněno na soubor opatření vlády ČSSR k předcházení neoprávněného obohacování a k zajištění účinnějšího postihu majetku a majetkového prospěchu z nepoctivých zdrojů, s kterým PÚV KSČ vyslovil souhlas 22. listopadu 1982. V souvislosti s tímto souborem opatření byla zdůrazněna role národních

---

¹ Politická zpráva ústředního výboru KSČ XVII. sjezdu Komunistické strany Československa přednesená generálním tajemníkem ÚV KSČ soudruhem Gustávem Husákem na XVII. sjezdu KSČ dne 24. března 1986. *Rudé právo*, 25. 3. 1986, s. 3-6, zde cit. s. 4.

výborů, orgánů SNB (Sboru národní bezpečnosti) či ROH (Revolučního odborového hnutí) v boji se sociálně patologickými jevy. Dále byla podrobně rozebrána role orgánů a organizací KSČ při postihu (stranických trestech) vůči těm, kteří se nezákonného a nemorálního jednání dopustili (včetně funkcionářů a vedoucích hospodářských pracovníků). V textu dopisu byla zdůrazněna ochrana majetku v socialistickém vlastnictví, byly spojovány sociálně patologické jevy s „maloměšťačtím“ a pozůstatky kapitalismu v socialismu a v neposlední řadě byl boj se sociálně patologickými jevy a trestnou činností spojován s otázkou důvěry veřejnosti v Komunistickou stranu Československa.

Za protispolečenské jevy bylo explicitně označeno: rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví, zneužívání majetku v socialistickém vlastnictví k různým výhodám, spekulace s majetkem v socialistickém vlastnictví, neoprávněný příjem, úplatkářství, poškozování spotřebitele, přednostní prodej nedostatkového zboží a provádění oprav za úplatu, nedovolené podnikání (bez souhlasu národních výborů).

Každý z negativních jevů byl v dopise stručně charakterizován. K rozkrádání bylo uvedeno následující: „- rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví, jako materiálů, zařízení, zboží, pohonných hmot, ale i dalších, dále porušování povinností pracovníků při nakládání s finančními a hmotnými prostředky socialistických organizací, zneužívání funkce pro osobní obohacování, tvorba tzv. černých fondů pro financování nedovolené činnosti;“²

Smysl souboru opatření vlády ČSSR – co přinese nového v boji s negativními jevy – byl v dopise obhajován tímto způsobem: „V přijatých opatřeních je hlavní důraz položen na důslednější využívání platných právních norem a kontroly na všech úsecích společenského života, překonávání nedostatků, které umožňují trvání protispolečenských jevů ve výrobě, rozdělování i spotřebě. Požaduje se zlepšení správy a ochrany národního majetku.“

Jestliže byla v souvislosti se souborem opatření jmenována role národních výborů, SNB či ROH, tak současně bylo zdůrazněna nutnost spolupráce mezi organizacemi v boji s negativními jevy: „Je třeba prohloubit a zintenzivnit spolupráci národních výborů s orgány SNB a prokuratury v boji proti porušování zásad socialistické zákonnosti.“

Následující odstavec ukazuje na to, že v daném dokumentu byla ochrana socialistického majetku považována za prioritu: „Trvalou pozornost musíme věnovat ochraně majetku v socialistickém vlastnictví, zejména před jeho rozkrádáním, poškozováním a vytvořit bariéry protispolečenskému jednání některých jednotlivců.“

---

² Dopis předsednictva ÚV KSČ stranickým orgánům a organizacím k prohloubení účinnosti boje proti porušování zásad socialistické zákonnosti, morálky a disciplíny. *Rudé právo*, 19. 4. 1986, s. 3. Pozn. autora: všechny následující citace v této podkapitole pocházejí z uvedeného zdroje.

Současné bylo v dopisu zdůrazněno, že dané negativní jevy nejsou vlastní socialismu, ale jsou pozůstatkem kapitalismu, projevem „maloměšťáctví“: *„Tato protispolečenská činnost je hrubým porušováním morálních i právních zásad života socialistické společnosti, je projevem pozůstatků kapitalistického řádu a recidivou maloměšťáctví.“*

Z textu dopisu vyplývá, že boj se sociálně patologickými jevy byl ze strany předsednictva ÚV KSČ považován za bytostně politickou otázku – že důvěru v KSČ ze strany veřejnosti podrývá neoprávněné obohacování jejích jednotlivých členů – zvláště vysoce postavených funkcionářů a vedoucích hospodářských pracovníků – jak o tom svědčí tento odstavec.

„Neoprávněné získávání majetku nebo jiného osobního prospěchu má negativní politické dopady na myšlení a jednání lidí. Tak tomu je zejména v případech, kdy majetek některých občanů, způsob jejich života je v zjevném nepoměru s jejich oprávněnými příjmy a majetkovými možnostmi. Zvláště závažné je to v případech, kdy takto jednají někteří vedoucí pracovníci v odpovědných funkcích. To ve svých důsledcích poškozuje autoritu strany, zájmy socialistické společnosti a je zneužíváno našimi nepřáteli i k ideologické diverzi.“

Za velmi podstatnou část Dopisu PÚV KSČ z února 1983 lze z výše uvedeného považovat právě tu jeho pasáž, kde byl položen důraz na to, aby orgány a organizace KSČ skutečně postihovaly nepoctivé jednání a ukládaly stranické tresty.

„Účinný boj proti nedostatkům všeho druhu vyžaduje, aby stranické orgány a organizace případy porušování státní a stranické disciplíny nejen projednávaly, ale rozhodně a principiálně řešily a důsledně trvaly na jejich odstranění, vyvozovaly odpovídající závěry. Podle stanov strany volaly k odpovědnosti každého komunistu, který svým chováním a jednáním snižuje autoritu strany.“

Zvláštní důraz byl přitom kladen na postih vedoucích hospodářských pracovníků a funkcionářů KSČ – právě s ohledem na otázku důvěry veřejnosti v komunistickou stranu.

„Zvláště vysokou náročnost musí uplatňovat vůči vedoucím pracovníkům na všech stupních řízení, nepřipustit, aby na svěřených úsecích trpěli porušování státní disciplíny, nejružnější nepořádky, nekázeň a lajdáctví. Nedůslednost při vyvozování závěrů a osobní odpovědnosti, ohledy na postavení, nebo dokonce poskytování záštity některým funkcionářům a vedoucím pracovníkům vyvolávají nedůvěru k práci strany.“

V této souvislosti se Dopis PÚV KSČ z února 1983 věnoval i kádrové práci. Bylo přitom řečeno, že kádrová rozhodnutí nesmí být ovlivňována přátelskými či příbuzenskými vztahy; že nelze krýt ty pracovníky, kteří se dopustili nečestného jednání. V protikladu k tomu byl postaven ideál poctivých pracovníků: *„Přitom je třeba dát plnou podporu těm, kdo čestně a obětavě pracují a důsledně prosazují celospolečenské zájmy, dodržování socialistické zákonnosti a pracovní kázně.“*

Některé formulace dopisu – jak mají v kádrové práci orgány a organizace KSČ promítat boj proti negativním jevům – byly v tomto smyslu velmi ostré.

„Je nepřijatelné zaměňovat citlivý a pozorný vztah ke kádrům s ‚nemístnou‘ oportunistickou smířlivostí k jejich chybám a nedostatkům, s liberalismem ve vztahu k těm, kteří úkoly neplní, nezvládli své poslání, jsou nevšímaví k nepořádkům a nedisciplinovanosti, nedbají na kritické připomínky.“

Dopis předsednictva ÚV KSČ stranickým orgánům a organizacím k prohloubení účinnosti boje proti porušování zásad socialistické zákonnosti, morálky a disciplíny z února 1983 tedy především vyjmenoval ty sociálně patologické jevy, které mají být rozhodně postihovány a současně formuloval zásadu zvláštního přístupu k výše postaveným ze strany orgánů a organizací KSČ.

Tento dokument byl v neposlední řadě také založen na normativním (morálním) protikladu poctivé práce na straně jedné a neoprávněného obohacování na straně druhé, a předpokladu, že poctivě se žijí (v souladu se zásadami socialismu) drtivá většina lidí, zatímco nekale si počínají jednotlivci. Vystihují to následující pasáže z dopisu.

„Úspěšný rozvoj socialistické společnosti podmiňuje důsledné a soustavné uplatňování a dodržování marxisticko-leninských principů ve všech oblastech. K nim patří i zásada, že zdrojem bohatství socialistické společnosti a jejich občanů může být pouze poctivá usilovná práce, odměňovaná podle množství, jakosti a společenského významu. (...) Naprostá většina pracujících se s touto zásadou plně ztotožňuje. Pracuje ve prospěch socialistické společnosti poctivě, obětavě, a to i ve svém volném čase, někdy i bez nároku na bezprostřední materiální odměnu.“

„S tímto úsilím však ostře kontrastuje počínání těch, kteří se na úkor společnosti nebo spoluobčanů různým způsobem, leckdy bez jakýchkoliv zábran a v rozporu se socialistickou morálkou, obohacují.“

2. 3. Odůvodnění zveřejnění Dopisu PÚV KSČ (RP 19. a 26. 4. 1986)

Zveřejnění Dopisu PÚV KSČ z února 1983 vysvětlovaly dva texty v *Rudém právu*: redakční článek V souladu se závěry XVII. sjezdu KSČ důsledněji proti negativním jevům z 19. dubna 1986 (který vyšel společně se zveřejněným obsahem dopisu) a úvodník Zákonnost, morálka, disciplína z 26. dubna 1986.

2. 3. 1. Redakční článek RP z 19. dubna 1986

Redakční článek V souladu se závěry XVII. sjezdu KSČ důsledněji proti negativním jevům spojoval Dopis PÚV KSČ z února 1983 s otázkami upevnování disciplíny, odpovědnosti, pořádku,

kázně a dodržování socialistické zákonnosti a morálky, ale také s uskutečňováním závěrů XVII. sjezdu KSČ a volbami do zastupitelských sborů ČSSR v roce 1986.

Obsah dopisu byl stručně charakterizován tímto způsobem: „*V tomto dokumentu byly zobecněny zkušenosti, kritická analýza situace na jednotlivých úsecích a formulovány úkoly k důslednému vedení boje proti negativním jevům, zejména k vytváření takových preventivních opatření, která by zabránila vzniku těchto jevů.*“³

Hlavní argumentace, proč byl Dopis PÚV KSČ z února 1983 po více než třech letech zveřejněn, byla vedena v tom smyslu, že přes určité úspěchy se obsah dopisu (tj. boj s negativními jevy) nedaří dostatečně naplňovat:

„*Orgány ÚV KSČ i ústřední kontrolní a revizní komise KSČ se mnohokrát vracely k tomuto dokumentu, k jeho uvádění do života. Konstatovaly jeho pozitivní přijetí ve straně a také dosažení určitého pokroku v zápase s protispolečenskými jevy. Kriticky však hodnotily skutečnost, že v řadě míst se požadavky neprosazují s potřebnou důsledností. Projednávání dopisu nebylo všude podloženo konkrétními opatřeními v místních podmínkách, nebylo všude spojováno s rozvinutím komplexního politického zápasu o změnu nežádoucí praxe.*“

V daném redakčním článku bylo připomenuto, že byla problematika Dopisu PÚV KSČ z února 1983 zmíněna ve sjezdové zprávě Gustáva Husáka (přesněji nutnost zesílení boje s negativními jevy). Současně byl tento dopis dán do přímé souvislosti s realizací strategické linie XVII. sjezdu KSČ – s urychlením sociálně ekonomického rozvoje.

„*Také XVII. sjezd věnoval velkou pozornost těmto otázkám. Naléhavě požaduje co nejdůsledněji uvádět dopis předsednictva ÚV KSČ do života právě v souvislosti s vytvářením příznivých podmínek pro realizaci strategické linie sjezdu. Připomněl trvající platnost tohoto dokumentu, v mnoha směrech jeho obsah prohloubil a v duchu hlavních současných úkolů i dlouhodobých výhledů urychlení sociálně ekonomického rozvoje společnosti jej dále rozvinul.*“

V neposlední řadě byl Dopis PÚV KSČ spojován s ideálem poctivé práce na a zvláštním přístupem k výše postaveným: „*Obecný požadavek pracovat poctivě, chovat se v souladu s normami socialistické společnosti, se týká každého pracovníka, každého občana naší vlasti. Platí rovněž, jak již bylo nejménou zdůrazněno, že čím vyšší funkci pracovník zastává, tím vyšší společenskou odpovědnost má před stranou a lidem.*“

---

³ V souladu se závěry XVII. sjezdu KSČ důsledněji proti negativním jevům. *Rudé právo*, 19. 4. 1986, s. 3. Pozn. autora: další citace v tomto oddíle pocházejí z uvedeného zdroje.

2. 3. 2. Úvodník RP z 26. dubna 1986

V úvodníku Zákonnost, morálka, disciplína se objevily podobné motivy jako v redakčním článku z 19. dubna 1986: spojování Dopisu PÚV KSČ se XVII. sjezdem KSČ, odkazování na sjezdovou zprávu tehdejšího generálního tajemníka ÚV KSČ Gustáva Husáka, čistý profil KSČ, důraz na socialistickou zákonnost, kázeň, organizovanost, vysokou morálku. V některých aspektech se však tento úvodník liší.

Oproti redakčnímu článku zmiňuje spojitost Dopisu PÚV KSČ z února 1983 se souborem opatření vlády ČSSR z listopadu 1982: *„Dopis předsednictva ÚV KSČ se zrodil nedlouho poté, kdy vláda ČSSR přijala usnesení číslo 355 (22. listopadu 1982). Šlo o soubor opatření, která uložila jednotlivým resortům konkrétní úkoly při postihování případů neoprávněného obohacování a postihu majetku a majetkového prospěchu z nepoctivých zdrojů. V resortech, centrálních úřadech, závodech a místech byly na základě usnesení vlády zpracovány soubory opatření po linii hospodářského vedení.“*⁴

Dále byly konkretizovány příčiny neúspěchu uplatňování Dopisu PÚV KSČ v praxi – byly spatřovány v přístupu řídicích pracovníků či úrovně vnitropodnikových kontrol, jak dokládají následující citace.

„Někteří řídicí pracovníci prostě zůstali v práci s dopisem na počátku cesty. Stále projevují nemístnou smířlivost se zjevnými nedostatky, nekázní, nepořádkem, hledají chyby mimo vlastní pracoviště.“

„Oprávněně se ozývají kritické hlasy na adresu vnitropodnikových kontrol. Respektují však vždy odpovědní pracovníci jejich doporučení? Někdy jen neochotně a někdy vůbec ne. Není pak divu, že orgány vnitřní kontroly mnohdy upadají do pasivity.“

V úvodníku byl ještě navíc uveden jeden důvod, proč se předsednictvo ÚV KSČ rozhodlo pro zveřejnění dopisu – aby rozhodněji vystupovaly proti sociálně patologickým jevům orgány a organizace Národní fronty, se zvláštním důrazem na ROH.

„V těchto nejmasovějších organizacích je třeba rázněji, otevřeněji vytvářet nesmiřitelné klima a dosahovat kolektivního odsouzení takových negativních jevů, jako jsou nekvalitní práce, porušování pracovní kázně i rozkrádání.“

2. 4. Připomínání Dopisu PÚV KSČ v RP (duben 1986 – listopad 1989)

Dopis PÚV KSČ byl v následujících třech a půl letech na stránkách *Rudého práva* připomínán, ať

---

⁴ Zákonnost, morálka, disciplína. (úvodník). *Rudé právo*, 26. 4. 1986, s. 1. Pozn. autora: všechny citace v tomto oddíle pocházejí z uvedeného zdroje.

už v konkrétních člancích (jako v besedě *Rudého práva a Pravdy* z 27. února 1988 či článku Jana Lipavského z 18. listopadu 1989) či úvodnicích (přičemž některé vyšly přímo k výročí přijetí dopisu v únoru 1983). Lze přitom sledovat, jak se měnilo vysvětlování dopisu v čase.

2. 4. 1. Beseda RP a Pravdy k Dopisu PÚV KSČ (27. února 1988)

Jedna z besed *Rudého práva* (a bratislavské *Pravdy*) se přímo vztahovala k 5. výročí přijetí Dopisu PÚV KSČ z února 1983, jak bylo zdůrazněno v předmluvě k vlastnímu obsahu besedy: „*Pět let uplynulo od vydání Dopisu předsednictva ÚV KSČ stranickým orgánům a organizacím k prohloubení účinnosti boje proti porušování zásad socialistické zákonnosti, morálky a disciplíny a s tím spojeného usnesení vlády č. 355. Jak daleko jsme se dostali s uplatňováním těchto zásad v konkrétních podmínkách pracoviště, bydliště, stranické, odborové či svazácké organizace? Jaká je současná situace v boji proti negativním jevům? Proč zatím nemůžeme být spokojeni? Tyto a další otázky si redakce Rudého práva a Pravdy položily na besedě, na kterou pozvaly šest funkcionářů.*“⁵

Na otázky redaktorů *Rudého práva a Pravdy* Luboše Kríže, Václava Pergla a Karla Waltera odpovídali: František Bartáček, vedoucí tajemník OV KSČ (obvodního výboru Komunistické strany Československa) Praha 4, Jaroslav Krupauer, generální prokurátor ČSR (České socialistické republiky), Ivan Marušinec, strojní zámečník ZTS (Závody těžkého strojírenství) Dubnica nad Váhom, člen ZV ROH (závodního výboru Revolučního odborového hnutí), Karel Skála, místopředseda Výboru lidové kontroly ČSSR, Kamil Stárek, dělník, předseda ZO KSČ (základní organizace Komunistické strany Československa), Slévárna II, Královodvorské železářny Beroun a Ján Široký, vedoucí tajemník OV KSS (obvodního výboru Komunistické strany Slovenska) Bratislava III.

V závěrečném redakčním komentáři bylo uplatňování zásad dopisu spjato s přestavbou a 7. zasedáním ÚV KSČ z prosince 1987: „*Jak ukázala naše beseda, k uplatňování zásad vyplývajících z Dopisu předsednictva ÚV KSČ, je třeba přistupovat daleko odpovědněji, systematictěji než dosud. Dodržování zákonů, kázeň, pořádek, morálka nic neztrácejí na své aktuálnosti. Naopak, nadcházející společenské přeměny jsou na nich bytostně závislé. Nesmiřitelnost k negativním jevům, ke všemu, co poškozuje socialistickou společnost, se musí stát organickou součástí nového myšlení, vnitřní potřebou každého člověka, jemuž leží na srdci osud přestavby naší společnosti. Právem bylo na 7. zasedání ÚV KSČ připomenuto, že povinností komunistů je být v čele tohoto úsilí.*“

Beseda se týkala následujících témat: dopad Dopisu PÚV KSČ od února 1983 do února 1988

⁵ Důsledně dodržovat socialistickou zákonnost, morálku a disciplínu. Beseda *Rudého práva a Pravdy* k Dopisu předsednictva ÚV KSČ z února 1983. *Rudé právo*, 27. 2. 1988, s. 3. Pozn. autora: další citace v tomto oddíle pocházejí z uvedeného zdroje.

na život společnosti; tolerance k negativním jevům a šikanování za kritiku; fungování kontroly; otázka stranických trestů; případ Babinský a problematika zneužívání funkcí; úplatkářství; veksláctví, spekulace, okrádání spotřebitelů (problematika veksláctví přitom nebyla v Dopise PÚV KSČ řešena); výhled do budoucna – jak lépe uplatňovat zásady dopisu v praxi.

2. 4. 2. Článek Jana Lipavského z 18. listopadu 1989

Článek Zbytečné konflikty reagoval na dopisy čtenářů *Rudého práva*, které se týkaly vyřizování stížností na různé negativní jevy (jako rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví) či postup jedince či úřadu. K Dopisu PÚV KSČ z února 1983 se přímo vztahuje tato pasáž z článku.

„V několika případech se čtenáři dovolávají Dopisu předsednictva ÚV KSČ z roku 1983, v němž se stranické orgány a organizace orientují na boj proti různým projevům amorálnosti a případům nezákonnosti. Někteří však píší, že chybějí rovněž podněty ze stranických organizací a orgánů vymycovat takové věci. Soudí, že to náleží k politickému zápasu o nejvlastnější smysl přestavby, o morální obnovu společnosti.“⁶

V daném článku byla také kritizována následující neblahá praxe při vyřizování stížností: *„Stále se ještě stává, když se třeba kritik obrátí na vyšší orgán, aby ten objektivně posoudil jeho při či stížnost, protože je nespokojený s rozhodnutím svého NV [národního výboru] nebo zaměstnavatele, onen vyšší orgán zašle věc k řešení tomu, který je kritizovaný! Konce toho bývají smutné. Při nejlepším je kritik dotyčným ‚urazeným‘ plísněn, když nic horšího. A to horší mívá podobu i šikanování.“*

Byla zde také řešena otázka, jaká má či nemá být role redakce RP při vyřizování stížností (v originále je uvedena tučně): *„Možná řeknete, proč to všechno, co píšeme, sami nevyřídíme!? Redakce není povolána totiž k tomu, aby řešila různé konflikty a stížnosti občanů za národní výbory a jiné státní, hospodářské a politické orgány a organizace. Není to ani v jejích silách. Naši povinností však je veřejně upozornit, že někde něco není, jak by mělo být, což činíme.“*

Závěr článku byl zřetelně ovlivněn politickou situací na podzim 1989 – Jan Lipavský se totiž zamýšlel nad tím, co nahrává či nenahrává nepřátelům socialistického zřízení: *„Po přečtení těchto řádek některý čtenář může namítnout, že se jaksí nesluší zveřejňovat to, co zde stojí černé na bílém. A může tu být i námitka, že tím nahráváme vlastně nepřátelům našeho zřízení. Spíše si myslíme, že jim nahráváme tím, když obcházíme či zatajujeme z různých příčin nedobré věci a jevy, když nedokážeme se s nimi čestně, otevřeně vypořádat a tím prokázat, že v našem státě platí pro každého*

⁶ LIPAVSKÝ, Jan. Zbytečné konflikty. Nad dopisy čtenářů k zamyšlení i poučení. Kde zapomínají na Dopis předsednictva ÚV KSČ. Kdo má vyřizovat stížnost. Podivná liknavost některých národních výborů. Přehmaty a chyby jsou rovněž věci veřejnou. Může se občan bránit? *Rudé právo*, 18. 11. 1989, s. 3. Pozn. autora: všechny citace v tomto oddíle pocházejí z uvedeného zdroje.

zákonnost, slušnost v jednání s druhými, oprávněná kritika a sebekritika. Ostatně takový je rovněž smysl pojmu přestavba.“

2. 4. 3. Úvodníky RP k výročí přijetí Dopisu PÚV KSČ (1987 – 1989)

Výročí přijetí Dopisu PÚV KSČ z února 1983 přímo připomínaly následující úvodníky v letech 1987, 1988 a 1989 – Socialistickou zákonnost, morálku a disciplínu do veškerého života z 19. února 1987 (4. výročí), Nadále nekompromisně z 6. února 1988 (5. výročí), Dopis, který stále platí z 18. února 1989 (6. výročí).

V prvním ze zmíněných úvodníků byl mimo jiné kladen důraz na vysvětlení smyslu Dopisu PÚV KSČ nikoli jako projevu jednorázové kampaně, ale dlouhodobější koncepce (boje s negativními jevy).

„I když kriticky posoudíme uplynulé čtyři roky, a kritické hodnocení je tady opravdu třeba, je dnes přesto bezpochyby zřejmé: Dopis předsednictva ÚV KSČ, jeho duch, jeho myšlenky, zásady neztroskotaly, nezanikly. Nestaly se pouze předmětem přechodné slovní kampaně, ale vyjadřují dlouhodobou politickou linii naší strany v boji s negativními jevy ve společnosti.“⁷

V průběhu tří let se neměnil důraz na spojování Dopisu PÚV KSČ se socialistickou zákonností, morálkou a disciplínou, ale například úvodník z roku 1989 k 6. výročí přijetí Dopisu PÚV KSČ spojoval daný dokument s demokratizací či veřejnou informovaností.

„Změny hospodářského mechanismu, demokratizace života společnosti, prohlubující se veřejná informovanost postupně zvyšují zájem lidí o dění na pracovišti, v obci, ve společnosti. A právě všichni tito občané mohou rozhodující měrou přispět k odstranění nešvarů, jež se u nás rozmohly. Právě všem těmto lidem je dopis podnětem i návodem ke zcela konkrétním krokům všude, kde je nezbytné posílit nebo dokonce obnovit principy morálky, kázně, zákonosti. Je to společný zájem nás všech, všech poctivých občanů naší země.“⁸

Pro zajímavost je možné uvést, že úvodníky z 6. února 1988 a 18. února 1989 se na rozdíl od toho z 19. února 1987 zmiňovaly o případu Stanislava Babinského.

2. 4. 4. Některé další úvodníky k Dopisu PÚV KSČ (1986 – 1989)

V úvodníku Socialisticky žít (29. dubna 1986) byly kromě jiného opětovně přímo citovány některé pasáže Dopisu PÚV KSČ z února 1983.

„Je nepřijatelné zaměňovat citlivý a pozorný vztah ke kádrům s oportunistickou smířlivostí

⁷ Socialistickou zákonnost, morálku a disciplínu do veškerého života. (úvodník). *Rudé právo*, 19. 2. 1987, s. 1.

⁸ Dopis, který stále platí. (úvodník). *Rudé právo*, 18. 2. 1989, s. 1.

k jejich chybám a nedostatkům, s liberalismem ve vztahu k těm, kteří úkoly neplní, nezvládli své poslání, jsou nevěšmaví k nepořádkům a nedisciplinovanosti, nedbají na kritické připomínky,' pravi se v dopise. ‚Nelze také brát v ochranu pracovníky, kteří se dostali do rozporu se zásadami socialistické morálky a právním řádem.‘⁹

Další úvodník, Zákonná, ale i morální povinnost (7. června 1986), se zabýval přímo trestnou činností proti ekonomice – respektive problematikou jejího (ne)nahlašování. Dopis PÚV KSČ zde byl vztahován k povinnostem vedoucích hospodářských pracovníků.

„Požadavek důslednějšího vyvozování závěrů a osobní odpovědnosti zazněl také v Dopise předsednictva ÚV KSČ stranickým orgánům a organizacím k prohloubení účinnosti boje proti porušování zásad socialistické zákonnosti, morálky a disciplíny. Nelze připouštět, aby vedoucí pracovníci na svěřených úsecích trpěli nekázeň, nejružnější nepořádky, lajdáctví. Zaviněné škody nezamlčovat, nezlehčovat je, ale naopak – postihovat viníky.“¹⁰

V úvodníku Právní řád, právní vědomí a občan (4. srpna 1986) byl Dopis PÚV KSČ spojen s otázkou výchovy k socialistickému právnímu vědomí: *„Zejména po vydání Dopisu předsednictva ÚV KSČ stranickým orgánům a organizacím k prohloubení účinnosti boje proti porušování zásad socialistické zákonnosti, morálky a disciplíny se ukázalo, že upřímné a poctivé řešení nepořádků, potírání nekázně, nekompromisní postihy těch, kdo porušují socialistickou zákonnost, jsou tou nejlepší školou socialistického právního vědomí. Školou praktickou, občany aktivně přijímanou.“¹¹*

Úvodník Nemorálnost dvojí morálky (15. listopadu 1986) se sice přímo o Dopise PÚV KSČ nezmiňoval, ale k problematice negativních jevů, rozkrádání se úzce vztahoval. Pokrytecká, dvojí morálka v něm byla definována následujícím způsobem (v těchto dvou odstavcích).

„Někdo třeba namítne: jde o maličkosti, které socialismus neporazí, na tom není nic tak hrozného. Od takového smířliveckého názoru už je však nepatrný krůček ke ztotožnění se s teorií ‚dvojí morálky, kdy jedna morálka je určena pro veřejnost, pro nadřízené a spolupracovníky a druhá pro soukromý život, rodinu.‘“

„Každému soudnému člověku je na první pohled jasné, že tu nejde v pravém smyslu o morálku, nýbrž o morálku naruby, o nemorálku, nemorální chování. Říká se: vodu káží a víno pijí. Práce a život těchto jedinců není v souladu s tím, co mnohdy na schůzích proklamují, jejich činy nejsou v souladu se slovy. Takoví lidé dovedou pokrytecky řečnit o nezbytnosti upevňovat socialistickou morálku, zákonnost a disciplínu, ale skutek utek. Je to vážná věc. A dodejme, že tím vážnější,

9 Socialisticky žít. (úvodník). *Rudé právo*, 29. 4. 1986, s. 1.

10 Zákonná, ale i morální povinnost. (úvodník). *Rudé právo*, 7. 6. 1986, s. 1.

11 Právní řád, právní vědomí a občan. (úvodník). *Rudé právo*, 4. 8. 1986, s. 1.

*jednají-li takto členové strany.*¹²

Úvodník Veřejný barometr (17. listopadu 1986) se zabýval stížnostmi občanů různého ražení. Zveřejnění Dopisu PÚV KSČ vedlo (alespoň podle autorů článku) k zesílení pozornosti občanů vůči projevům protispolečenského jednání, jak o tom svědčí tyto dva odstavce daného úvodníku.

„O to víc, že v posledním období nejde v zasílaných připomínkách jen o osobní zájmy, ale stále častěji o upozornění na nejrůznější projevy protispolečenského jednání. Významným impulsem se tu nesporně stalo zveřejnění Dopisu předsednictva ÚV KSČ k prohloubení účinnosti boje proti porušování zásad socialistické zákonnosti, morálky a disciplíny.“

*„Občané nyní upozorňují na nesprávné hospodaření s finančními prostředky a věcnými hodnotami, na nadlepšování hospodářských výsledků, zneužívání funkce k osobnímu obohacení a na rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví.“*¹³

Další úvodník, Zákonnost a pořádek – hráz hospodářské kriminalitě (4. srpna 1987), spojoval Dopis PÚV KSČ z února 1983 se zasedáním PÚV KSČ z 3. července 1987.

*„Na svém zasedání 3. července předsednictvo ÚV KSČ znovu zdůraznilo nutnost důsledně v praxi prosazovat úkoly, které vytyčilo v roce 1983 ve svém Dopise stranickým orgánům a organizacím k prohloubení účinnosti boje proti porušování zásad socialistické zákonnosti, morálky a disciplíny. Komunisté se stavějí v čelo boje s protispolečenskými jevy. To platí pro všechny – od nejvyšších orgánů až po základní organizace a řadové komunisty. Stále, dnes více než včera, platí požadavek vyslovený v dopise, aby stranické orgány a organizace případy porušování státní a stranické disciplíny nejen projednávaly, ale rozhodně a principiálně řešily a důsledně trvaly na jejich odstranění, vyvozovaly odpovídající závěry. Ani sebemenší nedůslednost na tomto poli nesmí mít místo.“*¹⁴

Úvodník Podmínky přestavby – vysoká odpovědnost, kázeň a morálka (5. září 1987) prohlašoval Dopis PÚV KSČ za integrální součást přestavby: *„Jsou dosud lidé, kteří se tváří, jako by se jich Dopis předsednictva ÚV KSČ netýkal, jako by se týkal spíše těch druhých. Jsou lidé, kteří si myslí, že jsou nad ním a že se na tento dokument prostě časem zapomene. Nic takového se nestalo a nestane! Důvod je prostý: bez zdravého morálně politického klimatu se přestavba neobejde.“*¹⁵

Další úvodník Morálka – věc politická (24. října 1987) – při zdůrazňování (čistého) morálního profilu člena KSČ – se mimo jiné vracel k některým pasážím Dopisu PÚV KSČ, jak ukazují tyto dva odstavce.

12 Nemorálnost dvojí morálky. (úvodník). *Rudé právo*, 15. 11. 1986, s. 1.

13 Veřejný barometr. (úvodník). *Rudé právo*, 17. 11. 1986, s. 1.

14 Zákonnost a pořádek – hráz hospodářské kriminalitě. (úvodník). *Rudé právo*, 4. 8. 1987, s. 1.

15 Podmínky přestavby – vysoká odpovědnost, kázeň a morálka. (úvodník). *Rudé právo*, 5. 9. 1987, s. 1.

„Každý negativní jev je prohřeškem proti socialistické morálce. Smířlivost vůči němu je nepřijatelná. Omlouvání nedostatků, liberalismus při hodnocení těch či oněch chyb jsou samy o sobě také nesprávné. A jsou stejného charakteru jako samotný negativní jev.“

„Pokusy jakýmkoli způsobem omlouvat tento postup jsou oportunistem v praxi a nemají nic společného s ‚citlivým vztahem‘ k lidem. Brát pod ochranu, ať z těch či oněch důvodů, ty, kteří se dostali do rozporu se zásadami socialistické morálky či dokonce se socialistickým právním řádem, je v rozporu s politikou naší strany a je třeba proti těmto postupům přijímat neodkladná a účinná opatření. Dopis předsednictva ÚV KSČ ukazuje cesty, jak postupovat.“¹⁶

Další úvodník, Čím začít? Kázní a pořádkem (12. března 1988), explicitně spojoval Dopis PÚV KSČ s disciplínou a pořádkem: *„Známý dopis předsednictva ÚV KSČ k negativním jevům zdůraznil, že prvořadým úkolem na každém pracovišti, v celé společnosti je upevnění disciplíny a pořádku. Každá stranická organizace i vedoucí pracovníci jsou odpovědní, aby v okruhu jejich působnosti byl tento požadavek důsledně realizován.“¹⁷*

Dopis PÚV KSČ z února 1983 byl opětovně připomenut i v úvodníku Novou kvalitu právnímu vědomí (31. března 1988): *„Proto bude do budoucna platit, tak jako dosud, jenomže s novým, ještě vyšším důrazem, že základem úspěšného organizování života společnosti, počínaje hospodářstvím, je kázeň, pořádek, odpovědnost. Velice důrazně a po mnohých nedobrych zkušenostech i výstražně musí znít požadavek, že nikdo není chráněn před kontrolou. Na toto téma bylo mnohé řečeno v Dopisu předsednictva ÚV KSČ stranickým orgánům a organizacím k prohloubení účinnosti boje proti porušování zásad socialistické zákonnosti, morálky a disciplíny, který podnítil důraznější zápas proti negativním jevům, snahám o bezpracné příjmy, proti korupci, zneužívání funkcí atd.“¹⁸*

Další úvodník RP – Kázeň, morálka, zákonnost (12. května 1988) – se mimo jiné zamýšlel nad důslednějším aplikováním Dopisu PÚV KSČ po 9. zasedání ÚV KSČ v dubnu 1988: *„Závažná slova o nešvarech brzdících rozvoj společnosti byla řečena i na 9. zasedání ÚV KSČ. Zdůraznilo, že s Dopisem předsednictva ÚV KSČ se nepracuje důsledně. A v tom je nezbytné dosáhnout nápravy. Potvrdilo to i jednání okresních stranických konferencí. Ve zprávách i v diskusích zazněla kritika nemorálního jednání některých členů strany, opatrnických postojů vůči těm, kteří špiní dobré jméno strany, ale i neúčinného kontrolního systému, sobeckého prosazování osobních či lokálních zájmů, úplatkářství aj. S kladnou odezvou se setkala myšlenka o povinnosti prokazovat zdroj majetku, neúměrného příjmu, o potřebě zesílit boj proti různým příživníkům.“¹⁹*

Úvodník Ano – právní pořádek (22. října 1988) mimo jiné opětovně spojoval Dopis PÚV KSČ

16 Morálka – věc politická. (úvodník). *Rudé právo*, 24. 10. 1987, s. 1.

17 Čím začít? Kázní a pořádkem. (úvodník). *Rudé právo*, 12. 3. 1988, s. 1.

18 Novou kvalitu právnímu vědomí. (úvodník). *Rudé právo*, 31. 3. 1988, s. 1.

19 Kázeň, morálka, zákonnost. (úvodník). *Rudé právo*, 12. 5. 1988, s. 1.

s přestavbou, prohlubováním socialistické demokracie, socialistickou zákonností: „Úrovní dodržování právního řádu a socialistické zákonnosti jako základním předpokladem prohlubování socialistické demokracie se soustavně zabývají stranické i státní orgány. Stále aktuální zůstává Dopis předsednictva ÚV KSČ stranickým orgánům a organizacím k prohloubení účinnosti boje proti porušování zásad socialistické zákonnosti, morálky a disciplíny. Ba co víc, v období přestavby společnosti tento dokument ještě nabyl na závažnosti, naléhavosti. Vždyť hluboké společenské přeměny jsou prakticky neuskutečnitelné bez vysoké organizovanosti, uvědomělé kázně, přísného pořádku.“²⁰

Úvodník Zákonnost a morálka (12. listopadu 1988) se věnoval různým druhům kriminality. Byla v něm také vyjádřena nespokojenost s bojem s negativními jevy: „Nejsou to nové zkušenosti a víme o nich dlouhé roky. Ve vši nahotě je ukázal i Dopis předsednictva ÚV KSČ stranickým orgánům a organizacím k prohloubení účinnosti boje proti porušování zásad socialistické zákonnosti, morálky a disciplíny. Proč ale dosud nenastal v boji s nekázní, neoprávněným obohacováním, korupcí, úplatkářstvím zásadní obrat? Důvodů bude jistě více, počínaje nedostatky v zásobování trhu, v poskytování služeb atd. Budeme se však muset také mnohem důrazněji než dosud ptát: jak plní své povinnosti vedoucí pracovníci, jaká je kontrola?“²¹

Úvodník Nedůslednost a její následky (24. listopad 1988) kromě jiného připomněl, které věci kritizoval Dopis PÚV KSČ: „Je samozřejmě správné stavět na pranyř nedostatky. Nesmiřovat se s nimi, ať už je zavinil kdokoli. Nejde o nic nového. K rozsáhlému zápasu o změnu nežádoucího stavu, který se časem vytvořil, vyzval už před pěti lety Dopis předsednictva ÚV KSČ stranickým orgánům a organizacím k prohloubení účinnosti boje proti porušování zásad socialistické zákonnosti, morálky a disciplíny. Svou kritickou analýzou ukázal na nejožehavější místa – od obohacování na úkor společnosti, přes tolerování nehospodárnosti a způsobených škod až po okrádání spotřebitelů či zkraslování údajů o plnění plánu.“²²

Další úvodník, Poslání stranické kontroly (11. května 1989), uváděl k Dopisu PÚV KSČ následující: „Když předsednictvo ÚV KSČ v roce 1983 přijalo dopis stranickým orgánům a organizacím k prohloubení účinnosti boje proti porušování zásad socialistické zákonnosti, morálky a disciplíny, činilo tak s vědomím, že čím dříve se naše společnost zbaví starých přežitků a nezdravých jevů, tím rychleji se bude rozvíjet. Žádné smiřování se s nedostatky, falešné zakrývání problémů a zatajování nezdravých jevů ještě nikdy nevedlo a nemohlo vést k jejich odstranění. Proto strana s takovou naléhavostí burcuje do boje proti neodpovědnosti, lajdáctví, nekázní

20 Ano – právní pořádek. (úvodník). *Rudé právo*, 22. 10. 1988, s. 1.

21 Zákonnost a morálka. (úvodník). *Rudé právo*, 12. 11. 1988, s. 1.

22 Nedůslednost a její následky. (úvodník). *Rudé právo*, 24. 11. 1988, s. 1.

*a nehospodárnosti, proti lhostejným přístupům k současným potřebám.*²³

V úvodníku RP Co odporuje socialistické morálce (23. října 1989) byl kromě jiného Dopis PÚV KSČ spojen s 15. zasedáním ÚV KSČ v říjnu 1989: „*Na naléhavosti, s níž se svého času zmíněný Dopis předsednictva ÚV KSČ obrátil na komunisty a na všechny ostatní poctivé občany, aby daleko rozhodněji bojovali proti všem projevům neslučitelným se zásadami naší společenské morálky, se nic nezměnilo. Jak bylo řečeno i na 15. zasedání ÚV KSČ, jde o principiální otázku. Nemůže být správná taková politika, která ignoruje základní normy morálky. Proto je třeba, aby také stranické orgány a organizace důrazněji než dosud reagovaly na projevy korupce, zneužívání funkcí i dalšího protispolečenského jednání, vyvozovaly z nich patřičné závěry.*“²⁴

---

23 Poslání stranické kontroly. (úvodník). *Rudé právo*, 11. 5. 1989, s. 1.

24 Co odporuje socialistické morálce. (úvodník). *Rudé právo*, 23. 10. 1989, s. 1.

3. Ochrana (a ostraha) socialistického majetku

Tato kapitola se bude věnovat otázce ochrany (a ostrahy) majetku v socialistickém vlastnictví. Půjde především o to, jak nedostatečná prevence – právě v ochraně společného majetku – usnadňovala rozkrádání. V té souvislosti nás bude zajímat, co *Rudé právo* kritizovalo (ve smyslu přístupu pracovníků i socialistických organizací k národnímu majetku). V neposlední řadě je možné sledovat, v kterých oblastech byl tento problém považován za největší.

3. 1. K problematice nedostatečné ochrany peněz (únor 1988)

Článek Karla Waltera ze 17. února 1988 upozorňoval na nedostatečnou ochranu a ostrahu socialistického majetku v tehdejší Východočeském kraji. Zdůrazňoval odpovědnost hospodářských organizací a v té souvislosti – skrze citované vyjádření náčelníka odboru obecné kriminality krajské správy Sboru národní bezpečnosti v Hradci Králové Josefa Rusaňuka – odkazoval na vyhlášku federálního ministerstva vnitra číslo 135/1983 sbírky o ostraze majetku v socialistickém společenském vlastnictví.

Kritický tón tohoto článku spočíval právě v tom, že líčil neodpovědný přístup organizací k ochraně společného majetku a pojímal ho jako rozšířený jev. To je zřetelné už z úvodního odstavce daného textu, který byl napsán ve velmi obecné rovině (v originálu tučně).

„Mnohé příklady z denního života přesvědčivě ukazují, jak liknavě v některých organizacích přistupují k ochraně majetku v socialistickém vlastnictví. Přes všechna varování, postihy, nařízení, usnesení. Stále ještě spoléhají na náhody, podstupují neúměrná rizika, krátkozrace škrtají jakékoliv výdaje na zabezpečení společných hodnot.“¹

Což v konkrétní rovině Karel Walter dokumentoval na lehkomyšlném přístupu k ochraně přepravovaných peněz ze strany zaměstnanců některých organizací: *„Například zaměstnanci jednoho choceňského podniku ponechali peníze vyzvednuté z banky v autě a klidně si chodili po nákupech. Podobně si vedli členové zemědělského družstva na Jičínsku. Vedoucí prodejny v okrese Trutnov zase poslal s tržbou na poštu svého třináctiletého syna.“*

3. 2. O rozkrádání zásilek přepravovaných po železnici (listopad 1988)

Článek ze 14. listopadu 1988, jako jehož autor byl uveden okresní prokurátor z Jihlavy Jaroslav Bajer, popisoval, jak zaměstnanci státních drah dlouhodobě zneužívali nedostatečné ostrahy k rozkrádání zásilek přepravovaných po železnici – jako částí osobních aut.

---

¹ Obě dvě citace v této podkapitole pocházejí z tohoto zdroje: WALTER, Karel. Spoléhají jenom na poštu? Tři pohledy na >>neřešitelný<< problém v ochraně majetku. *Rudé právo*, 17. 2. 1988, s. 3.

„Během přepravy jsou různé součásti vozidel, které lze bez větší námahy a komplikací odmontovat, běžně pachateli odcizovány a je vzácnou výjimkou, dojde-li zásilka těchto motorových vozidel do stanice určení bez porušení. Tato situace přetrvává již hodně let, vlastně od té doby, kdy přeprava osobních aut do ČSSR ze Sovětského svazu nebo z jiných zemí započala.“²

Dále bylo v článku konstatováno, že trestat pachatele v této konkrétní oblasti se většinou nedařilo: *„Pachatelé této závažné trestné činnosti bývají dopadeni jen zcela výjimečně a místo, kde byl trestný čin spáchán, nelze vlastně ani přesně určit. Pro orgány SNB, které se zmíněnými případy zabývají, vzniká vždy složitá důkazní situace. Často trestní stíhání končí tím, že je přerušeno, což se negativně promítá do celkové úspěšnosti vyšetřování, které příslušníci SNB proti pachatelům trestných činů vedou.“*

3. 3. Případ Kablo Kladno (únor, květen 1987)

Případu Kablo Kladno se věnovaly dva články v *Rudém právu* – obsáhlá reportáž Vítězslava Havlíčka z 16. února 1987 a krátký dovětek z 22. května 1987.³ Týkaly se prověrky VLK ČSSR (Výboru lidové kontroly ČSSR) v uvedeném závodě, která se vztahovala k dodržování pracovní doby, správnosti vykázaných hospodářských výsledků, ale také ochrany majetku v socialistickém vlastnictví.

V článku z 16. února 1987 byl podroben tvrdé kritice laxní přístup k ochraně socialistického majetku, nehospodárnost, ale v obecnějším smyslu i alibismus, ne-li přímo tolerování nedostatků.

Takto byl líčen nepořádek ve skladovém hospodářství: *„To, kolem čeho chodili někteří vedoucí pracovníci bez povšimnutí, jako kolem naprosté samozřejmosti, nebylo možné právem nazvat jinak, než chaotický stav skladového hospodářství. Prověrka objevila i dvě neotevřené bedny, dovezené Strojexportem ze zahraničí před dvaceti lety. Původní hodnota byla 67 000 korun. Krom toho z poškozených barelů unikaly různé chemikálie.“⁴*

Ještě tvrdší – a o to barvitější – byl kritický tón reportáže ve vztahu k nepříznivým ekologickým důsledkům lhostejného přístupu k uskladněnému materiálu: *„Zatímco odpovědní pracovníci se stále ještě tvářili, jako by kontrola trochu přeháněla, přizvaní hygienici a odborníci z vodohospodářských orgánů se neubránili zděšení. S něčím takovým za ohradou závodu prostě nepočítali. S ohledem na rozsah ohrožení okolí byla stanovena i pokuta 40 000 Kčs. A bezpodmínečný příkaz odstranění zjištěných nedostatků ...“*

2 Obě dvě citace v této podkapitole pocházejí z uvedeného zdroje: Opravdu velký problém? Lepší ochranu přepravovaným zásilkám. *Rudé právo*, 14. 11. 1988, s. 3.

3 Viz Na prověrce. (Stalo se po kritice). *Rudé právo*, 22. 5. 1987, s. 4.

4 Zbylé dvě citace v této podkapitole pocházejí z následujícího zdroje: HAVLÍČEK, Vítězslav. Na prověrce. (Lidová kontrola zasahuje). *Rudé právo*, 16. 2. 1987, s. 3.

3. 4. Případy z Benešovska (květen 1987)

Článek Tma nedbalost neschová Lenky Tomešové vyšel v tiskovém orgánu ÚV KSČ 23. května 1987. Ukazoval odlišné přístupy dvou podniků na Benešovsku v ochraně a ostraze majetku v socialistickém vlastnictví – na straně jedné závažné nedostatky v Železniční průmyslové stavební výrobě Čerčany a na druhé straně odpovědný přístup v Blanických strojírnách Vlašim. Současně tento text zdůrazňoval význam vyhlášky federálního ministerstva vnitra číslo 135 ze dne 20. října 1983 o ostraze majetku v socialistickém společenském vlastnictví; povinnost starat se o socialistický majetek; jakož i hodnotu pořádku (na pracovištích).

Nedostatky, zjištěné v čerčanském podniku, byly zobecnovány jako příklad toho, jak se v některých organizacích podceňuje ochrana objektů a přeprava peněz.

Autorka článku ukazovala, jak lehké bylo pro zloděje vykrádat kanceláře: „Příslušníci SNB mají dostatek neblahých zkušeností s tím, že právě kanceláře bývají častým terčem zlodějů, kteří využívají špatného oplocení, otevřených oken a dalších nedbalostí, kterými zaměstnanci, třeba neúmyslně, nahrávají nenechavcům. Nejednou se již na konto podniků kupovalo zboží, byla zneužita razítka, a to nehovoříme o ukradených lékařských předpisech.“⁵

Stejně tak líčila ledabylý přístup k přepravě peněz, který opět nahrával krádežím: „Většinou se potvrdila známá pravda, že na svoje vlastní peníze jsou lidé opatrnější než na vysoké peněžní částky určené pro spolupracovníky. Stane se, že je pokladní ledabyle nese v nákupní tašce a místo okamžitého návratu na pracoviště s nimi absolvuje prohlídku s nákupy v několika obchodech. Pak se nelze divit, že si takovýto okamžik vyčihne zloděj, jenž tak přijde k penězům docela snadno.“

Jak už bylo naznačeno výše, s tím kontrastoval pozitivní příklad vlašimského závodu. Autorka článku zdůrazňovala jeho svědomitý přístup – jako příklad podniku, který do praxe zaváděl konkrétní opatření v ostraze socialistického majetku – na základě výše zmíněné vyhlášky československého ministerstva vnitra z roku 1983.

V předposledním odstavci článku byl příklad z Vlašimi vychvalován takto: „V Blanických strojírnách Vlašim říkají, že na všem, co souvisí se zabezpečením ochrany objektů, se nesmí šetřit, protože by šlo o úspory na nepravém místě. Také proto jedním z prvních opatření bylo zlepšení mezd pro členy závodní stráže. Zanedbatelné nejsou ani roční náklady na údržbu oplocení ve výši 150 000 korun. To vše, společně s dalšími opatřeními, napomáhá tomu, co Vlašimští shrnují do výstižného vyjádření – chráníme přece náš podnik a společné hodnoty.“

---

⁵ Všechny citace v této podkapitole pocházejí z uvedeného zdroje: TOMEŠOVÁ, Lenka. Tma nedbalost neschová. Již čtvrtý rok platí vyhláška o ostraze socialistického majetku. *Rudé právo*, 23. 5. 1987, s. 3.

3. 5. Případy z Břeclavska (leden 1989)

Článek Josefa Jírka z 12. ledna 1989 se zabýval nedostatky v ochraně socialistického majetku ze strany podniků na Břeclavsku, na které přišel místní Výbor lidové kontroly. Na rozdíl od výše zmíněných případů byl tento text mnohem kritičtější – v tom smyslu, že ještě více akcentoval vztah příčiny a důsledku: že nedostatečná ochrana majetku napomáhá jeho rozkrádání.

To je zřetelné už z části úvodního odstavce textu (v originálu tučně): *„Zjištění jsou vskutku varující. Nechceme dávat návod různým pobertům, proto tentokrát raději neuvádíme konkrétní místa. Bylo by to, jako kdyby tam na bránu pověsili nápis: Přijďte si k nám něco ukrást!“*⁶

Kritika byla s nemenší razancí vztažena i na odpovědné funkcionáře: *„V mnoha případech zjištěných závad šlo o snadno odstranitelné nedostatky, ale jejich přehlížení či nedocení může způsobit velké škody. Zdaleka ne všichni odpovědní funkcionáři si plně uvědomují své základní povinnosti související s ochranou svěřených úseků. Varování není nikdy dost.“*

Za nejproblematictější bylo v článku označeno zabezpečení motorových vozidel. Stejně tak byla za velký problém považována i ochrana a ostraha objektů – respektive areálů podniků. Bylo to líčeno velmi kriticky, barvitě, což dosvědčuje například tato pasáž daného článku.

„Při příchodu kontrolního orgánu do jednoho z prověřovaných zemědělských podniků zase byla závora zvednutá, branka otevřená, vrátnice nezamčená a pracovník ostrahy chyběl dobrých dvacet minut. Podobný obrázek pak naskytly kontroly kanceláří, vesměs odemčených. Kdo chtěl, mohl klidně nahlédnout do stolů a skříní. (...) Vedle uzamčeného přenosného trezoru na jednom ze stolů jsme si mohli v zásuvkách vybrat tranzistorový přijímač a přenosnou kalkulačku, vše s inventárním číslem, dále dvě nové páječky bez inventárních čísel.“

3. 6. Případy z Plzně a Prahy (červen, červenec a září 1988)

Případy ochrany socialistického majetku – a to jak nedostatečné, tak dostatečné – v Plzni a Praze se zabývaly na sebe navazující články v *Rudém právu* 16. června a 5. července 1988, s krátkým dodatkem o slibu nápravy nedostatků v Praze z 3. září téhož roku.⁷

Článek *Cedule krádežím nezabrání* (16. 6. 1988) – jak je patrné z jeho titulku – upozorňoval na to, že symbolická ochrana v podobě cedulí je naprosto nedostatečná a potenciální zloděje neodradí. Přitom bylo vycházeno ze zkušeností, které redaktor RP získal, když se zúčastnil kontroly dodržování zásad ochrany socialistického majetku v hospodářských organizacích města Plzně spolu

⁶ Všechny citace v této podkapitole pocházejí z následujícího zdroje: JÍREK, Josef. Přijďte si k nám něco ukrást! (Kontrola zasahuje a pomáhá). *Rudé právo*, 12. 1. 1989, s. 4.

⁷ Viz podrobněji *Odstraníme nedostatky*. (Stalo se po kritice). *Rudé právo*, 3. 9. 1988, s. 2.

s příslušníky Veřejné bezpečnosti – která ve většině případů odhalila závažné nedostatky.

V daném článku byla především kritizována úroveň ostrahy stavenišť a skladových prostor – jako například v provozovně podniku Staviva, ke které se právě vztahoval titulěk o cedulích.

„V provozovně podniku Staviva, kde je uskladněn materiál za bezmála pět miliónů korun, jsme procházeli deset minut, aniž si nás kdokoli povšiml, a tak by nebyl problém odnést odtud přes povalený plot cokoli. Strážný se totiž probudil až po několikaminutovém bušení železem do plechové desky. Když jsme se ho zeptali, kdy naposled objekt obešel, odvětil, že něco před desátou, když bylo zapnuto veřejné osvětlení. Je ironií, že tento rozhovor se odehrál pod tabulí s výrazným nápisem, že pohyb zákazníků po objektu bez doprovodu zaměstnance je přísně zakázán.“⁸

Článek Josefa Smoly *Někde stále postaru?* (5. 7. 1988) sice také zmiňoval případ hospodářských podniků města Plzně, ale především se soustředil na dva případy z Prahy 5-Jinonic – respektive v něm byl demonstrován zásadní kontrast mezi případem, kdy je stavební materiál chráněn odpovědně a jiným případem, kdy naopak nedostatečná úroveň ostrahy nahrává zlodějům, přičemž obě dvě stavenišť (jedno pekárny a druhé sídliště Butovice) od sebe dělilo pár metrů.

Vzorný přístup na staveništi pekárny popisoval Josef Smola takto: *„Staveniště pekárny je pečlivě oploceno, stavbaři přicházejí do práce branou jako v továrně a po šichtě tudy zase odcházejí. Nikdo cizí se sem jen tak nedostane. I nákladní automobily s materiálem, autojeřáby, buldozery, rypadla a další kolosy přijíždějí na stavbu branami a stejně tak jimi odjíždějí. Za plotem je pečlivě urovnán veškerý stavební materiál. Většinou nepoškozený.“⁹*

Autor článku líčil nevyhovující stav na staveništi sídliště Butovice tímto způsobem: *„Z tohoto staveniště si může odnést či odvést kdykoli kdokoli cokoli. Cihly, cement, roury, tvárnice, písek, prkna, hadice ... co je libo. Stavební materiál je všude kolem a přístup sem má každý. Leží tu i materiál poškozený, zničený.“*

Negativní příklad neodpovědného přístupu k ochraně socialistického majetku (v tomto případě stavebního materiálu) byl přitom v daném článku vztažen k širším společenským souvislostem – k rčení, že příležitost dělá zloděje; ke zdůraznění teze, že je povinností všech – socialistických organizací, vedoucích hospodářských pracovníků, dělníků, techniků, a občanů jako takových – pečovat o majetek v socialistickém vlastnictví; ale také upozorňoval na to, že se občané více starají o svůj vlastní (soukromý majetek), ale k tomu společnému mají odtazitý přístup.

Rozdíl v přístupu občanů (který Josef Smola pojímal jako fakt) k majetku soukromému a socialistickému byl v daném článku *Rudého práva* líčen takto: *„Pravda, doma si dokážeme*

⁸ *Cedule krádežím nezabrání. Rudé právo*, 16. 6. 1988, s. 2.

⁹ Pokud není uvedeno jinak, pocházejí zbylé citace v této podkapitole z následujícího zdroje: SMOLA, Josef. *Někde stále postaru? (Naše beseda). Rudé právo*, 5. 7. 1988, s. 3.

soukromý majetek spolehlivě chránit. Jistě i stavbaři ze sídliště Butovice mají doma pečlivě zajištěny byty, chaty, důkladně uzamčené automobily. A staví-li třeba domek, asi nemají stavební materiál rozházen v okolí a přístupný každému, ale mají ho za plotem pod petlicí, dbají, aby se nepoškodil.“

Na daném článku je pozoruhodné, že otázka odpovědného přístupu občanů k ochraně socialistického majetku tady nevystupovala jen jako problém společenský, ale i politický. Tím, že se autor článku dovolával ve věci povinnosti občanů pečovat o socialistický majetek článku 35 Ústavy ČSSR z roku 1960, se vlastně vztahoval k obecnějšímu problému vztahu občanů ke státu, respektive ke komunistickému režimu, k socialistickému společenskému zřízení – jak, kdo chce.

Dotyčný článek tehdy platné ústavy (tedy v roce 1988) zněl: *„Občané jsou povinni chránit a upevňovat socialistické vlastnictví jako nedotknutelný základ socialistického zřízení a zdroj blahobytu pracujícího lidu, bohatství a síly vlasti.“*¹⁰

3. 7. Stavební materiál ladem (září, listopad 1988)

Tématu neupotřebeného stavebního materiálu, nechráněného před drobným rozkrádáním, se věnovaly dva články v *Haló sobotě*, příloze *Rudého práva*, 17. září a 12. listopadu 1988.

V článku ze 17. září 1988 pojímal redaktor RP svoji osobní zkušenost jako součást běžně rozšířené praxe – svého druhu veřejné tajemství: *„Brzy zjara kousek od nás cosi prasklo u hydrantu či ve vodovodním potrubí a kupodivu záhy přišla parta chlapů v montérkách, postavili brlení a začali kopat. Během dvou dnů závadu opravili. (...) Zbylo jen brlení, totiž – nezbylo, chlapíci opraváři je narovnali do křoviny na kraji ulice. Tři fošny, nějaká prkna, no a koukám, že má známý zálusť jako každý, kdo občas potřebuje kus fošny nebo prkna, na takový poklad, který skutečně stojí nejméně tu stokorunu. (...) Podobných hromádek i větších hromad různých prken, fošen, trámků a kůlků se ostatně povaluje prakticky všude, kde se něco staví, opravuje, přehrazuje či tarasí ...“*¹¹

V ohlasech čtenářů ze 12. listopadu 1988 podstatu této praxe stručně shrnul František Marčík z Otrokovic: *„S podobnou nehospodárností se setkáváme také po dokončení výstavby sídlišť. Neupotřebený stavební materiál se buď rozkrade, nebo zahrabe do země.“*¹²

V komentáři ke dvěma zveřejněným ohlasům redaktor RP upozorňoval na velké národohospodářské ztráty ve stavebnictví, přičemž se současně odkazoval na systémový problém

10 100/1960 Sb. Ústavní zákon ze dne 11. července 1960 Sb. Ústava Československé socialistické republiky. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky [on-line]. Dostupný z WWW: http://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1960.html [cit. 23.12.2015] a [cit. 19.3.2016].

11 Celý text viz Stovka v křoví. (kurzíva). *Haló sobota* (příloha *Rudého práva*), 17. 9. 1988, (číslo 37), s. 1.

12 Zbytek citací v této podkapitole pochází z následujícího zdroje: Stovka v křoví ... a milióny v prachu. (Dopisy čtenářů). *Haló sobota* (příloha *Rudého práva*), 12. 11. 1988, (číslo 45), s. 2.

fungování socialistické ekonomiky.

„Souhlasíme však plně i s příspěvkem soudruha Marčika z Otrokovic, protože daleko větší ztráty skutečně způsobuje naší společnosti tzv. velké stavebnictví (zřejmě pod heslem, které ještě stále slycháme i veřejně z úst některých vedoucích hospodářských pracovníků: ‚PROSTAVĚLI JSME ...‘). Je to nakonec i logické, pokud jsou odměny stavbařů závislé převážně na finančních objemech investic, a nikoliv na jejich účelu a společenskoekonomické potřebě.“

Redaktor RP pak závěr svého komentáře spojil s nadějí, že přestavbové změny v ekonomice přinesou žádoucí změnu stavu v této oblasti.

„Věřme, že i zde napomůže důsledný chozraščot a plné samofinancování k tomu, aby nám v křovinách neležely stokoruny a pod trávníkem sídlišť z jiných velkých staveb statisíce a milióny, a dokonce snad i k tomu, že např. použité dřevo nebudou stavaři pálit jen tak pánu bohu do oken, ale že se pokusí je – samozřejmě legální cestou – prodat dalším zájemcům.“

V tomto článku bylo naznačeno, že tato nehospodárnost (a nezájem o socialistický majetek) ve stavebnictví má hlubší ekonomické souvislosti, ale na druhou stranu nebylo explicitně řečeno, že se v tomto smyslu jedná o systémovou vadu.

3. 8. Případy z Třebíčska (září 1986)

Článek Jana Svobody z 15. září 1986 kritizoval nepořádky v evidenci majetku v socialistickém vlastnictví a benevolentní přístup k uvedené problematice, a to na základě prověrky Výboru lidové kontroly okresu Třebíč, provedené v Technických službách města Moravské Budějovice a MNV (Místního národního výboru) v Lipníku.

Ve vztahu k Technickým službám města Moravské Budějovice byly kritizovány i tyto nedostatky v řádné ochraně socialistického majetku: *„Samostatnou kapitolu tvoří lehkomyšlné počínání inventarizačních komisí. K odepsání byly navrženy předměty, u nichž se předseda komise nepřesvědčil, zda vůbec existují, a při inventuře nebyly zjištěny. Zápis konstatuje v závěru podstatné odchýlení od platných předpisů a nezajištění řádné ochrany socialistického majetku.“*¹³

Podobné nedostatky byly líčeny i ve vztahu k MNV v Lipníku: *„Podobně dopadla prověrka hospodaření s materiálem a strojním inventářem na MNV v Lipníku. Opět spousta nepořádků a závad. V sešitech, které si vedl předseda MNV, jsou zachyceny rozličné výpůjčky materiálu i inventárních předmětů. Chybí však podpis těch, jimž bylo něco půjčeno, a také chybějí data vrácení.“*

---

¹³ Obě citace v této podkapitole pocházejí z následujícího zdroje: SVOBODA, Jan. Zdánlivé drobnosti. (Lidová kontrola zasahuje). *Rudé právo*, 15. 9. 1986, s. 3.

3. 9. Příklad okresního stavebního podniku v Táboře (říjen 1987)

Příklad okresního stavebního podniku v Táboře byl součástí článku Františka Lišky z 26. října 1987. Tentokrát se jednalo o pozitivní příklad, kdy podle autora článku zafungoval pobídkový systém kontroly. Kontrola ze strany Výboru lidové kontroly místního Okresního národního výboru a Veřejné bezpečnosti vedla k odstranění nedostatků v oblasti ochrany socialistického majetku – hlavně chybějícího oplocení – jak zjistila následná prověrka v tomto podniku.¹⁴

3. 10. Příklad sídliště v Hradci Králové (únor 1989)

Článek Jaroslavy Janáčkové z 2. února 1989 podrobněji nerozebíral samotné rozkrádání stavebního materiálu v důsledku nedostatečného ohrazení staveniště sídliště Moravské Předměstí v Hradci Králové, ale více se soustředil na přístup institucí a organizací, které podle autorky článku nebyly schopny zjednat nápravu nedostatků, na které upozornila jedna obyvatelka dotyčného sídliště.

Kritizovanými institucemi a organizacemi byly: Výbor lidové kontroly ONV (Okresního národního výboru) Hradec Králové, Okresní správa Sboru národní bezpečnosti, SBD (Stavební bytové družstvo) Vítězný únor Hradec Králové, Pozemní stavby Hradec Králové.

Stanoviska Pozemních staveb a SBD ke stížnosti považovala autorka článku za formální a alibistická, královéhradecký Výbor lidové kontroly pak kritizovala za to, že čekal na pokyn z Prahy – z Výboru lidové kontroly České socialistické republiky, případně ministerstva stavebnictví.

V čem konkrétně byl spatřován alibismus a formalismus v daném případě, je možné vidět na ironickém shrnutí stanovisek SNB, SBD a Pozemních staveb: *„Takže všechno bylo vlastně vyřízeno. Okresní správa SNB se čtenářkou jednala a staveniště hlídá. Předseda představenstva SBD redakci ujistil, že pisatelka může být klidná, protože rozkradený materiál neplatí členové družstva, ale Pozemní stavby. A Pozemní stavby ‚zaktualizují opatření‘ proti nepořádkům, i když dávají na srozuměnou, že nenechavce tak docela zvládnout nemohou (ostatně, přístupu cizích osob na staveniště nedokáží zamezit ani na jiných stavbách, takže v tom ‚nejedou‘ samy).“¹⁵*

3. 11. Plýtvání stavebním materiálem (srpen 1987 – leden 1988)

Otázce plýtvání stavebním materiálem, nepořádku a nehospodárnosti na stavbách sídlišť nejen v Praze, ale i Plzni či Košicích, spojené s líčením toho, jak je nepoužitý materiál různým způsobem rozházen po okolí, v některých případech poškozen a také naprosto nechráněn před jeho

14 Podrobnosti viz LIŠKA, František. S nápravou nemusíme čekat. (Lidová kontrola zasahuje). *Rudé právo*, 26. 10. 1987, s. 3.

15 JANÁČKOVÁ, Jaroslava. Práce, která nemůže těšit. Proč stížnost z Hradce vracet do Prahy? *Rudé právo*, 2. 2. 1989, s. 3.

rozkrádáním, věnovalo *Rudé právo* značnou pozornost od srpna 1987 do ledna 1988, a to v sérii na sebe volně navazujících osmi článků: z 19. srpna 1987 (úvodní reportáž Josefa Smoly z některých pražských sídlišť); 16. září 1987 (reportáž z Plzně a Košic)¹⁶; 7. října, 14. října a 4. listopadu 1987 (ohlasy na situaci na pražských sídlištích)¹⁷; 5. ledna 1988 (nový případ plýtvání stavebním materiálem v Praze)¹⁸; 20. ledna 1988 (komentář Josefa Smoly k problematice v rubrice RP Naše beseda); 26. ledna 1988 (slíbená náprava nedostatků v případě z 5. ledna 1988)¹⁹.

K tomu je také třeba dodat, že v úvodní reportáži z některých pražských sídlišť z 19. srpna 1987 či komentáři v rubrice RP Naše beseda z 20. ledna 1988 byly kromě jiného řešeny i tyto dvě otázky: rozsah národohospodářských ztrát, vzniklých daným plýtváním; a srovnání přístupu občanů ČSSR k majetku soukromému („moje“) a socialistickému („naše“).

V článku z 19. srpna 1987 Josef Smola zdůrazňoval velký rozsah národohospodářských ztrát v korunách – a to i díky způsobu jejich počítání – že sčítal jednotlivé ztráty dohromady: *„Plýtvání materiálem a výrobky na staveništích nás stojí na malé stavbě možná tisíce korun, na větší třeba desetitisíce ... Za rok se však na stavbách v celé naší zemi ‚promrhají‘ milióny!“*²⁰

Současně přitom neupozorňoval jen na ztráty v korunách, ale i v procentech (kolik materiálu se promrhá). Odvolával se přitom na stanovisko experta – jednoho hrdiny socialistické práce.

„Hovořili jsme na toto téma i s hrdinou socialistické práce Josefem Hamplem, vedoucím montážní čety z Montovaných a pozemních staveb Praha. Za svůj život postavil s partou již přes 15 000 bytů. Řekl nám, že podle jeho názoru představují ztráty stavebních materiálů a výrobků v sídlištích (skruže, písek, cihly apod.) asi pět až deset procent z celkového dodaného množství! To je skutečně neuvěřitelně mnoho! Na některých stavbách je však situace ještě horší.“

Za fakt a obecně rozšířený jev Josef Smola považoval zásadní rozdíl mezi tím, jak odpovědně obyvatelé ČSSR pečují o svůj soukromý majetek a jak neodpovědně na druhé straně titíž lidé přistupují k majetku socialistickému.

To je zřetelné už z toho, jak byl v daném článku líčen pořádek na stavbě jednoho rodinného domku: *„Pak procházíme přes staré Lužiny a tam to člověka hned ‚trkne do očí‘: u silnice je rozestavěný rodinný domek. Jaká proměna! Cihly pěkně vyrovnány v řadách, pytle cementu pečlivě skryty pod střechou, z desítek tvárnic nemá jediná ani uražený růžek, prkna i trubky jsou srovnány*

16 Viz Naši zpravodajové v Plzni a Košicích se zeptali: Je u vás na stavbě pořádek? *Rudé právo*, 16. 9. 1987, s. 3.

17 Viz 1) Lajdáctví, lhostejnost, šlendrián. Ohlas na článek v Rudém právu. *Rudé právo*, 7. 10. 1987, s. 3. 2) Lajdáctví, lhostejnost, šlendrián. Ohlas na článek v Rudém právu. *Rudé právo*, 14. 10. 1987, s. 3. 3) Lajdáctví, lhostejnost, šlendrián. Ohlas na článek v Rudém právu. *Rudé právo*, 4. 11. 1987, s. 3.

18 Viz Šlendrián na pokračování. *Rudé právo*, 5. 1. 1988, s. 3.

19 Viz Slíbená náprava. (Stalo se po kritice). *Rudé právo*, 26. 1. 1988, s. 3.

20 Tato a tři následující citace pocházejí z tohoto zdroje: SMOLA, Josef. Lajdáctví, lhostejnost, šlendrián. Co ukázala sonda na stavbách v pražských sídlištích. *Rudé právo*, 19. 8. 1987, s. 3.

... tak to má být. A tady – na soukromém – je.“

Což bylo dáno do ostrého kontrastu s přístupem ke stavebnímu materiálu na sídlišti ze strany hypotetického zedníka. Byl zdůrazněn podiv nad tímto rozdílným přístupem: „Proč to nejde na společném? Představme si, že by si tady stavěl svůj domek zedník ze sídliště, které jsme právě navštívili. Jistě i on by měl na své stavbě pořádek. Čím to, že se z člověka, který je doma úzkostlivým a starostlivým hospodářem, stane v práci bezohledný lajdák, nerozpakující se vysypat pytel cementu do příkopu, přerazit rouru, zničit tvárnici ... Čím to?“

V článku z 20. ledna 1988 Josef Smola explicitně mluvil o dvojím metru k „mému“ a „našemu“, označil to za nešvar a zdůrazňoval přitom, že by měl být normální stejný přístup k nakládání s oběma formami vlastnictví.

V té souvislosti si položil následující kritickou otázku – na kterou si sám odpověděl: „Proč člověk dbá o soukromý majetek s úzkostnou pečlivostí hospodáře a o majetek společný nedbá vůbec? Jako by nepatřil nikomu.“²¹

Současně také propojil obě výše zmíněná témata – a to tím způsobem, že tvrdil, že by si soukromník nemohl vůbec dovolit promrhat tolik procent materiálu: „Dovedete si představit, že by stejně hospodařil soukromník? Že by třeba některý ze stavbařů z kritizovaných sídlišť dopustil takové lajdáctví na stavbě svého rodinného domku? To by brzy přišel, jak se lidově říká, na buben. Rozbít a zahrabat pod zem deset procent toho, co nakoupí ... S jakým údivem bychom asi na takového stavebníka hleděli?“

3. 12. Shrnutí

V *Rudém právu* se objevovaly případy nedostatečné ochrany majetku v socialistickém vlastnictví v oblasti přepravy peněz, či zásilek po železnici. Větší pozornost byla ve stranickém tisku věnována případům nedostatečné ochrany a ostrahy areálů různých podniků (ve smyslu chybějícího oplocení), ale i jednotlivých objektů (zvláště kanceláří). Ovšem za největší problém byla považována nedostatečná ochrana stavebního materiálu na sídlištích, ale spolu s tím bylo také upozorňováno na velké plýtvání tímto materiálem i jeho poškozování. Kritické články v RP (i jeho příloze *Haló sobota*) také zdůrazňovaly značný rozsah národohospodářských ztrát v tzv. velkém stavebnictví.

V textech, které se věnovaly uvedené problematice, se také vyskytly odkazy na vyhlášku federálního ministerstva vnitra číslo 135 z roku 1983 o ostraze majetku v socialistickém společenském vlastnictví, či dokonce článku 35 Ústavy ČSSR, který ukládal občanům Československa povinnost chránit socialistické vlastnictví.

²¹ Zbývající citace v této podkapitole pocházejí z uvedeného zdroje: SMOLA, Josef. Hospodářem v domě. (Naše beseda). *Rudé právo*, 20. 1. 1988, s. 3.

Právě otázka přístupu občanů, respektive zaměstnanců a vedoucích hospodářských pracovníků, k socialistickému majetku byla hlavním předmětem kritiky ve výše zmíněných článcích *Rudého práva* (kromě toho byly okrajově naznačeny hlubší problémy ve fungování socialistické ekonomiky ve vztahu k plýtvání stavebním materiálem). Celkově byla kritizována lhostejnost ke společnému majetku, neodpovědný a ledabylý přístup k jeho ochraně, případně alibistické postoje vedoucích pracovníků, respektive také hospodářských organizací ve vztahu ke stížnostem občanů na nedostatečnou ochranu socialistického majetku před jeho rozkrádáním.

Zvláště v některých článcích Josefa Smoly bylo naznačováno, že je problém hlubší – že existuje dvojitý metr v přístupu k majetku soukromému na straně jedné a majetku společnému. Za fakt a společenskou praxi bylo považováno to, že jeden a týž člověk (například zedník) se chová neodpovědně ke společnému majetku, ale u svého vlastního soukromého majetku by si totéž v žádném případě nedovolil.

Z článků *Rudého práva* jednoznačně vyplývalo, že se jedná o dlouhodobý fenomén, že jsou občané ČSSR takto navyknuti se chovat a jednat po celá desetiletí (viz odkaz v článku z roku 1988 na ústavu z roku 1960) – současně tím ústřední komunistický deník naznačoval neschopnost režimu, respektive státních orgánů vynutit si na občanech, aby si více vážili socialistického majetku. Tuto bezmoc si mohl čtenář RP lehce dovodit – je přitom jasné, že ani v těch nejkritičtějších článcích si nedovolili redaktoři stranického listu to takto explicitně pojmenovat.

4. Velké případy rozkrádání v RP v letech 1986 – 1989

Tato kapitola se bude zabývat velkými případy rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví, tak jak se objevily v *Rudém právu* v letech 1986 – 1989. Přesněji řečeno: jsou tím myšleny případy, které se týkaly vedoucích hospodářských pracovníků či funkcionářů Komunistické strany Československa, respektive Komunistické strany Slovenska – a taktéž způsob, jakým byly v ústředním tiskovém orgánu vládnoucí strany zpracovány. Ať už se jednalo o případy kolem MNV v Protivanově, Stanislava Babinského či dalších vysoce postavených lidí.

4. 1. Příklad MNV v Protivanově (duben 1986)

Případ se týkal prověřování činnosti funkcionářů Místního národního výboru v Protivanově ze strany Výboru lidové kontroly Okresního národního výboru Prostějov. Prověřování spustila stížnost místního občana.

Autor článku v *Rudém právu* nabídl čtenářům následující pohled – stížnost přišla v nejméně vhodnou dobu – před volbami do zastupitelských sborů: *„Na Místním národním výboru v Protivanově v prostějovském okrese mají zvláště teď, před volbami, plné ruce práce. Hodnotili volební program, sestavovali nový. Samozřejmě nemohou odložit běžné povinnosti a zajišťování rozpracovaných akcí. A do všeho toho přišli představitelé Výboru lidové kontroly ONV Prostějov. S požadavkem zjistit, zda si vedli místní funkcionáři v minulých letech poctivě.“*¹

Stěžovatel přitom byl vylíčen jako nedůvěryhodná osoba: *„Tedy se stěžovatel ozval znovu. Napadl státní orgány, odmítl veškeré argumenty opírající se o literu zákona. Jeho dopis obsahuje i hrubé urážky. Leccos lze vysvětlit domnělým ‚pocitem křivdy‘, prázdné pomluvy nezaslouží pozornost. Těžko však mohla zůstat bez povšimnutí obvinění z úplatkářství a upozornění na údajné nešvary v činnosti MNV Protivanov.“*

Samotná stížnost směřovala proti úplatkářství ze strany funkcionářů MNV v Protivanově spojeného s finančními machinacemi, zneužíváním funkcí, rozkrádáním a rodinkařením.

Autor článku v RP podrobně rozebral prověřování jednotlivých obvinění ze strany kontrolního orgánu – s výsledkem, že se žádná nekalá činnost neprokázala.

Případ MNV v Protivanově byl tedy vylíčen jako snaha o očernění poctivých funkcionářů – o to horší, že se tak stalo před volbami: *„Obvinění funkcionářů Místního národního výboru v Protivanově ze zneužívání funkcí a finančních machinací tedy bylo vyvráceno. Byla to zlá, neodůvodněná pomluva, která mohla či možná měla napáchat nemalou škodu, narušit důvěru*

---

¹ Všechny citace v této podkapitole pocházejí z následujícího zdroje: RŮŽIČKA, Jiří. V zájmu spravedlnosti. (Lidová kontrola zasahuje). *Rudé právo*, 28. 4. 1986, s. 3.

voličů. Skončil tím jeden z trochu netypických zásahů Výboru lidové kontroly. Stejně jako v jiných případech však i tentokrát jeho pracovníci udělali v zájmu spravedlnosti jasno v tom, kdo společnost poškozuje a komu doopravdy záleží na jejím prospěchu.“

Pro úplnost je nutné dodat, že autor článku v RP neuvedl ani jméno stěžovatele, dotyčných funkcionářů národního výboru, ani pracovníků kontroly.

4. 2. Příklad vedoucího pracovníka z Děčína (leden a květen 1986)

Uvedenému případu se v *Rudém právu* věnovaly dva články Václava Pergla Strana není ochranný štít (z 15. ledna a 8. května 1986) a úvodník Autorita komunisty (z 24. ledna 1986).

Článek Václava Pergla z 15. ledna 1986 vysvětloval, proč byl z řad členů Komunistické strany Československa vyloučen předseda městského výboru KSČ v Jílovém, který současně byl vedoucím pracovníkem Okresního stavebního podniku v Děčíně.

Byl zde líčen životní a profesní příběh tohoto funkcionáře – s důrazem na to, jak se ukazoval jeho sklon zneužívat funkce k vlastnímu prospěchu či se nevhodně chovat k ostatním: *„V řídicí funkci v okresním stavebním podniku se však ... už na nikoho neohlížel. Zneužíval služebního vozidla k soukromým jízdám, zneužíval služebního postavení. K dělníkům se choval hrubě, povýšeně, všem neustále zdůrazňoval, jak odpovědnou stranickou funkci zastává. Svévolně porušoval pracovní kázeň, opouštěl pracoviště, údajně právě pro výkon stranické funkce. Zaštiťoval se svěřenou funkcí, zaštiťoval se i jménem vedoucích stranických funkcionářů okresu.“²*

Prověrka Výboru lidové kontroly a Bezpečnosti se soustředila právě na zneužívání služebního vozidla a vyplynulo z ní následující: *„Dlouhé šetření potvrdilo pravdivost upozornění. Neoprávněným užíváním služebního vozidla k soukromým jízdám způsobil ... podniku škodu nejméně ve výši 31 tisíc korun. Kromě toho jako vedoucí pracovník bez svolení podniku nechal vyrobit různé suvenýry pro své známé za patnáct tisíc korun. Další peníze neoprávněně získal za služební cestu na Slovensko, kterou nikdy neuskutečnil.“*

Jak bylo dále uvedeno v článku v RP, kromě vyloučení z KSČ byl také dotyčný vedoucí hospodářský pracovník odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v délce jednoho roku.

Na základě výpovědí lidí z okresního výboru KSČ a okresního stavebního podniku vyvodil Václav Pergl poučení – jak osobní selhání poškozuje dobré jméno KSČ: *„Největší vinu má však samozřejmě ... Nikdo nemá právo si ze strany pro sebe vytvořit štít a zpronevěřovat jméno člena strany, zneužívat svěřenou funkci k osobnímu prospěchu, dopouštět se trestné činnosti.“*

² Některé další citace v této podkapitole pocházejí z tohoto zdroje: PERGL, Václav. Strana není ochranný štít. Proč byl předseda městského výboru KSČ v Jílovém vyloučen. *Rudé právo*, 15. 1. 1986, s. 3. Poznámka: Diplomant vypustil oproti originálu jméno dotyčného komunistického funkcionáře – v citacích jméno nahrazují tři tečky.

Uvedený případ byl také spojen s revizí stanov KSČ v době před sjezdem (v originálu část textu uvedena tučně): „*V těchto dnech jsme se mohli v návrhu na doplnění stanov KSČ, v dokumentu předkládaném k předsjezdové diskusi, dočíst, že člen strany je povinen ,dodržovat stranickou a státní disciplínu, která je pro všechny členy stejně závazná', že ,strana má jednu disciplínu, která platí pro všechny komunisty bez rozdílu' ... Touto prověrkou neprošel ... ani jako občan, tím méně jako komunista.*“

Úvodník RP Autorita komunisty z 24. ledna 1986 přímo nezmiňoval tento případ, ale tématem k němu měl velmi blízko: otázkou morálního profilu člena KSČ, jaké má mít charakterové vlastnosti dobrý reprezentant Komunistické strany Československa, jak jí někteří jednotlivci svým špatným chováním poškozují (zvláště zastávají-li některou vedoucí funkci). V úvodníku byl zmíněn i Dopis PÚV KSČ z února 1983, v neposlední řadě bylo téma morálního profilu komunisty spojeno s revizí stanov KSČ před jejím XVII. sjezdem.

Dobry reprezentant KSČ byl v úvodníku vylíčen následujícím způsobem: „*Jejich morální vlastnosti – svědomitost, otevřenost, důslednost, odpovědnost vůči kolektivu – jsou ostatním velmi dobře známy. Prolínají se jejich životem. Dokazují, co v praxi znamená být příkladem komunistického poměru k práci. Že je to především tvořivé úsilí o co nejkvalitnější odvedené dílo, úsilí o rozšíření dobrých zkušeností, ale také vědomí, že jsem hospodářem ve své zemi. Takovýto přístup k plnění úkolů jim v pracovních kolektivech vytváří i přirozenou autoritu.*“³

V protikladu k tomu byly kritizovány následující vlastnosti: „*Chceme-li rychleji postupovat, znamená to odstranit lhostejnost, sebeuspokojení a nízkou náročnost v práci, neskromnost, okázalost, velikášství, samolibost, povyšování místních, skupinových a osobních zájmů nad zájmy celé společnosti, byrokratismus, plýtvání státními prostředky, neukázněnost, pohodlnictví, holdování alkoholu.*“

Článek Václava Pergla z 8. května 1986 v sobě spojoval ohlasy čtenářů RP na text z 15. ledna 1986 a úvodník Autorita komunisty z 24. ledna 1986. Podle argumentace Václava Pergla si oba texty dali dohromady čtenáři sami (v originálu byl název článku z 15. ledna 1986 uveden tučně).

„*Úvodník vyvolal značný ohlas čtenářů. Mnozí se ve svých dopisech nad jeho obsahem zamýšleli a spojovali ho s článkem, který Rudé právo otisklo devět dnů předtím a který se jmenoval Strana není ochranný štít. I ten se zabýval morálním profilem člena strany, tentokrát v odpovědné stranické a hospodářské funkci. Žel, byl to případ člověka – ..., bývalého předsedy městského výboru strany v Jilovém na Děčínsku, který neunesl tíhu odpovědnosti, zpronevěřil se jménu*

---

³ Tato a bezprostředně následující citace pocházejí z uvedeného zdroje: Autorita komunisty. (úvodník). *Rudé právo*, 24. 1. 1986, s. 1.

*komunisty a byl za to po zásluze ze strany vyloučen a za trestný čin, který spáchal, i odsouzen.*⁴

Autor článku se následně pozastavil nad přístupem některých čtenářů, kteří sice upozorňovali na další případy zneužívání funkcí, ale ze strachu se odmítli podepsat nebo nechtěli zveřejnit své jméno, a spojil tento přístup s povinnostmi členů KSČ, vyplývajících ze stanov (část textu byla v originále uvedena tučně).

„Z jejich dopisů je patrné, že oni sami dost dobře nechápou, jaké povinnosti mají. Vždyť ve stanovách strany, jejichž úpravu schválil XVII. sjezd KSČ, se jim ukládá rozhodně bojovat proti porušování socialistické zákonnosti, morálky a jiným protispolečenským jevům, uplatňovat a rozvíjet stranickou kritiku a také odhalovat ty, co porušují stranickou a státní disciplínu.“

Václav Pergl následně naznačil, že ti, co se bojí upozornit na případy nezákonného jednání, se nechovají jako komunisté: *„Jací to jsou tedy komunisté, když o případech vědí a bojí se je odhalit? Ano, téměř vždy to vyžaduje kus osobní statečnosti, rozhodnosti, ale komunistům přece vždy bylo vlastní bojovat za pravdu. (...) Jsou povinni přece – podle stanov strany – chránit stranu proti lidem, jejichž jednání poškozuje její autoritu. Vědět o tom, kdo jí škodí, a mlčet se neslučuje s jednáním komunisty.“*

V referování *Rudého práva* o daném případě (kromě samotné skutkové podstaty) vystupují dva zajímavé momenty: jednak je to důraz na to, že závadné jednání není systémovým problémem KSČ, ale osobním selháním jednotlivce a také snaha o spojení uvedeného případu s úpravou stanov KSČ, případně ještě s důrazem na povinnosti komunistů obecně.

4. 3. Příklad ředitele podniku ze Žiliny (říjen – listopad 1986)

Uvedený případ se v *Rudém právu* objevil v článku Luboše Kríže z 10. října 1986, reakce na něj pak v převzatém článku šéfredaktora bratislavské *Pravdy* B. Trávníčka 10. listopadu 1986 a následně v zamyšlení Jarmily Houfové (v rubrice *V zrcadle týdne*) z 15. listopadu 1986.

Článek Luboše Kríže z 10. října 1986 spočíval ve vyjmenování pěti hrubých chyb, kterých se během jednoho roku dopustil ve své funkci podnikový ředitel národního podniku Ocelové konstrukce v Žilině. Jednalo se konkrétně o velikášství, přístup ke koncepční práci, kádrovou chybu, omezování vnitrostranické demokracie a chybu morálně finanční.

Velikášství mělo spočívat v luxusním vybavení vlastní kanceláře za zhruba čtvrt milionu korun, v druhém případě se podle autora článku pasoval do role spasitele, který chtěl všechno v podniku od základu změnit, kádrové změny (v textu článku byl dokonce označen za genocidu) byly

⁴ Zbylé citace v této podkapitole pocházejí z následujícího zdroje: PERGL, Václav. Strana není ochranný štít. Ohlasy na články v *Rudém právu*. *Rudé právo*, 8. 5. 1986, s. 3. Poznámka: Diplomant opět vypustil jméno dotyčného funkcionáře a v citaci ho nahradil třemi tečkami.

provázeny nevhodným chováním (nadávkami apod.), omezování vnitrostranické demokracie se projevilo například ve zrušení diskuzního příspěvku vedoucí plánování (v článku jmenována), morálně finanční chyby spočívaly (podle komise ÚV KSS – ústředního výboru Komunistické strany Slovenska): v neoprávněném majetkovém prospěchu 45 tisíc korun za neoprávněné užívání služebních motorových vozidel, v neoprávněném rozdělování mimořádných odměn, v neoprávněných výhodách pro nejbližšího spolupracovníka – ekonomického náměstka (v článku jmenován) – jako soukromý telefon, vysoký plat, skleník do zahrady.

V závěru článku zazněla autorova výzva ke středoslovenskému KV KSS (krajskému výboru Komunistické strany Slovenska), aby konal (aby byl ředitel podniku stranicky potrestán). Luboš Kríž se přitom opíral o tu pasáž Dopisu PÚV KSČ z února 1983, která žádala orgány a organizace KSČ (a KSS), aby trestaly nepoctivé jednání straníků, se zvláštním přístupem k vedoucím pracovníkům – na začátku článku byla uvedena tučně.

„Účinný boj proti nedostatkům všeho druhu vyžaduje, aby stranické orgány a organizace případy porušování státní a stranické disciplíny nejen projednávaly, ale rozhodně a principiálně řešily a důsledně trvaly na jejich odstranění, vyvozovaly odpovídající závěry. Podle stanov volaly k odpovědnosti každého komunistu, který svým chováním a jednáním snižuje autoritu strany. Zvlášť vysokou náročnost musí uplatňovat vůči vedoucím pracovníkům na všech stupních řízení ...“⁵

Přetištěná podstatná část článku šéfredaktora bratislavské *Pravdy* z 8. listopadu 1986, která v RP vyšla o dva dny později, fakticky představovala polemiku s názorem, že článek z 10. října 1986 skandalizuje neoprávněně dotyčného komunisty a připomíná podobnou praxi z let 1967-1968 – že působí dojmem senzace.

Šéfredaktor *Pravdy* to považoval za nepochopení úlohy tisku a toho, že nemohou existovat zóny mimo kritiku. Tuto argumentaci přitom podpořil odkazem na myšlenky z jednání XVII. sjezdu KSČ a XXVII. sjezdu KSSS (Komunistické strany Sovětského svazu).

„Např. takovýmto konstatováním: tam, kde chybí stranická kontrola, vzniká živná půda pro utváření falešného pocitu nedotknutelnosti, který často provázejí různé formy zneužívání služebního postavení, porušování socialistické zákonnosti a morálky. Nedůslednost a nezásadovost při vyvozování závěrů z nesprávného jednání vedoucích pracovníků, ohledy na jejich postavení či dokonce poskytování jim záštity vyvolávají navíc ve veřejnosti nedůvěru nejen k nim samým, ale k práci celé strany, k její schopnosti a vůli odvolat z vedoucí funkce toho, kdo není schopný a hoden ji zastávat.“⁶

---

5 KRÍŽ, Luboš. Hrubé chyby se nakonec vymstí. Zamyšlení nad kompetentností ředitele podniku Ocelové konstrukce v Žilině. *Rudé právo*, 10. 10. 1986, s. 3. Poznámka: Diplomant oproti originálu nezveřejňuje jméno daného ředitele.

6 I v kritice a sebekritice čestně, komunisticky. (Napsali ...). *Rudé právo*, 10. 11. 1986, s. 4.

V závěru článku ještě B. Trávníček podpořil tezi, že nepoctivé jednání komunistických funkcionářů musí být stranickými orgány a organizace přísně trestáno – až po vyloučení ze strany.

Jarmila Houfová pak interpretovala Trávníčkův článek jako doklad toho, jak někteří lidé nedokáží pochopit pozitivní význam veřejné kritiky – a spolu s tím i XVII. sjezdu KSČ.

Pokračovala pak úvahou nad vztahem kritiky k stranické a osobní odpovědnosti za nepoctivé jednání: *„Pomalou končí (nemohu říct, že už skončila) doba, kdy se mohli jednotlivci zaštiťovat stranou a demagogicky říkat: Když kritizuješ mně, kritizuješ stranu. Ale už je doba, kdy takovým lidem můžeme a musíme směle říci: ‚Mýlíš se. Kritizujeme tebe, tvou vlastní činnost, tvé vlastní nedostatky a prohřešky, a nikoli stranu.‘“*⁷

V rámci daného případu je asi nejvíce zajímavá obhajoba článku z 10. října 1986: skrze převedení na téma role kritiky (a že by neměly existovat zóny mimo ni) se ještě více (oproti předchozímu případu) dařilo zdůraznit odlišení osobní odpovědnosti za nepoctivé jednání od té stranické. Současně byl ještě více akcentován zvláštní přístup k trestání funkcionářů, vedoucích pracovníků. Do stylu referování o uvedeném případě se silně promítaly teze Dopisu PÚV KSČ – což lze dokumentovat i tím, že v úvodním článku z 10. října 1986 z něho byla citována konkrétní pasáž.

4. 4. Případ Stanislava Babinského (červenec 1987 – prosinec 1989)

4. 4. 1. Prvotní informace o případě Babinský a spol. (červenec 1987)

O rozsáhlém případě rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví se čtenáři RP poprvé dozvěděli 1. července 1987, kdy vyšla zpráva o nepravomocném rozsudku krajského soudu v Bratislavě nad Stanislavem Babinským, bývalým ředitelem OPP (Okresního průmyslového podniku) a předsedy Jednoty v Dolném Kubíně, a dalšími devíti obžalovanými.

Ve zprávě byly podrobněji rozebrány uložené tresty Stanislavu Babinskému, Jozefu Turazovi, Juraji Murinovi a Pavlu Kymanovi.⁸

O mimořádné závažnosti případu vypovídá fakt, že se jím 3. července 1987 zabývalo předsednictvo ÚV KSČ a uložilo přísné stranické tresty: *„V této souvislosti předsednictvo ÚV KSČ rozhodlo vyloučit z řad KSČ osoby ze skupiny Babinský a spol. odsouzené v procesu, který probíhal v Bratislavě, za rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví a další trestnou činnost.“*⁹

⁷ HOUFOVÁ, Jarmila. Kde není kritika a sebekritika ... (V zrcadle týdne). *Rudé právo*, 15. 11. 1986, s. 3.

⁸ Viz Rozsudek krajského soudu v Bratislavě. *Rudé právo*, 1. 7. 1987, s. 2.

⁹ Zpráva ze zasedání předsednictva ÚV KSČ. Schválen návrh zákona o státním podniku, který bude předložen k veřejné diskusi. Náměty a připomínky budou odpovědně posouzeny. Důsledně bojovat proti porušování zásad socialistické zákonnosti. Schválen soubor konkrétních opatření k urychlení vědeckotechnického rozvoje. *Rudé právo*, 4. 7. 1987, s. 1.

Uvedený případ byl současně s tím zmíněn i v úvodníku Čestný postoj k sobě i k společnosti (4. července 1987): „Právě tento týden krajský soud v Bratislavě vynesl rozsudek s vysokými tresty odnětí svobody nad bývalým ředitelem Okresního průmyslového podniku a předsedou Jednoty v Dolném Kubíně Stanislavem Babinským, bývalým vedoucím tajemníkem OV KSS [okresního výboru Komunistické strany Slovenska] a místopředsedou Středoslovenského KNV [krajského národního výboru] Pavlem Kymanem, bývalým předsedou ONV v Dolném Kubíně Jurajem Murinem a nad dalšími osobami za účast v rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví a za páchání další trestné činnosti. Ti, kteří byli členy strany, byli v průběhu vyšetřování, nebo po vynesení rozsudku, ze strany vyloučeni.“¹⁰

4. 4. 2. Pokračování případu Babinský (září 1987)

1. září 1987 se v *Rudém právu* objevila další informace o případu Stanislava Babinského, která se týkala pravomocného rozsudku Nejvyššího soudu Slovenské socialistické republiky, kterým byly upraveny tresty, které původně obžalovaným uložil krajský soud v Bratislavě.¹¹

Na tuto zprávu navazoval 5. září 1987 rozhovor ČTK (Československé tiskové kanceláře) s předsedou senátu Nejvyššího soudu SSR (Slovenské socialistické republiky) Štefanem Minárikem, který blíže charakterizoval trestnou činnost Stanislava Babinského, Juraje Muriny a Pavla Kymana.

V daném článku bylo tučně otištěno poučení, které si z případu vzal předseda senátu Nejvyššího soudu SSR. Kromě odkazu na Dopis PÚV KSČ se do středu pozornosti Štefana Minárika dostala mimo jiné otázka, jak kontrolu negativně ovlivnilo spolčení Babinského s Murinem a Kymanem.

„Signalizuje to dále vážné nedostatky ve vnitřní i vnější kontrole. I když je třeba přiznat, že v daném případě zřejmě kontrolní orgány nebyly schopny zasáhnout zejména proto, že trestnou činnost s Babinským páchali i přední představitelé okresu Murina a Kyman, tedy osoby, do jejichž funkční a pracovní náplně patřila i kontrola činnosti Babinského.“¹²

7. září 1987 vyšel v *Rudém právu* společný článek redaktorů RP a *Pravdy* Josefa Smoly a Vojtecha Veselého, pod názvem Ruka ruku špinila, který se případu obsáhle věnoval.

Autoři článku zdůrazňovali mimořádnost případu vyplývající z rozsahu způsobené škody – tím, že Babinský fakticky „tuneloval“ organizace, které řídil. Nešlo jen o odčerpávání finančních prostředků a jiné finanční machinace či černé jízdy, za ještě mnohem důležitější lze považovat to,

10 Čestný postoj k sobě i k společnosti. (úvodník). *Rudé právo*, 4. 7. 1987, s. 1.

11 Podrobněji viz Zpřísnění trestu S. Babinskému. *Rudé právo*, 1. 9. 1987, s. 2.

12 Soudce k >>případu Babinský<<. Předseda senátu Nejvyššího soudu SSR JUDr. Štefan Minárik o trestné činnosti bývalého ředitele Okresního průmyslového podniku a Jednoty v okrese Dolný Kubín a dalších spolupachatelů. *Rudé právo*, 5. 9. 1987, s. 2.

že prostředky organizací byly zneužívány k uplácení, zavazování si ostatních.

Podle *Rudého práva* praxe fungovala následujícím způsobem: „Stanislav Babinský zprostředkoval lidem, které si chtěl ze zjištěných motivů získat, různé pozornosti: nabídl a dodal bezplatně anebo za symbolickou cenu stylový nábytek vyrobený v OPP v hodnotě asi 300 000 korun. (...) Z prostředků OPP ‚daroval‘ bývalému předsedovi ONV v Dolném Kubíně Juraji Murinovi potraviny, lihové nápoje, ..., celkem za 73 000 korun, a bývalému vedoucímu tajemníkovi OV KSS v Dolném Kubíně Pavlu Kymanovi různé předměty, ..., celkem za 40 000 korun.“¹³

Bylo to právě propojení rozkrádání a úplatkářství s rodinkařením a klientelismem, které vytvořilo účinný systém krytí Stanislava Babinského před odhalením. Jádrem systému tvořily vzájemné vazby mezi Babinským, Murinem a Kymanem.

„A co se týká příkazů na obdarování kdekoho, které podle jeho slov mu dávali Murina a Kyman, pravda je někde uprostřed. Doplnovali se. Babinský a spol. rozkrádali, Murina, Kyman a další ho kryli před kontrolou. Kruh se tak uzavřel, ruka ruku špinila. Klíčovou osobou však byl Babinský.“

Kontrola neměla šanci nic odhalit, právě kvůli spolčení Babinského s Murinem a Kymanem – respektive v obecnějším smyslu kvůli poměrům na okrese.

„Položme si otázku – co dělaly v ‚případě Babinský‘ kontrolní orgány? Ty přece měly možnost odhalit a dokumentovat trestnou činnost. Babinský svými metodami jakoukoli kontrolu prakticky paralyzoval. Potvrzují to i výpovědi svědků před soudem: jakmile kontrola něco zjistila, intervenovali ve prospěch Babinského vedoucí tajemník OV KSS Kyman, předseda ONV Murina a další. Zjištěné nedostatky zatajovali a pracovníky kontroly nutili, aby je nikde neuváděli.“

Z toho vyplývá, že stranické tresty, které uložilo předsednictvo okresního výboru Komunistické strany Slovenska, doprovázely na místní úrovni rozsáhlé kádrové změny.

Byla citována následující pasáž z Dopisu PÚV KSC (byla tučně zvýrazněna): „Neoprávněné získávání majetku nebo jiného osobního prospěchu má negativní politické dopady na myšlení a jednání lidí ... Zvláště závažné je to v případech, kdy takto jednají někteří vedoucí pracovníci v odpovědných funkcích. To ve svých důsledcích poškozuje autoritu strany, zájmy socialistické společnosti a je zneužíváno našimi nepřáteli k ideologické diverzi.“

V závěrečných třech odstavcích byla zdůrazněna zásada zvláštního přístupu k výše postaveným, role kritiky a kontroly, a v neposlední řadě distancování od Babinského praktik.

„Ano, rozhodují postoje vedoucích pracovníků. Čím výš jsou postaveni, tím víc. Jak případ

---

¹³ Tato a některé další uvedené citace v tomto oddíle pocházejí z následujícího zdroje: SMOLA, Josef (*Rudé právo*) – VESELÝ, Vojtech (*Pravda*). Ruka ruku špinila. Proč vznikl a co odhaluje >>případ Babinský<<. *Rudé právo*, 7. 9. 1987, s. 3.

z Oravy ukazuje, ne pro všechny je čistý morální štít, příkladně, leninsky skromné vystupování závaznou normou. Případ odhalil i projevy bohapustého formalismu v kádrové práci, když exemplárně negativní ‚hrdina‘ dostal vynikající komplexní hodnocení.“

„Nanejvýš pozorně a citlivě je třeba všude reagovat na pokusy o potlačování kritiky, všemožně chránit ty, kteří se smyslem pro disciplínu a pořádek vystoupí s konstruktivní, adresnou kritikou příčin a původců nešvarů. Neponechat ani žádné oblasti, ani jednotlivé osobnosti mimo kontrolu a kritiku.“

„Jednání Babinského a jemu podobných je neslučitelné s morálními zásadami naší strany a socialistické společnosti.“

Článek ze 7. září 1987 zmínila ve svém zamyšlení o dvojí morálce Jarmila Houfová: *„I případ Babinský (ale nejde jen o něho), ukazuje, jak nedostatečně se do života dostávají zásady Dopisu předsednictva, jak je správné, že je na všech zasedáních a při různých příležitostech připomínán jako stále aktuální úkol. Ukazuje, že, i na to, že někteří lidé žijí v představě, že ve společnosti existuje dvojí morálka – jedna pro ně, druhá pro jiné, a že, opět že, si asi dlouho byli jisti, že se jim nic nemůže stát, že jsou ‚nedotknutelní‘. Ve společnosti však může být morálka jen jedna.“¹⁴*

4. 4. 3. Odkazy na případ Babinský (říjen 1987 – únor 1988)

Na případ Stanislava Babinského se následně odkazoval úvodník RP Morálka – věc politická (24. října 1987): *„Nadále, bohužel, existují i mezi členy strany příklady neoprávněného získávání majetku či osobního prospěchu, zneužívání funkcí a společenského postavení. Případ Babinský, uzavřený nedávno při soudním jednání v Bratislavě, čachrování s automobily v pražském Pragocararu, či jiné případy, o nichž jsme psali v Rudém právu, jsou toho důkazem.“¹⁵*

Dále byl zmíněn v článku Karla Waltera z 13. listopadu 1987, který referoval o tom, jak o stavu socialistické zákonnosti jednaly Česká a Slovenská národní rada, a to v následující souvislosti.

„K vážnému zamyšlení vede údaj, který se týká struktury pachatelů trestné činnosti poškozující naši ekonomiku. Ze zprávy generálního prokurátora SSR je patrné, že v posledních letech postupně vzrůstal počet pachatelů z řad administrativních a technickohospodářských pracovníků a také z řad pracovníků v řídicích a vedoucích funkcích.“¹⁶

Další odkaz pochází z úvodníku RP Nadále nekompromisně (6. února 1988) k 5. výročí přijetí Dopisu PÚV KSČ: *„Pravda, díky důraznějšímu boji proti negativním jevům, zvláště v poslední*

14 HOUFOVÁ, Jarmila. Dvojí morálka? (V zrcadle týdne). *Rudé právo*, 12. 9. 1987, s. 3.

15 Morálka – věc politická. (úvodník). *Rudé právo*, 24. 10. 1987, s. 1.

16 WALTER, Karel. Ochrana ekonomiky – věc veřejná. Poslanci České a Slovenské národní rady o stavu socialistické zákonnosti. *Rudé právo*, 13. 11. 1987, s. 3.

*době, hrabivci své pokusy okrádat společnost přibrzdili. Ale z rozjetého vlaku rozkrádání, korupce, úplatkářství se těžko vyskakuje. Kdo jednou uvázl drápkem, stěží se sám vymaní. To přece dosvědčil případ Stanislava Babinského z Oravy a jemu podobných.*¹⁷

4. 4. 4. Opětovné zdůraznění případu (únor 1988)

Posun v případě Babinský mohli čtenáři RP zaznamenat 20. února 1988 ze zprávy o zasedání předsednictva ÚV KSČ, které se konalo o den dříve. Kromě jiného se opětovně (viz zpráva ze 4. července 1987) zabývalo otázkou stranických trestů.

*„Předsednictvo projednalo a uzavřelo výsledky stranického šetření s dalšími funkcionáři z řad členů KSČ, kterým bylo v souvislosti s odsouzením Stanislava Babinského a jeho společníků prokázáno narušení zásad komunistické morálky. Podle míry provinění rozhodlo předsednictvo o jejich stranickém potrestání, a to až po vyloučení ze strany. V případě rady soudruhů šetření ukázalo, že byli křivě nařčeni.*¹⁸

Na samotnou zprávu navazoval v tomtéž vydání *Rudého práva* redakční článek Strana má jednu disciplínu, který podrobněji vysvětloval rozhodnutí předsednictva ÚV KSČ z 19. února 1988 o revizi uložených stranických trestů, souvisejících s případem Stanislava Babinského.

Smysl tohoto redakčního článku spočíval především v odůvodnění teze, že řada komunistických funkcionářů, které si Babinský pokoušel zavázat různými pozornostmi, byla křivě nařčena. Bylo to vysvětleno jako politická provokace:

*„V průběhu šetření bylo především prokázáno, že některé výpovědi Babinského měly vůči řadě osob, které se ve skutečnosti ničeho nedopustily, charakter politické provokace. Těchto pomlouvačných obvinění široce zneužily se stejně provokačními cíli některé západní sdělovací prostředky, například západoněmecký časopis Spiegel, oficiální americká rozhlasová stanice Hlas Ameriky apod.*¹⁹

Tvrzení o provokaci bylo spojeno s důrazem na ochranu poctivých funkcionářů před očerňováním: *„V této souvislosti je také třeba znovu připomenout povinnost stranických a státních orgánů a organizací chránit čestné funkcionáře strany a státu před provokačními útoky, jimiž si někteří jednotlivci chtějí vyrovnávat osobní účty či ostouzet stranu a stát jako celek.*“

V rámci obecnějších souvislostí případu Babinský byl opětovně kladen důraz na čistý a čestný

17 Nadále nekompromisně. (úvodník). *Rudé právo*, 6. 2. 1988, s. 1.

18 Další podrobnosti viz Zpráva ze zasedání předsednictva ÚV KSČ. O přípravě slavnostního zasedání ke 40. výročí únorového vítězství. Posouzení zásad a postupu přestavby organizačních struktur národního hospodářství. Uzavření stranického šetření v souvislosti s odsouzením S. Babinského a jeho společníků. *Rudé právo*, 20. 2. 1988, s. 1.

19 Tato a některé další citace v tomto oddíle pocházejí z tohoto zdroje: Strana má jednu disciplínu. *Rudé právo*, 20. 2. 1988, s. 3.

profil členů KSČ, s odkazem na její stanovy též na zásady komunistické morálky či stranickou a státní disciplínu.

Bylo opakována teze, že poklesky jednotlivců kazí pověst celé KSČ: *„Stranu nemálo poškozují, že někteří její členové se chovají nedůstojně a nečestně, že se jinak chovají, než mluví. Strana k tomu není lhostejná. V souladu s Dopisem předsednictva ÚV KSČ z února 1983 byla řada vedoucích pracovníků pro různé zneužívání služebního postavení uvolněna z funkcí a stranicky potrestána, a to i vyloučením ze strany, někteří z nich byli pohnáni k trestní odpovědnosti.“*

S odkazem na široké souvislosti případu Babinský byla také opětovně zdůrazněna problematika kontroly: *„Kde se kontrola – a to shora i zdola – nedodrží, tam narůstá nebezpečí, že se nedostatky mohou hromadit, že přerostou ve vážné hmotné a politicko-morální škody. (...) Nikdo, ať pracuje v kterékoliv funkci, na kterémkoliv úseku, nemůže být chráněn před kontrolou.“*

4. 4. 5. Další zmínky o případu před listopadem 1989

Případ Babinský, spojený s otázkou ovlivňování trestního stíhání hospodářských funkcionářů ze strany komunistických funkcionářů a obecně problematikou zneužívání funkcí, byl jedním z témat besedy *Rudého práva a Pravdy* (27. února 1988) k 5. výročí přijetí Dopisu PÚV KSČ.²⁰

V zamyšlení Josefa Smoly z 16. března 1988 bylo připomenuto, jak Pavol Kyman jako vedoucí tajemník OV KSS v Dolném Kubíně kryl činnost Stanislava Babinského. Hlavní smysl článku však spočíval v důrazu na to, jak aktéři dané kauzy něco jiného prohlašovali a něco jiného dělali.

K tomu Josef Smola poznamenal: *„Z ‚případu Babinský‘ vyplynula některá poučení. Opět se potvrdily známé zásady. Jedna z nich je, že kdo se sám zpronevěří principům socialistické zákonnosti a morálky, těžko může hlásat zákonnost a morálku jiným.“*²¹

Případ Babinský byl taktéž zmíněn v úvodníku *Kázeň, morálka, zákonnost* (12. května 1988): *„Nesmlouvavý pohled na nepořádky je jenom prvním krůčkem, po němž musejí neprodleně následovat další. Ukázalo se to například v nechvalně známém případě Stanislava Babinského z Oravy. Nejen tresty u soudu, ale i nekompromisní postoj stranických orgánů ke všem, kdo nějakým způsobem kryli nebo se podíleli na protispolečenském jednání, nenechaly nikoho na pochybách, že každý musí počítat se spravedlivým posuzováním svých činů. Ani členství ve straně neposkytuje žádnou imunitu, beztrestnost, ale naopak, na komunistu má strana přísnější měřítko než na kohokoliv jiného.“*²²

20 Podrobněji viz Důsledně dodržovat socialistickou zákonnost, morálku a disciplínu. Beseda *Rudého práva a Pravdy* k Dopisu předsednictva ÚV KSČ z února 1983. *Rudé právo*, 27. 2. 1988, s. 3.

21 SMOLA, Josef. Slova a činy. (Naše beseda). *Rudé právo*, 16. 3. 1988, s. 3.

22 *Kázeň, morálka, zákonnost*. (úvodník). *Rudé právo*, 12. 5. 1988, s. 1.

Další zmínka pochází z úvodníku Dopis, který stále platí (18. února 1989) k 6. výročí přijetí Dopisu PÚV KSČ: „*Odpovědnost komunistů vzrostla a každé jejich selhání se obrací proti celé straně. Vždyť ještě máme v paměti funkcionáře, kteří si ušili z ostudy kabát, když se nechali vtáhnout do známého případu Babinský. Ale byly i jiné případy, i když v menším měřítku. Každý z nich působí velké morální škody a je hbitě využit ideovými odpůrci ke skandalizování socialistické společnosti. Je proto třeba střežit morální čistotu strany a nekompromisně zjednávat nápravu všude, kde je třeba.*“²³

Na besedě se čtenáři v Lovosicích (8. července 1989) redaktor RP Václav Pergl v odpovědi na otázku ohledně porušování zákonů členy KSČ (a jejího mediálního pokrytí) mimo jiné řekl: „*Rudé právo uvádí dost příkladů, kdy se strana rázně vypořádala s těmi členy, kteří nějakým způsobem vážně nebo opakovaně uklouzli. Podívejte se na případ Babinský. Rudé právo, podobně jako Pravda, jej na svých stránkách všestranně osvětlilo. Je však neméně důležité, že stranické orgány důsledně dovedly případ do konce včetně potrestání všech, kteří – byť ve vysokých funkcích – v případě Babinský měli morálně politickou odpovědnost.*“²⁴

4. 4. 6. Znovuotevření případu Babinský v prosinci 1989

Případ Stanislava Babinského byl znovu otevřen v prosinci 1989 jak po linii orgánů činných v trestním řízení, tak v rámci nového šetření v rámci KSČ a KSS (a tedy nové revize uložených stranických trestů). *Rudé právo* – ve dnech 14., 15., 16. a 21. prosince 1989 – pojímalo daný případ jako mnohem rozsáhlejší – ve vztahu k počtu funkcionářů, kteří se na trestné činnosti podíleli.

Například se mohli čtenáři RP seznámit s touto informací: „*Podle pokynu Generální prokuratury SSR vyšetřovatel odboru vyšetřování VB [Veřejné bezpečnosti] Správy SNB Bratislavy a Západoslovenského kraje 19. prosince 1989 zahájil trestní stíhání za trestné činy rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví, podílnictví ke škodě majetku v socialistickém vlastnictví, zneužívání pravomoci veřejného činitele a přijímání úplatku, které spáchala řada státních a jiných činitelů v letech 1974 až 1984 nepovoleným lovením zvěře v revíru mysliveckého sdružení v Trstené, neoprávněným používáním služebních vozidel Okresního průmyslového podniku v Trstené a protiprávním přijímáním darů z majetku této a dalších organizací.*“²⁵

V té souvislosti bylo na stránkách *Rudého práva* kritizováno rozhodnutí předsednictva ÚV KSČ z února 1988 o stranických trestech v daném případě: „*Na základě dosavadních poznatků a z jejich rozborů se ukázalo, že bývalé předsednictvo ÚV KSČ provedlo v některých případech*

23 Dopis, který stále platí. (úvodník). *Rudé právo*, 18. 2. 1989, s. 1.

24 JANOUŠKOVEC, Jiří. Na každou otázku odpověď. Redaktoři *Rudého práva* besedovali se čtenáři v Lovosicích. *Rudé právo*, 8. 7. 1989, s. 3.

25 Celý text zprávy ČTK viz Případ Babinský pokračuje. *Rudé právo*, 21. 12. 1989, s. 1.

*neodůvodněné zmírnění stranických trestů proti původním návrhům. Stejně tak nebyla důsledně přešetřena další upozornění na nesprávný postup některých funkcionářů.*²⁶

4. 4. 7. Shrnutí

Případ Stanislava Babinského se na stránkách RP objevoval od července 1987 do prosince 1989, se čtyřmi hlavními vrcholy: v červenci 1987, září 1987, únoru 1988, prosinci 1989.

Za tu dobu referování o něm prodělalo určitý vývoj – především s ohledem na rozsah případu (ve smyslu, kdo všechno byl do něj zapleten). V září 1987 bylo zdůrazněno, že nešlo jenom o rozkrádání, ale také o úplatky a vytváření vazeb (i rodinných) mezi Stanislavem Babinským a dalšími funkcionáři komunistické strany (a to nejen v okrese Dolný Kubín), které umožnilo krytí jeho trestné činnosti. V té souvislosti bylo zmíněno rozhodnutí předsednictva OV KSS o uložení stranických trestů.

V únoru 1988 byl naopak rozsah případu mírněn po rozhodnutí předsednictva ÚV KSČ o revizi stranických trestů. Objevila se slova o tom, že řada osob byla křivě nařčena Stanislavem Babinským, že se jedná o politickou provokaci ze strany Babinského a západních sdělovacích prostředků a že je potřeba chránit poctivé funkcionáře před podobnými provokacemi. Je to nutné chápat v kontextu toho, že se rozsah případu fakticky dostal do střetu s tezí, že případy zneužívání funkcí jsou záležitostí jednotlivců. V prosinci 1989 byl naopak opětovně zdůrazněn rozsah případu a současně bylo kritizováno rozhodnutí bývalého předsednictva ÚV KSČ o stranických trestech – což souviselo s tehdejším překotným politickým vývojem.

Samotný případ Babinský nabyl značného symbolického a politického významu. Jak z hlediska toho, že na něj bylo v *Rudém právu* poměrně dost odkazováno (jako v besedě k Dopisu PÚV KSČ), tak také proto, že o stranických trestech a případu samotném opakovaně jednalo nejvyšší vedení KSČ (v červenci 1987, únoru 1988 a prosinci 1989).

Je ovšem třeba zmínit ještě jednu věc. Kromě toho, že byl uvedený případ spojován se stanovami KSČ, s Dopisem PÚV KSČ či otázkou čistého morálního profilu komunisty, tak byl velmi silně zdůrazňován aspekt kontroly, respektive toho, že by nikdo neměl být před kritikou chráněn (bez ohledu na funkci). Důraz na kontrolu souvisel právě s tím, že Babinský byl kryt svými společníky (Murinem a Kymanem), kteří zastávali klíčové funkce na úrovni okresu – přičemž lze říci, že tato okolnost byla zvláště zdůrazňována v září 1987 (viz název článku: Ruka ruku špinila).

V podstatě měl případ Babinský v *Rudém právu* dvě roviny: užší (nejbližší společníci) a širší

---

²⁶ Revize případu Babinský. Ještě k zasedání předsednictva ÚV KSČ. *Rudé právo*, 15. 12. 1989, s. 1. Dále viz: 1) Příprava sjezdu. Ze zasedání předsednictva ÚV KSČ. *Rudé právo*, 14. 12. 1989, s. 1. 2) O zneužívání moci, obohacování. *Rudé právo*, 16. 12. 1989, s. 1.

(řada dalších funkcionářů). Právě širší rovinu lze považovat za nejproblematictější ve zpracování dané kauzy v tiskovém orgánu ústředního výboru Komunistické strany Československa.

4. 5. Případ z podniku Hotely a restaurace Praha 2 (srpen 1986)

Případ vedoucího závodu Kriván (vinárny) podniku Hotely a restaurace Praha 2 a jeho tři podřízených byl rozebírán v článku Nadi Adamičkové Funkce nezakryje prohřešky, který vyšel 20. srpna 1986 v *Rudém právu*.

Byla v něm propojena problematika rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví, úplatkářství, (ale i výtržnictví a ublížení na zdraví) se zneužitím funkce vedoucího hospodářského pracovníka.

Vztah mezi vedoucím hospodářským pracovníkem a jeho podřízenými přímo umožňoval toto propojení: „*V případě vedoucího závodu Kriván zřejmě zakotvila zásada: nedáš – poletíš. A tak každý měsíc putovalo do jeho kapsy tisíc korun, jež dávali dohromady všichni tři jeho podřízení. Nikoliv však ze svého. Nejjednodušší cestou bylo krácení tržeb. Při závěrečném účtování tržeb totiž nevykazovali celkový počet vyinkasovaných peněz za vstupné od skutečného počtu hostů a rozdíl mezi příjmem skutečným a vykázaným v účetních výkazech tržeb si ponechávali jako úplatek pro svého nadřízeného.*“²⁷

Nad'a Adamičková dále v článku kritizovala činnost podnikové organizace KSČ a postoj vedení podniku ke kontrole.

Autorka článku se odkazovala na Dopis PÚV KSČ z února 1983 a v té souvislosti se pozastavila nad způsobem, jakým k němu přistoupila organizace KSČ v daném podniku: „*Letos v červnu (!) [tedy v roce 1986] přijala členská schůze usnesení, v němž se mimo jiné ukládá stranickým skupinám věnovat trvalou pozornost dodržování socialistické zákonnosti. Trochu pozdní a nekonkrétní usnesení. Jak si tuto pozornost soudruzi představují, to již v usnesení nebylo.*“

V neposlední řadě byl v daném textu kritizován přístup vedení podniku ke stížnostem: „*Přesto, že se stížnosti opakovaly, opatření přijatá vedením podniku pouze konstatovala závadný stav a opakovaně ukládala zvýšení kontrolní činnosti, jež nebyla vůbec prováděna.*“

4. 6. Rozkrádání na Turnovsku (červenec a listopad 1986)

15. července 1986 vyšel v *Rudém právu* článek Evy Loučkové Zákon platí pro každého, který se zabýval rozkrádáním majetku v socialistickém vlastnictví ze strany dvou lidí: vedoucího investičního útvaru národního podniku Dioptra Turnov a stavebního technika JZD (Jednotného

²⁷ Všechny citace v této podkapitole pocházejí z tohoto zdroje: ADAMIČKOVÁ, Nad'a. Funkce nezakryje prohřešky. Proč byl odsouzen jeden z nejlepších pracovníků Hotelů a restaurací Praha 2. *Rudé právo*, 20. 8. 1986, s. 3. Poznámka autora diplomové práce: V uvedeném článku byla zveřejněna jména všech čtyř aktérů dané kauzy.

zemědělského družstva) Mír se sídlem v Mírové pod Kozákovem.

Pozornost autorky článku se soustředila hlavně na rozkrádání stavebního materiálu, ale zmínila se taktéž o rozkrádání motorové nafty či zpronevěře mezd (spojené s paděláním podpisů).

Vedoucí pracovník z Dioptry Turnov byl vyličen jako pokrytec: *„Za dobu svého působení jako vedoucí oddělení si vysloužil pověst přísného šéfa, pedanta a puntičkáře, který u svých podřízených ani jinde v podniku nestrpí lajdáckost, nedodržení příkazu, nepořádek. Na schůzích nedostatky druhých ostře kritizoval. K podřízeným si vždycky zachovával odstup. Elegán, sportovec, vzorný táta tří dětí.“*²⁸

V článku byla kritizována úroveň kontroly a spolu s tím tendence k podceňování závažnosti případu v Dioptře Turnov: *„Teď v Dioptře ještě mnozí zastávají názor, že se vlastně moc nestalo, že nikdo za nic nemůže, že šlo o ‚pár pytlů cementu‘.“*

Autorka následně vysvětlovala, jak úzce souvisí toto podceňování s pocitem nedotknutelnosti: *„Podniková kontrola. Má ještě mnoho nedostatků. Bohužel se, jak tomu bylo v JZD Mír a Dioptře, její množství a kvalita někdy ‚dávkuje‘ podle výše platu, postavení, zásluh, oblíbenosti v kolektivu. Dávkuje, až se úplně vytratí. Šéfovský pocit vlastní moci a nedotknutelnosti pak pomůže vytvořit – příležitost. Takovou, která z vedoucího útvaru a stavebního technika udělala zloděje.“*

V závěrečném ponaučení byl zdůrazněn význam podnikové kontroly, respektive kontroly obecně: *„Podstatně je třeba zvýšit úroveň a účinnost kontroly v celé politické a řídicí činnosti, připomněl XVII. sjezd strany. Kde se nedoceňuje, tam nedostatky přerůstají ve vážné hmotné a politickomorální škody. Žel, je však stále hodně tolerantnosti k nedostatkům a málo odvahy vyvozovat z nich závěry podle stanov strany a zákonů. Nikdo, zdůraznila Politická zpráva, ať pracuje v kterékoliv funkci, na kterémkoliv úseku, nemůže být chráněn před kontrolou.“*

Na článek z 15. července 1986 navazoval další text Evy Loučkové – Ponaučení si vzali ze 4. listopadu 1986 – který se týkal nápravných opatření v Dioptře Turnov – například ve vztahu k ochraně a ostraže majetku v socialistickém vlastnictví.²⁹

4. 7. Případ Třemošnice (červen, červenec a listopad 1986)

30. června 1986 se v *Rudém právu* objevil článek Vítězslava Havlíčka *Zákony platí i pro úspěšné*. Podrobně rozebíral nedostatky, které byly zjištěny při prověře Výboru lidové kontroly ČSSR v Závodech těžkého strojírenství v Třemošnici na Chrudimsku ze strany podnikového ředitele

²⁸ Tato a tři následující citace pocházejí z tohoto zdroje: LOUČKOVÁ, Eva. Zákon platí pro každého. O případu rozkrádání na Turnovsku. *Rudé právo*, 15. 7. 1986, s. 3. Poznámka autora diplomové práce: Jména obou hlavních představitelů byla v článku uvedena.

²⁹ Viz podrobněji LOUČKOVÁ, Eva. Ponaučení si vzali. (Stalo se po kritice). *Rudé právo*, 4. 11. 1986, s. 3.

a dalších vedoucích pracovníků.

Bylo v něm kritizováno porušování právní a finanční disciplíny, ale také nedostatečná ochrana majetku v socialistickém vlastnictví: „*Podívejme se například, jak se v ZTS prováděla inventura. Nebylo do ní zahrnuto zařízení v hodnotě několika desítek tisíc korun. Zakoupený majetek nebyl řádně evidován, nebyl předán do hmotné odpovědnosti. Tak byla vytvořena situace jak stvořená pro ty, kteří se rádi obohacují na úkor společnosti.*“³⁰

V neposlední řadě byl kritice podroben závodní výbor ROH a v mnohem větším rozsahu též celozávodní výbor KSČ – za přílišnou smířlivost k vedoucím pracovníkům – za neuplatňování zásad Dopisu předsednictva ÚV KSČ z února 1983 v praxi.

Kritika příliš smířlivého přístupu k různým pokleskům byla hlavním poučením, které z případu vyvodil Vítězslav Havlíček (část textu byla v originále vyznačena tučně): „*V Třemošnici dříve nebo později bude celý případ uzavřen. Důležitá budou i obecná poučení, která z toho vyplynou. O jednom z nich není žádného sporu už dnes: že zákony platí pro každého, že jejich porušování nelze omlouvat nebo zlehčovat ani u sebelepších organizátorů.*“

11. července 1986 se čtenáři RP dozvěděli o nepravomocném rozsudku okresního soudu v Chrudimi. Padly přitom tresty podle paragrafu 127 odstavce 1 trestního zákona (trestný čin porušování povinnosti při nakládání s finančními a hmotnými prostředky).³¹

Celý případ v *Rudém právu* uzavřel 3. listopadu 1986 další článek Vítězslava Havlíčka Trest i poučení. Bylo v něm oceněno, že stranická i odborová organizace reagovaly na kritiku – a že byly v této souvislosti z jejich strany uloženy tresty. Ve spojitosti s disciplinárním řízením, které ukončilo předsednictvo okresního výboru KSČ v Chrudimi, byla vyslovena teze o zvláštním přístupu k trestání komunistů, a to s odvoláním na výrok tajemníka OV KSČ v Chrudimi.

„*Něco jiného je ovšem odpovědnost před zákonem a něco jiného odpovědnost před stranou. Na komunisty musí být vyšší nároky, to nejsou prázdná slova ...*“³²

Silným motivem daného článku byla výzva k uplatňování zásad Dopisu PÚV KSČ v praxi. Konkrétně se Vítězslav Havlíček odvolával na svůj článek z 30. června 1986: „*Kritický článek Rudého práva zdůraznil také tuto skutečnost. Ukázal, že mlčením nebo tolerováním chyb nelze nedostatky odstranit, že nepomůže sebedokonalejší usnesení na podporu zásad Dopisu předsednictva ÚV KSČ, ale že je nezbytné docílit v celém kolektivu změnu přístupu k dodržování*

30 Tato a bezprostředně následující citace pochází z následujícího zdroje: HAVLÍČEK, Vítězslav. Zákony platí i pro úspěšné. Poučení pro kolektiv Závodů těžkého strojírenství v Třemošnici a nejen pro něj. (Lidová kontrola zasahuje). *Rudé právo*, 30. 6. 1986, s. 3. Pozn. autora diplomové práce: Vedoucí pracovníci byli v článku jmenováni.

31 Viz podrobněji Zákony platí i pro úspěšné. K článku v *Rudém právu*. *Rudé právo*, 11. 7. 1986, s. 2.

32 Zbylé citace v této podkapitole pocházejí z tohoto zdroje: HAVLÍČEK, Vítězslav. Trest i poučení. (Lidová kontrola zasahuje). *Rudé právo*, 3. 11. 1986, s. 3.

zákonů. A u komunistů navíc i s vědomím odpovědnosti vůči stanovám strany.“

Referování o případu Třemošnice je zajímavé právě v tom, jak silně ho ovlivnily teze z Dopisu PÚV KSČ, přestože nebyly přímo citovány. Projevilo se to konkrétně v kritice příliš smířlivého přístupu celozávodního výboru KSČ ke zjištěným nedostatkům, a také v důrazu na to, aby stranická organizace ukládala tresty – tzv. volala komunisty k odpovědnosti.

4. 8. Příklad v Socialistické akademii (prosinec 1986, dodatky 1988)

Případ se vztahoval k činnosti funkcionářů okresního výboru Socialistické akademie ČSSR v Rokycanech, kteří si vypláceli honoráře za neuskutečněné přednášky. Největší pozornost mu *Rudé právo* věnovalo ve třech článcích z prosince 1986, v únoru a květnu 1988 pak vyšly krátké zprávy o rozsudcích okresního soudu v Domažlicích a krajského soudu v Plzni v dané věci, ve kterých zazněla i jména odsouzených funkcionářů.³³

Hlavní smysl článků RP z prosince 1986 nesměřoval k podrobnému rozebírání nekalé činnosti, ale k tomu, jak nadřízené orgány Socialistické akademie ČSSR zareagují na veřejnou kritiku stranického tisku a na pochybnosti, zda z jejich strany nedochází ke krytí rozkrádání.

Kritika Václava Marka v článku *Jak dlouhé má lež nohy* (2. prosince 1986) se soustředila na neschopnost českého ústředního výboru Socialistické akademie ČSSR vypracovat kvalitní revizní zprávu pro vyšetřovatele – a také na neúměrné protahování vyšetření celé věci.³⁴

Další dva články v *Rudém právu* demonstrovaly, že veřejně pronesená kritika vedla v daném případě k nápravě. 13. prosince 1986 vyšla v tiskovém orgánu ÚV KSČ stanoviska předsedy ÚV Socialistické akademie ČSSR Milana Matouše a předsedy českého ústředního výboru Socialistické akademie ČSSR, které o týden později ve svém zamyšlení pochválila Jarmila Houfová.³⁵

Kromě této hlavní linie případu, kterou stranický tisk sledoval (tedy uznání oprávněné kritiky a slíbení nápravy ze strany kritizovaných), je dobré si povšimnout některých formulací ve stanoviscích obou nejvyšších představitelů Socialistické akademie ČSSR.

Milan Matouš například vysvětloval, co ztěžovalo kontrolu: „*V daném případě se dopustily podvodů osoby, které měly dobrou pověst a nikdo netušil jejich dvojí tvář. Navíc volily rafinované metody. Je třeba vyvodit závěry pro zkvalitnění kontrolní činnosti vůbec.*“³⁶

33 Viz podrobněji: 1) Tresty za rozkrádání. *Rudé právo*, 20. 2. 1988, s. 2. 2) Tresty za machinace. *Rudé právo*, 26. 5. 1988, s. 2.

34 Viz podrobněji: MAREK, Václav. *Jak dlouhé má lež nohy. Proč se protahuje vyšetřování jednoho případu rozkrádání.* *Rudé právo*, 2. 12. 1986, s. 3.

35 První věta tohoto odstavce odkazuje na tato slova Jarmily Houfové: „*Pro tentokrát bych chtěla v té souvislosti podtrhnout skutečnost, že veřejně pronesená kritika má smysl v tom, že přináší nápravu.*“ Viz HOUFOVÁ, Jarmila. *Není nad čisté svědomí. (V zrcadle týdne).* *Rudé právo*, 20. 12. 1986, s. 2.

36 Poslední dvě citace v této podkapitole pocházejí z tohoto zdroje: *Jak dlouhé má lež nohy.* *Rudé právo*, 13. 12. 1986,

Jak Milan Matouš, tak Jaroslav Kaše hájili dobré jméno funkcionářů a pracovníků Socialistické akademie ČSSR. Ve stanovisku Jaroslava Kaše to bylo řečeno následujícím způsobem:

„Předsednictvo českého ústředního výboru Socialistické akademie ČSSR znovu odsoudilo tento politováníhodný a odsouzeníhodný případ, který vrhá špatné světlo na obětavou a poctivou práci desítek tisíců funkcionářů a pracovníků Socialistické akademie ČSSR.“

4. 9. Případ na ONV Bratislava 3 (listopad 1986, únor 1987)

11. listopadu 1986 vyšel v *Rudém právu* společný článek Jany Časnochové a Františka Muchy Zlodějka s dobrou pověstí. Referoval o případu bývalé vedoucí finančního odboru Obvodního národního výboru Bratislava 3, která si přivlastňovala majetek, který zůstal po emigrantech (i přímo z bytů). Byla vyloučena z KSČ, soud ji uznal vinnou z trestného činu rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví – její pozici přitom ztížil fakt, že se činu dopustila jako veřejný činitel.

Autoři článku přitom zdůrazňovali motiv vycházející z názvu článku – danou vedoucí doprovázela dobrá pověst, nikoho by nenapadlo, že by mohla spáchat trestný čin. Podobně jako v jiných případech se objevil odkaz na dvojí morálku, pokrytectví – něco jiného dělala, něco jiného říkala.

Čtenáři RP se dozvěděli o kádrových změnách na obvodním národním výboru a jeho finančním odboru, o opatřeních, která měla ztížit vykrádání opuštěných bytů.

V samotném závěru článku bylo naznačeno, že mohlo docházet ke krytí trestné činnosti na daném národním výboru: *„Vůbec byl dost podivný přístup soudruhů na národním výboru, s nimiž jsme jednali, k objasnění celého případu. Jevila se v něm snaha o celé záležitosti raději nemluvit. Z chyb je však třeba se poučit, nikoliv o nich mlčet.“*³⁷

Na otázku krytí trestné činnosti pak navázal další článek obou výše uvedených autorů (Odvolání z funkcí) z 2. února 1987. Informoval o dalších stranických trestech a odvolávání z funkcí na Obvodním národním výboru Bratislava 3. Tyto postihy byly dány do souvislosti s nedůslednou kontrolou, ale i s vědomým nezabráněním trestné činnosti (zde šlo o to, jak byla hodnocena bývalá vedoucí finančního odboru).³⁸

K případu se ještě vrátil úvodník Právo vědět, co se stalo po kritice (7. února 1987). Shrnoval podstatu článků z 11. listopadu 1986 a 2. února 1987. Spjoval ho s tématem nápravy kritizovaných nedostatků – přičemž byla zdůrazněna důležitost tématu – i odkazem na XVII. sjezd KSČ.

---

s. 2.

37 ČASNOCHOVÁ, Jana – MUCHA, František. Zlodějka s dobrou pověstí. Z každé chyby lze vyvodit i poučení. *Rudé právo*, 11. 11. 1986, s. 3. Pozn. autora diplomové práce: V článku bylo uvedeno jméno vedoucí finančního odboru.

38 Podrobnosti viz ČASNOCHOVÁ, Jana – MUCHA, František. Odvolání z funkcí. Ohlas na článek v *Rudém právu*. *Rudé právo*, 2. 2. 1987, s. 2.

„Vratme se však k znovu k myšlence sjezdu, citované v úvodu: *pracující mají právo vědět, jaká opatření byla přijata k nápravě. (...) Ano, sdělení o nápravě kritizovaných nedostatků má významný politický dopad – veřejnost se konkrétně přesvědčuje, že příslušné orgány a organizace si z kritiky vzaly poučení, analyzovaly situaci a podnikají opatření k nápravě. V tom není jejich slabost, ale síla, a lidé to tak ve své většině chápou a zvyšuje to jejich důvěru k nim.*“³⁹

Úvodník tedy zřetelně naznačil, že případ na ONV Bratislava 3 byl v *Rudém právu* pojat jako pozitivní příklad (nápravy kritizovaných nedostatků) – a to tím spíše, když byl ještě dán do protikladu s opačným přístupem, který odporoval zásadám Dopisu PÚV KSČ.

„Proč se o tom tak zeširoka rozepisujeme? Především proto, že je to příkladný postup komunistické zásadovosti. Žel, ne vždycky se setkáváme s obdobným postupem. Spíše se setkáváme s příklady opačného postupu, kdy je vyvíjena snaha skutečnosti zatajovat, viníky omlouvat, přestovat přítelíčkování, tedy jevy, které jsou v naprostém rozporu s požadavky XVII. sjezdu, v rozporu s Dopisem předsednictva ÚV KSČ k prohloubení účinnosti boje proti porušování zásad socialistické zákonnosti, morálky a disciplíny, přijatý právě před čtyřmi roky.“

4. 10. Případ JZD Radošinka (listopad 1987, únor 1988)

23. listopadu 1987 vyšel v *Rudém právu* článek *Nebezpečná hra bez pravidel*, ve kterém Vlastimil Bradáč a Karel Walter popisovali, jak byla odejita jedna pracovnice z Jednotného zemědělského družstva Radošinka kvůli tomu, že upozorňovala na nedostatky v hospodaření družstva.

Současně bylo v článku referováno o vzetí do vazby pro podezření z trestné činnosti a vyloučení z komunistické strany předních funkcionářů dotyčného zemědělského družstva. Kontrola (mimořádná revize ministerstva zemědělství a výživy SSR) odhalila různé finanční machinace (neoprávněné výplaty, ztráty v evidenci atd.).

Uvedený případ zmiňovala i zpráva generálního prokurátora SSR o stavu socialistické zákonnosti, kterou projednávala v říjnu 1987 Slovenská národní rada. Nešlo jen o pouhé rozkrádání, ale i o jeho propojení s uplácením lidí na okrese i jinde – které fakticky vedlo ke krytí trestné činnosti.

V té souvislosti byla citována následující pasáž ze zprávy slovenského generálního prokurátora (v článku byla tučně zvýrazněna): „*O mnohých vedoucích pracovnících, kteří po delší čas bez zábran nepřipustně manipulovali s majetkem v socialistickém vlastnictví, věděli okresní funkcionáři i pracovníci nadřízených orgánů, ale nikdo vůči nim nezakročil. Ti, kteří přijímali dary, výrobky, produkty a pohoštění přesahující normální míru společenských zvyklostí, si nepoložili otázku, kdo a z jakých prostředků to všechno financuje. Pracující nejednou upozorňovali na protiprávní*

³⁹ Poslední dvě citace v této podkapitole pocházejí z následujícího zdroje: *Právo vědět, co se stalo po kritice.* (úvodník). *Rudé právo*, 7. 2. 1987, s. 1.

*nakládání s majetkem v socialistickém vlastnictví, jejich hlasy však zůstaly bez povšimnutí.*⁴⁰

6. února 1988 byl vysvětlován význam uvedeného případu v úvodníku RP k 5. výročí přijetí Dopisu PÚV KSČ: *„Bývá přetěžké pro poctivého občana otevřeně vystoupit proti lidem, kteří svou kapsu, ješitnost, snobské ‚radosti‘ povýšili nade vše. Zvláště když jde o sortu takzvané ‚nepostižitelných‘ - jak o sobě v plané naději šíří. Potvrzuje to, jak jsme psali loni na podzim v Rudém právu, například inženýrka ... z JZD Radošinka ve Velkých Ripňanech. Ve střetnutí s bývalým vedením velkého družstva však vyšla vítězně z boje s falšováním výkazů, s rozkrádáním. A bylo to střetnutí dlouhé, které stálo mnoho sil, nervů.*⁴¹

4. 11. Případ plzeňského Tuzexu (duben 1988)

Společný článek (Všeho dočasu...) redaktorky plzeňské *Pravdy* Hany Hercíkové, pracovníka západočeského KV KSČ (krajského výboru Komunistické strany Československa) Františka Vacovského a redaktora RP Zdeňka Votruby ze 14. dubna 1988 rozebíral hospodaření jedné plzeňské prodejny Tuzexu, respektive podezření z rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví ze strany vedoucího prodejny a vedoucí oddělení průmyslového zboží.

V textu bylo naznačeno, že se na rozkrádání podílelo více zaměstnanců prodejny – a naopak jiní zaměstnanci na nepořádky v hospodaření upozorňovali. V té souvislosti se také objevil motiv postihu za kritiku – včetně nuceného odchodu z prodejny jedné konkrétní pracovnice.

Kontrola v prodejně odhalila různé finanční machinace (např. proplácení výdajů za nepodniknuté služební cesty) či nedostatky v ochraně majetku v socialistickém vlastnictví, kterých zneužíval vedoucí prodejny a jiní.

*„Vedoucí ... chodil do skladu bez doprovodu pracovníka hmotně odpovědného za sklad a kdykoliv se mu zamlulo. Jako vedoucí prodejny a nakonec i jako soudce z lidu musel znát alespoň v hrubých rysech obecná ustanovení o nakládání se socialistickým majetkem a zásady o jeho ochraně, v praxi se však jimi neřídil. Totéž toleroval u svých bezprostředních podřízených včetně vedoucí oddělení průmyslového zboží ... a dalších.*⁴²

V článku byly kritizovány základní organizace KSČ a celozávodní výbor ROH za roli v daném případě – včetně odpovědnosti za chování vedoucího prodejny: *„Je to proto, že v sobě nenašli*

40 BRADÁČ, Vlastimil – WALTER, Karel. Nebezpečná hra bez pravidel. Proč jsou bývalí funkcionáři JZD Radošinka trestně stíháni. *Rudé právo*, 23. 11. 1987, s. 3. Poznámka: uvedený článek obsahoval jména jak dotyčné pracovnice, tak stíhaných funkcionářů JZD Radošinka ve Velkých Ripňanech v okrese Topolčany.

41 Nadále nekompromisně. (úvodník). *Rudé právo*, 6. 2. 1988, s. 1. Poznámka: Autor diplomové práce se rozhodl vypustit oproti originálu jméno dotyčné pracovnice. Vynechané jméno označují tři tečky.

42 Obě citace v této podkapitole pocházejí z tohoto zdroje: HERCÍKOVÁ, Hana – VACOVSKÝ, František – VOTRUBA, Zdeněk. Všeho dočasu ... Jak se v jedné plzeňské prodejně hospodařilo. *Rudé právo*, 14. 4. 1988, s. 4. Poznámka: Autor diplomové práce v citacích vynechal oproti originálu jména vedoucích pracovníků.

dostatek odvahy vést k pořádku a ke stranické kázni samotného vedoucího prodejny ... a vůli přimět ho, aby se přestal chovat povýšenecky, arogantně a přehodnotil své počínání se zřetelem k nezákladnějším principům socialistické morálky.“

Naopak byl oceněn přístup plzeňského MV KSČ (městského výboru Komunistické strany Československa) a západočeského krajského výboru KSČ. Což bylo spojeno s otázkou stranických trestů, které uložil zmíněný MV KSČ. Konkrétně se jednalo o vyloučení vedoucího prodejny a vedoucí oddělení průmyslového zboží ze strany, odvolání vedoucího prodejny z funkce, jakož i stranické tresty pro další tři pracovníce. Autorům článku se naopak nelíbilo, že nebyli postiženi zaměstnanci generálního ředitelství Tuzexu.

4. 12. Případ ze Železáren ve Veselí nad Moravou (květen 1988)

14. května 1988 vyšel v *Rudém právu* článek Karla Waltera (Když chybějí čisté ruce), který se vztahoval k nepravomocnému rozsudku krajského soudu v Brně nad bývalým ředitelem Železáren ve Veselí nad Moravou a jeho synem. Oba dva byli odsouzeni za rozkrádání, otec navíc ještě za zneužití pravomoci veřejného činitele a návod ke spáchání rozkrádání.

Ze strany bývalého ředitele železáren se jednalo o propojení rozkrádání a rodinkaření – na finančních machinacích si přivydělal sám ředitel, který zároveň protežoval své rodinné příslušníky, jako svoji manželku a syna – a to následujícím způsobem.

„Ve své funkci dal pokyn, aby dvě ženy, z nichž jedna je jeho manželkou, vykonávaly administrativní a technickohospodářskou funkci na středním odborném učilišti, ačkoliv s nimi byla jako s důchodkyněmi uzavřena pracovní smlouva se zařazením do dělnické kategorie. (...) O stabilizační půjčku požádal také jeho syn ..., který zamlčel již dřívější půjčku tohoto druhu. Otec, přestože to věděl, opět rozhodl proti předpisům – ovšem ve prospěch rodiny.“⁴³

Článek se také vztahoval k morálním vlastnostem bývalého ředitele železáren – které byly rozebírány ve stanovisku hodonínského okresního výboru KSČ, ve kterém bylo doporučováno jeho odvolání z funkce.

„Oceňují se jeho schopnosti vedoucího hospodářského pracovníka, který má velký podíl na tom, že Železářny dlouhá léta úspěšně plní stanovené úkoly. V tomto stanovisku se však také říká, že je sice náročný a kritický, ale již méně sebekritický, spíše až ješitný. Zejména v posledním období – jak se uvádí – se zvýšil počet stížností na jeho morální a charakterové vlastnosti. Připomínky byly i k jeho kádrové práci.“

⁴³ Všechny citace v této podkapitole pocházejí z tohoto zdroje: WALTER, Karel. Když chybějí čisté ruce. Příběh nikoliv pro senzaci, ale pro poučení ostatním. *Rudé právo*, 14. 5. 1988, s. 3. Poznámka: Autor diplomové práce oproti originálu nezmiňuje konkrétní jména aktérů případu – jako bývalého ředitele železáren či jeho syna.

V článku byli také kritizováni zaměstnanci za přístup k pokleskům ředitele: „Z výpovědi svědků, z rozhovorů s lidmi vyplývá, že ti, kteří z titulu pracovních povinností nepochybně věděli o protiprávních machinacích, raději mlčeli. Ze strachu, někteří možná z vypočítavosti. Proto také trestní stíhání začalo až několik měsíců po odchodu ředitele z funkce.“

Poslední dva odstavce textu – závěrečné poučení z případu podle Karla Waltera – se věnovaly problematice osobního selhání funkcionáře a nutnosti kontrolovat a kritizovat kohokoliv.

„Ale jedno je jisté – funkcionář v tomto postavení neselhal přece z ničeho nic. Uvěřil ve svou neomylnost, všemocnost, nepostižitelnost, až ztratil soudnost, svůj osobní zájem pak uspokojoval zneužitím postavení, prostředků, které mu svěřila společnost.“

„Jak závažný a pravdivý se v tomto světle jeví požadavek tolikrát zdůrazňovaný ve stranických dokumentech – že nikdo, na jakémkoliv místě, v jakékoliv funkci, nesmí být chráněn před kritikou, před kontrolou. Osobní tragédie člověka, o níž nepíšeme pro senzaci, ale pro poučení ostatním, tato slova potvrzuje.“

4. 13. Případ palivového kombinátu (listopad 1987, prosinec 1988)

Případ se týkal poměrů v požárním útvaru Palivového kombinátu Antonína Zápotockého v Ústí nad Labem. Věnovaly se mu dva články Jana Jelínka v RP ze 14. listopadu 1987 a 30. prosince 1988 (Odplata za kritiku a Když >>vyhoří<< požární útvar) – přičemž lze říci, že první z nich se více zaměřoval na aspekt potlačování (soudružské) kritiky a druhý spíše na předmět kritiky.

Článek ze 14. listopadu 1987 referoval o napjatých vztazích mezi strojníkem požárního útvaru palivového kombinátu (a kandidátem KSČ v jedné osobě) na straně jedné a velitelem požárního útvaru a požárním technikem podniku na straně druhé. Příčinou byla zaměstnancova kritika stavu požární techniky a dalších věcí. Následná výpověď z práce dotyčného strojníka a jeho převedení na pozici, neodpovídající jeho kvalifikaci, bylo v textu jednoznačně chápáno jako odplata za kritiku. Tato kritika byla označena za částečně oprávněnou – například ve věci přeplatků na mzdách.⁴⁴

Naopak článek z 30. prosince 1988 se mnohem více stavěl na stranu dotyčného zaměstnance, nedostatky líčil jako závažnější a rozsáhlejší – které se netýkaly jen velitele požárního útvaru a požárního technika, ale také ředitele celého kombinátu a dalších činovníků. Teď už nešlo jen o případ postihu nepohodlného člověka, ale také o případ zneužívání funkcí a rozkrádání.

Tento posun v akcentu umožnil odkaz na výsledky šetření Výboru lidové kontroly Československé socialistické republiky v daném požárním útvaru – na základě nové kritiky

---

⁴⁴ Podrobněji viz JELÍNEK, Jan. Odplata za kritiku. Po stopách jednoho dopisu. *Rudé právo*, 14. 11. 1987, s. 3. Poznámka: Jako v jiných případech oproti originálu nezmiňuje autor diplomové práce konkrétní jména.

ze strany dotyčného zaměstnance, která se ukázala jako naprosto oprávněná.

Konkrétně se jednalo o zneužívání služebních vozidel a spolu s tím i rozkrádání pohonných hmot, kryté finančními machinacemi. Ale kontrola podobných nesrovnalostí odhalila ještě mnohem více:

„Prověrka rovněž zjistila, že vozidla útvaru také neoprávněně a bez řádného vyúčtování přepravovala materiál, stěhovala nábytek, vozila osoby a sloužila i jako doprovodná vozidla. Někteří zaměstnanci neprávem a neekonomicky používali i služební auta, dokonce i speciální protiplynové vozidlo. Navíc v palivovém kombinátě vůbec nebyl splněn úkol centralizovat všechna vozidla podniku do jednoho hospodářského střediska.“⁴⁵

Na to v textu článku navázal explicitní (a tvrdý) odsudek na adresu vedoucích hospodářských pracovníků v daném podniku: *„Smutné je čtení protokolu VLK ČSSR i o zneužívání pravomocí lidí ve vedoucích hospodářských funkcích, o nedbalosti a hrubé nekázní, o stovkách litrů promrhaných pohonných hmot, o stovkách kilometrů ujetých načerno.“*

Případ dospěl ke zdárnému konci – příslušná základní organizace KSČ uložila stranické tresty konkrétním pracovníkům, odpovědným za nedostatky, a na základě intervence okresního výboru KSČ se stěžovatel stal členem Komunistické strany Československa.

Případ, tak jak byl podán v *Rudém právu*, se také vztahoval k problematice vztahu mezi zaměstnanci a vedoucí hospodářskými pracovníky, respektive mezi nadřízenými a podřízenými, kdy část zaměstnanců se na nekalé činnosti podílela a ti, kteří na ni upozornili, se dočkali pomsty.

4. 14. Shrnutí

Rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví nabývalo v případě vedoucích hospodářských pracovníků a funkcionářů KSČ (KSS) různých podob – ať už se jednalo o zneužívání služebních vozidel, různé finanční machinace (podvody) či rozkrádání stavebního materiálu, respektive i nedostatečné ochrany socialistického majetku. Objevily se ovšem i případy, kdy rozkrádané prostředky (a to i v naturální podobě) sloužily k uplácení ostatních, k jejich zavazování, k získání krytí z vyšších míst, doplněné případně o záštitu rodinných vazeb. Asi nejpropracovanější systém se v tomto smyslu vyskytl v případě slovenského funkcionáře Stanislava Babinského.

V *Rudém právu* byly uvedené případy pojímány jako osobní selhání jednotlivců, kteří zneužili svěřenou funkci k vlastnímu obohacení, zneužili důvěry spolupracovníků či podřízených – že se nejedná v žádném případě o systémový problém komunistické strany jako celku (s čímž souvisel také výklad, že je třeba chránit poctivé funkcionáře před očerňováním, případně

⁴⁵ Poslední dvě citace v této podkapitole pocházejí z tohoto zdroje: JELÍNEK, Jan. Když >>vyhoří<< požární útvar. Prověrka VLK ČSSR odhalila v ústeckém palivovém kombinátě závažné nedostatky. (Stalo se po kritice). *Rudé právo*, 30. 12. 1988, s. 3.

že takových poctivých funkcionářů existují desetitisíce). Současně se dost často objevoval důraz na to, aby před kritikou a kontrolou nebyl nikdo chráněn, bez ohledu na to, jak vysokou pozici zastává. Hledala se i příčinná souvislost mezi nedostatkem kontroly a špatných chování dotyčných funkcionářů (s odkazem na pocit nedotknutelnosti) – důraz na špatný morální profil, pokrytecké chování (kdy jsou slova a činy v zřetelném protikladu) či hrubé zacházení se zaměstnanci (někdy i diktátorské manýry) výrazně doplňoval obraz osobního selhání.

Ve stranickém tisku se ovšem neobjevovaly jen případy osobního selhání funkcionářů, ale i ty, které sledovaly vztahy mezi vedoucím hospodářským pracovníkem a řadovým zaměstnancem, respektive mezi nadřízenými a podřízenými obecně. Bylo referováno o případech, kdy se zaměstnanci podíleli na trestné činnosti, kdy ji pasívně přihlíželi (z obavy před postihem) či kryli. Dost výrazným motivem ovšem také byla situace, kdy se vyskytl nebojácný zaměstnanec, který upozornil různé orgány (jako Výbor lidové kontroly ČSSR či konkrétní organizaci KSČ) na nekalé praktiky svých nadřízených. Následkem toho byl dotyčný vystaven různým ústrkům, které zpravidla skončily jeho vyhazováním z práce. Tato situace byla pojímána jako případ potlačování (soudružské) kritiky, odplaty za kritiku.

V každém případě je třeba zdůraznit, že do stylu referování *Rudého práva* o případech rozkrádání ze strany vedoucích hospodářských pracovníků a komunistických funkcionářů se dost výrazně promítal obsah Dopisu PÚV KSČ z února 1983 (mimochodem ve dvou případech ze Slovenska z něho byly citovány konkrétní pasáže). Nejvýraznější dopad je možné vidět v důrazu na to, aby byly bez milosti poklesky trestány po stranické linii (organizací KSČ a KSS), případně po linii odborové (organizací ROH) či mládežnické (SSM – Socialistického svazu mládeže).

Fakticky se v článcích *Rudého práva* setkáváme s jistým druhem dvojkolejnosti – byl-li vedoucí hospodářský pracovník zároveň komunistickým funkcionářem a dopustil se přitom trestného činu rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví, bylo pokládáno za samozřejmé, že bude současně potrestán po státní linii (rozsudkem soudu) i po linii stranické (rozhodnutím orgánu KSČ/KSS) – lze to říci i tak, že se tu doplňovala linie právní a politická. Současně bylo naznačováno, že stranický trest má zvláštní význam – že na komunisty mají být kladeny vyšší nároky (a ještě vyšší na ty ve vedoucích pozicích) – což vycházelo z argumentace Dopisu PÚV KSČ – že pokud nejsou postihováni viníci hospodářské trestné činnosti, je to politický problém pro celou KSČ.

V článcích tiskového orgánu ÚV KSČ skutečně vystupovala nepřekročitelná podmínka – důraz na to, aby příslušná organizace KSČ potrestala ty, kteří se dopustili nekalého jednání, ale i ty, kteří takové jednání kryli. Pokud dotyčná organizace neukládala tresty, případně k pokleskům přistupovala příliš smířlivě, ne-li přímo takové jednání kryla, pak byla ze strany redaktorů RP tvrdě kritizována (což opět vychází z tezí Dopisu PÚV KSČ o nepřipustnosti braní pracovníků v ochranu,

stejně jako oportunistu (liberalismu) v kádrové práci). Ke vši spokojenosti komunistického listu byl takový případ vyřešen, pokud intervenovala vyšší stranická organizace a vynutila si na nižší složce uložení stranických trestů.

Je tu možné vidět skryté napětí mezi tezí o osobním selhání (odklonu od ideálního morálního profilu čistého a čestného komunisty) a současně označováním tohoto selhání za politický problém pro KSČ (případ Babinský měl jednoznačně politickou rovinu – s ohledem na intervence PÚV KSČ). Nehledě na to, že se jednalo o problém společenský – bylo řešeno, jak na poklesky vysoce postaveného člověka zareaguje kontrolní systém, kolegové a podřízení v práci, v politické straně či odborové organizaci (případně se řešily i vnitrostranické mechanismy v KSČ) – respektive tu nevystupoval jen jedinec sám o sobě, ale také vztah okolí k němu.

5. (Drobné) rozkrádání ze strany (řadových) zaměstnanců

Jak naznačuje název této kapitoly, další část diplomové práce se bude věnovat především problematice méně závažných případů rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví (například z hlediska rozsahu způsobené škody), spáchaných spíše lidmi s nižším společenským statutem – řadovými zaměstnanci. Kapitulu zahájí kauza rozkrádání v masokombinátu Olomouc.

5. 1. Rozkrádání v masokombinátu Olomouc (červenec a srpen 1988)

Rozkrádání v masokombinátu Olomouc se věnovaly dva články v *Rudém právu*. Prvním bylo stanovisko předsedy ZO KSC masokombinátu Olomouc Miroslava Šenka z 5. července 1988, uveřejněné v rubrice Závěry 9. zasedání ÚV KSC do života. Druhým byl ohlas na tento příspěvek z 24. srpna 1988, ve kterém redaktor RP polemizoval s kritickou reakcí jedné čtenářky na stanovisko předsedy základní organizace KSC v masokombinátu Olomouc.

5. 1. 1. Tři stanoviska k případu

Polemiku na stránkách *Rudého práva* vyvolala ta část stanoviska předsedy základní organizace KSC v masokombinátu Olomouc, v níž se vyjádřil k postupu při trestání rozkrádání:

„Když už se něco stane, nic netuláme. Kdo se prohřeší, je veřejně kritizován na nástěnce, na výrobních poradách, v našem závodním inženýrském informátoru. Bez ohledu na osoby či funkce. Provinění komunistů je pochopitelně posuzováno ještě přísněji. Například jeden člen strany byl loni za rozkrádání potrestán kromě kárných opatření ředitele také stranickou důtkou. Za porušení pracovní kázně zase dostali stranické napomenutí tři vedoucí pracovníci, kteří nesplnili uložené úkoly.“¹

S tímto postupem ostře nesouhlasila jedna čtenářka RP: *„Nemohla jsem uvěřit vlastním očím,“ napsala nám čtenářka z Karviné. „Jestliže někdo rozkrádá, je zloděj. A zloděj by měl jít před soud. Tento zloděj však dostal kárné opatření a stranickou důtku. Není to trapné?“²*

S jejím vyjádřením naopak nesouhlasil redaktor RP: *„Možná není sama. Snad každý se mohl ve svém okolí setkat s názorem, že ten či onen měl být potrestán radikálněji. Ale trest přece musí být přiměřený provinění, a navíc požadujeme, aby měl i výchovný charakter. O jeho výši tedy nemůžeme rozhodovat z kusých informací.“*

Přidal ještě další argumenty: *„Ve zmíněném článku Nebojíme se veřejné kritiky sice není uvedena*

1 ŠENK, Miroslav. Nebojíme se veřejné kritiky. (Závěry 9. zasedání ÚV KSC do života). *Rudé právo*, 5. 7. 1988, s. 1.

2 Zbylé citace v tomto oddíle pocházejí z tohoto zdroje: Co je a co není trapné. Ohlas na článek v *Rudém právu*. *Rudé právo*, 24. 8. 1988, s. 3.

škoda, kterou rozkrádající způsobil, ale z textu vyplývá, že nebyla nijak velká, a tak ředitel se spokojil s kárným opatřením. Jinak by provinilec skončil u soudu. Takže čtenáře z Karviné nutno odpovědět (jak se také skutečně stalo), že vůbec nejde o trapnost. Naopak je třeba ocenit především přístup ZO KSČ, že si všímá i menších prohřešků a po zvážení za ně udílí i stranické tresty. V článku Miroslava Šenka se ostatně uvádí, že v masokombinátě usilují o výchovu, prevenci. A trestají, až když je to nutné.“

5. 1. 2. Sporné body případu

Případ rozkrádání v masokombinátu v Olomouc se obecně váže k normativnímu konfliktu – co by mělo být optimální společenskou praxí – jaký by měl být správný trest, zda má mít přednost prevence před represí.

Ve vztahu například k předchozí kapitole je poměrně neobvyklé, že redaktor *Rudého práva* dával přece jen přednost prevenci před represí. Případ také demonstroval nerovnost v trestání komunistů a nekomunistů – vyplynulo z něho, že pokud by dotyčný zaměstnanec nebyl komunista, tak by nebyl vůbec potrestán.

Nejdůležitější v celém případě je otázka rozlišení mezi závažnými a méně závažnými případy rozkrádání, a na to navazující otázka přiměřeného trestu. Na jedné straně bylo prezentováno kategorické stanovisko jedné čtenářky *Rudého práva*, že každé rozkrádání by mělo jít před soud – že zde neexistuje žádný rozdíl – zloděj je zloděj a patří před soud. Přístup redaktora RP stavěl na rozsahu způsobené škody – rozlišoval mezi závažnými případy, které patří před soud a těmi méně závažnými, kde postačí stranický trest. Tento přístup byl nezvykle tolerantní, zvláště pokud uvážíme, že redaktor RP naznačil, že některé případy rozkrádání mohou zůstat bez jakéhokoliv potrestání.

Neměla by zůstat bez povšimnutí ještě jedna rovina tohoto konkrétního případu. Normativní konflikt zde nebyl přítomen jen v otázce přiměřeného trestu, ale také ve formách trestu. V předchozí kapitole naznačená dvojkolejnost trestu po stranické a státní linii se zde dostala do otevřeného konfliktu. Zatímco čtenářka RP dávala jednoznačně přednost soudnímu postihu, pak redaktor RP zdůrazňoval postih ze strany komunistické organizace (stejně jako Miroslav Šenk).

5. 2. Případ mzdové účetní z bratislavského družstva (červenec 1986)

Společný článek Jany Časnochové a Františka Muchy vyšel pod názvem Případ mzdové účetní v *Rudém právu* 14. července 1986. Byly v něm propojovány dvě základní roviny – samotná trestná činnost mzdové účetní v bratislavském Drustavu (družstva stavební a památkové obnovy) a jejich

spolupachatelů, ale také odpovědnost nadřízených, podnikové kontroly a základní organizace KSS.

Podobně jako v případech, uvedených v předchozí kapitole, byl zdůrazňován aspekt neoprávněného obohacování se na rozkrádaných prostředcích (zde konkrétně na machinacích s vkladními knížkami) a zneužívání dané pracovní pozice.

To, co redaktoři RP v tomto článku zvláště zdůrazňovali, byla ostrá kritika podnikové kontroly a nadřízených (například vedoucího kádrového odboru) – bylo to fakticky líčeno jako selhání v důsledku benevolentního přístupu. Autoři uvedeného článku taktéž kritizovali snahu nadřízených omlouvat vlastní selhání rafinovaností pachatelky. Přičemž zdůrazňovali, že selhání bylo o to větší, že nedostatečná kontrola umožnila mzdové účetní způsobit škodu značného rozsahu.

Kritika vedoucího kádrového odboru družstva se týkala toho, že neproověřil minulost mzdové účetní, kterou redaktoři RP vyličili jako recidivistku: „*O jejích trestných činech, o rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví, za něž byla v minulosti trestána, se prý v jejích kádrových materiálech příslušné doklady objevily až dlouho potom, co nastoupila do funkce mzdové účetní.*“³

Závěr článku explicitně zdůrazňoval boj proti negativním jevům, zdůrazňoval Dopis předsednictva ÚV KSČ z února 1983, informoval o trestech uložených soudem i základní organizací Komunistické strany Slovenska (a také o tom, jaká opatření tato organizace učinila), jakož i o uvolnění vedoucího kádrového odboru z funkce. Současně bylo naznačeno, že v uvedeném družstvu bylo více lidí, kteří měli problémy se zákonem.

5. 3. Rozkrádání v Elitexu Kdyně (září 1986)

Autorka článku Veřejně, jmenovitě, adresně (z 12. září 1986) Eva Loučková podporovala postup v Elitexu Kdyně, kde byla v tzv. desetiminutovkách zveřejněna jména těch pracovníků, kteří se dopustili protiprávního jednání.

K jejich obsahu mimo jiné uvedla: „*Kromě dosud vyšetřovaného stotisícového manka v závodní jídelně tu nefigurují takzvané velké případy, spíše menší zlodějníčky a ‚kšefty‘, které nebývají tak řídkým jevem: pokus o vynesení formy na olůvka (hodnota čtrnáct set korun), stejný případ s krabicí elektrod, krádeže větších množství speciálních montážních klíčů a podobně.*“⁴

Článek celkově vyzníval v tom smyslu, aby se tzv. všem měřilo stejným metrem – jak řadovým zaměstnancům, tak vedoucím pracovníkům, aby zaměstnanci více upozorňovali na nešvary, přičemž byla celkově zdůrazňována role prevence.

3 ČASNOCHOVÁ, Jana – MUCHA, František. Případ mzdové účetní. (Lidová kontrola zasahuje). *Rudé právo*, 14. 7. 1986, s. 3. Poznámka: Diplomant oproti originálu vynechal jména mzdové účetní i vedoucího kádrového odboru.

4 Obě citace v této podkapitole pocházejí z tohoto zdroje: LOUČKOVÁ, Eva. Veřejně, jmenovitě, adresně. (Co napověděl fakt). *Rudé právo*, 12. 9. 1986, s. 3.

Redaktorka RP to v závěrečném odstavci shrnula následujícím způsobem: „*Ovšem pokud se zveřejňování viníků a výsledků kontroly stane běžnou praxí, brzy zmizí počáteční příchut' senzace a dosáhne výchovného účinku, který sleduje. Pokud lidé poznají, že kontrola je po všech stránkách důsledná a že opravdu platí stejný metr pro každého, sami se stanou nesmiřitelní k nedostatkům na svém pracovišti i iniciativnější v úsilí o jejich překonání.*“

5. 4. Odnášení zbytků ze školních jídelen (říjen 1986)

Článek Vladimíra Šmída Nejen >>pár zbytků<< (z 20. října 1986) referoval o výsledcích prověrky úrovně školního stravování v tehdejší Východočeském kraji ze strany Výboru lidové kontroly, která nedopadla dobře – z 85 kontrolovaných jídelen bylo vše v pořádku jen ve třech – redaktor RP tak referoval o udělených trestech.

Problematika odnášení zbytků ze školních jídelen celý text uvozovala (v originále tučně): „*Čtyři šišky sekané, devatenáct pomerančů, čtyři kilogramy oškrábaných syrových brambor a mnoho jiných věcí objevili pracovníci lidové kontroly v taškách pěti odcházejících zaměstnanců školní jídelny základní školy v Pardubicích-Spořilově. Prý šlo jen o pár zbytků ...*“⁵

Redaktor RP sice rozkrádání zbytků ze školních jídelen vyloženě neomlouval, ale důraz přesméroval na problematiku neodebraných porcí ze strany dětí – proč děti jídlo nechtějí a podobně.

Toto přenesení důrazu na jiný problém dokumentuje tato pasáž textu: „*Jakže to říkají zaměstnanci odnášející si ‚zbytky‘? Stejně to sežerou prasata! A dodávají: Řekněte upřímně, není to škoda? Ptejme se ale jinak: proč děti jídla nechtějí?*“

Problém rozkrádání byl v závěru tohoto článku naprosto upozaděn – na základě vztahu příčiny a důsledku – už nebyl vůbec řešen důsledek (rozkrádání), ale příčina (vznik zbytků).

5. 5. Dvě stanoviska z rubriky RP Novou kvalitu, nové myšlení

Tato podkapitola odkazuje k dvěma stanoviskům, otištěným v rubrice RP Novou kvalitu, nové myšlení – Společně uskutečňujeme program XVII. sjezdu KSČ. Jako autor příspěvku k rozkrádání pohonných hmot byl uveden Josef Valtera z Rudné, k problematice drobného rozkrádání v družstevnictví se vyslovil předseda JZD Vel'ký Ďur z okresu Levice Cyril Méres. Uvedená stanoviska nebyla rozporována, byla prezentována ve stranickém tisku – lze to vnímat jako převzaté vyjádření, jako kdyby ho napsali redaktori RP – jako závazný postoj listu k dané problematice.

---

⁵ Obě citace v této podkapitole pocházejí z uvedeného zdroje: ŠMÍD, Vladimír. Nejen >>pár zbytků<<. (Lidová kontrola zasahuje). *Rudé právo*, 20. 10. 1986, s. 3.

5. 5. 1. K problematice rozkrádání pohonných hmot (červenec 1986)

Krátký text z 9. července 1986 se vracel k úvodníku RP z 16. června 1986 (Šetřit energií na každém kroku).⁶ Hlavní vyjádření směřovalo ke zvýšení úspor pohonných hmot, a v té souvislosti k problematice označování služebních vozů – tak aby nedocházelo k jejich zneužívání – a rozkrádání pohonných hmot (v textu byly zmiňovány černé jízdy či šmeliny s poukázkami).

V *Rudém právu* byla tučným písmem zdůrazněna ta pasáž, která vyzývala k tomu, aby se tento neblahý, ale současně častý jev nepodceňoval: „*Domnívám se, že byste měli tuto oblast drobného, ale velice rozšířeného rozkrádání pohonných hmot přivést na správnou cestu, dát ji pod celospolečenskou kontrolu.*“⁷

5. 5. 2. K drobnému rozkrádání v družstevnictví (listopad 1986)

Krátký text z 5. listopadu 1986 zdůrazňoval závažnost drobného rozkrádání v družstevnictví (ve smyslu národohospodářských ztrát) a současně vyzýval k tvrdším postihům daného jednání.

„*Je načase si uvědomit, že drobné krádeže úrody nás v celostátním rozsahu ochuzují o miliónové hodnoty. Přestože tak ztrácíme neúnosně mnoho potravin a krmiv, jsme vůči těmto zlodějům shovívaví. Myslím si, že dosavadní sankce za tzv. drobné krádeže jsou zastaralé a způsob jejich řešení zdlouhavý a málo účinný. Není možné se spokojit s tvrzením, že jde o maličkosti, vždyť jejich souhrn dává velké hodnoty.*“⁸

Současně nelze opomenout, že toto jednání nebylo pojímáno jako jev individuální, ale spíše obecný – rozšířený mezi zaměstnanci (úvodní odstavec textu byl tučně zvýrazněn).

„*Život nás naučil, abychom z polí rychle a beze ztrát sklidili vše, co se urodilo. Jenže úrodu často nesklízíme jen my, družstevníci, ale i lidé, jak se říká, s dlouhými prsty. Přes zpřísnění strážní služby počet drobných krádeží (tzv. polních pýchů) v našem družstvu vzrůstá. Například jen začátkem září jsme odhalili deset případů rozkrádání.*“

5. 6. Případ pracovníka z Gottwaldova (listopad 1987)

Případ nejmenovaného pracovníka Výzkumného ústavu gumárenské a plastikářské technologie v tehdejší Gottwaldově byl stručně popsán v článku RP z 20. listopadu 1987 – v rozhovoru Jiřího Růžičky s předsedou okresního soudu v Gottwaldově Františkem Králíkem a jeho náměstkem

⁶ Viz Šetřit energií na každém kroku. (úvodník). *Rudé právo*, 16. 6. 1986, s. 1.

⁷ VALTERA, Josef. Opatření moudré, bez kontroly však málo účinné. Je třeba si >>posvítit<<, jak se označují služební vozy. (Novou kvalitu, nové myšlení. Společně uskutečňujeme program XVII. sjezdu KSČ). *Rudé právo*, 9. 7. 1986, s. 3.

⁸ Obě citace v tomto oddíle vycházejí ze stejného zdroje: MÉRES, Cyril. I malá krádež je krádež. Shovívavost, která stojí milióny. (Novou kvalitu, nové myšlení. Společně uskutečňujeme program XVII. sjezdu KSČ). *Rudé právo*, 5. 11. 1986, s. 3.

Václavem Petráskem. Daný článek (V roli společenského žalobce) se přitom vztahoval k dvěma různým rovinám: samotnému případu a jeho společenským souvislostem.

Podstata případu spočívala v tom, že pracovník z Gottwaldova (ve funkci kádrového a personálního náměstka výše uvedeného podniku) fingoval studium na vysoké škole, přičemž si nechával ke škodě zaměstnavatele proplácet dny studijního volna a současně předkládal ke kontrole falešné zápisy o zkouškách a ukončení studia. Tím se dopustil dvou trestných činů: padělání veřejné listiny a rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví. Byl odsouzen nejen k trestu odnětí svobody a trestu peněžitému, ale také zákazu výkonu funkce vedoucího pracovníka.

Článek jako takový se však především zaměřoval na společenský kontext, ke kterému odkazoval i úvodní odstavec, který se vztahoval k Dopisu PÚV KSČ z února 1983 (v originálu tučně).

„Dopis předsednictva ÚV KSČ k prohloubení účinnosti boje proti porušování zásad socialistické zákonnosti, morálky a disciplíny připomíná nutnost využívat všech forem preventivně výchovné práce, zejména státních orgánů, národních výborů a společenských organizací k upevnění právního vědomí občanů. S požadavkem aktivizace politického systému naší společnosti proto souvisí také schopnost odsoudit negativní jevy nejen podle litery zákona, ale i z morálního hlediska.“⁹

Tato společenská rovina vyznívala kriticky – že uvedený případ byl výjimečný v tom smyslu, že se organizace účastnila soudu v roli společenského žalobce, a ještě mnohem více výjimečný v tom, že se soudu účastnilo i bývalé pracoviště.

V článku se objevil povzdech nad mimořádností případu – respektive nad rozdílem mezi tím, co by mělo být normou, ale co není společenskou praxí: *„Na účast společenského žalobce by se skutečně nemělo pohlížet jako na něco mimořádného. Úlohou společenského žalobce je vyjádřit postoj kolektivu spolupracovníků k závažnosti morálního provinění obžalovaného. Skýtá se tím příležitost aktivně zapůsobit na právní vědomí jeho okolí.“*

Ještě kritičtěji vyznívaly pasáže, vztahující se k přístupu podniků k soudnímu řízení: *„Je to tak pro organizace pohodlnější. Postih nechávají na soudu a morální hledisko jako by je mnohdy nepálilo. (...) Účast na soudním řízení je tradičně velmi nízká u největších podniků, jako například Svit, Rudý říjen, Závody přesného strojírenství apod., kde jsou případy trestné činnosti nejčastější.“*

Článek z 20. listopadu 1987 byl sice v tomto smyslu kritický, ale ne natolik, aby v něm například bylo vysloveno kategorické stanovisko, že společnost obecně zaujímá k problematice rozkrádání příliš tolerantní, pasivní a lhostejné postoje. Článek vlastně jen jemně naznačil, že problém nespočívá pouze v samotné trestné činnosti, ale i v alibistickém přístupu okolí k ní – ze strany

---

⁹ Všechny tři citace v této podkapitole pocházejí z tohoto zdroje: V roli společenského žalobce. Ve výchově k právnímu vědomí není vhodné místo pro alibismus. *Rudé právo*, 20. 11. 1987, s. 3.

spolupracovníků obviněných či podnikového vedení (viz podnázev článku v poznámce pod čarou).

5. 7. Případ zaměstnance ze Škody Plzeň (květen 1988)

Článek Zdeňka Votruby Usvědčený anonym z 13. května 1988 se věnoval případu svářeče ze Škody Plzeň, který anonymně vyhrožoval svému vedoucímu provozu.

Daný pisatel anonymních dopisů byl líčen velmi negativně – i jako terorista, mafián, který neváhá vyhrožovat násilím na dětech svého nadřízeného. Celý případ byl současně prezentován jako příklad obecnějšího jevu – těch lidí (zaměstnanců), kterým vadí důraz na zlepšení pořádku, kázně a disciplíny na pracovištích.

V úvodním odstavci k tomu bylo uvedeno (v originálu tučně): *„Úsilí o zlepšení pořádku a kázně na pracovištích se ne vždy setkává s pochopením. Jsou jednotlivci, jimž tento objektivně nezbytný proces nevoní. Snaží se ho brzdit a narušovat. K prostředkům, které k tomu volí, patří rovněž rozesílání pomlouvačných či výhrůžných anonymních dopisů na adresu těch, kteří svědomitě a odpovědně plní své povinnosti.“*¹⁰

Výsledný negativní obraz tohoto zaměstnance (kromě dalších podrobností, komu všemu čím anonymně vyhrožoval) ještě doplňovalo spojení s rozkrádáním: *„(V průběhu vyšetřování bylo ještě zjištěno, že od srpna 1984 do stejného měsíce loňského roku podváděl mzdovou účtárnu úpravami doby odchodu ze zaměstnání na kontrolních lístcích ve svůj prospěch, takže se rovněž dopustil trestného činu rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví podle paragrafu 132 odstavec 1, písmeno c trestního zákona.“*

5. 8. Případ Domov Praha (červenec, září 1988)

Případ Domov Praha se vztahoval ke způsobu vybírání poplatků na parkovišti před Domem bytové kultury v Praze 4, který nahrával tomu, aby se dozorcí neoprávně obohacovali na úkor provozovatele parkoviště – státního podniku Domov Praha. Současně také byl použit jako příklad toho, kdy vedení podniku zareaguje na oprávněnou kritiku a učiní nezbytná preventivní opatření.

Bylo poukázáno na to, že drobné okrádání vlastního zaměstnavatele v celkovém součtu znamená značnou škodu, přičemž fungovalo na následujícím principu: *„Jak jsme psali, za pět minut jsme tady napočítali patnáct automobilů, jejichž řidiči zaplatili parkovné, ale odjeli bez stvrzenky. (...) Za předpokladu, že zaplatili stejné parkovné jako my, činila tržba za oněch patnáct vozů 60 korun.“*

---

¹⁰ Obě dvě citace v této podkapitole pocházejí ze stejného zdroje: VOTRUBA, Zdeněk. Usvědčený anonym. Hrubý nátlak nezůstal bez povšimnutí. *Rudé právo*, 13. 5. 1988, s. 3. Poznámka: Autor diplomové práce na rozdíl od originálu neuvádí jméno dotyčného zaměstnance, ani jeho věk. Pouze zmiňuje, že ve Škodě Plzeň pracoval jako svářeč.

*Do či kapsy jdou tyto peníze? ptali jsme se. Za celý den provozu může jít o daleko vyšší částky.*¹¹

5. 9. Případ Starý Plzenec (březen, srpen 1988)

Nedostatkům, zjištěným v odštěpném závodě Západočeských vodovodů a kanalizací ve Starém Plzenci v okrese Plzeň-jih se věnovaly dva články *Rudého práva* (pod titulem Stejný metr pro všechny): 2. března a 15. srpna 1988.¹²

V prvním z nich byla kromě jiného popsána situace, kdy se rozkrádání (ve formě neoprávněně vyplacených mezd) doplňovalo s korumpováním zaměstnavatele vlastním podřízeným: *„Určitě by nebyla připsána mzda za neodpracované hodiny jinému zaměstnanci jen proto, že velkoryse přenechal svému zaměstnavateli ,na koleně' vyrobenou rozvodovou skříň, kterou si původně vyrobil pro vlastní soukromou stavbu (odpovídá vedoucí technického oddělení ...).*¹³

Za zmínku také stojí ironický komentář k alibistickému způsobu obhajoby ze strany mistrů a dalších odpovědných pracovníků: *„Zdůvodňování a ,obhajoba' má společný tón: Nemám to ve své pravomoci, nemohl jsem zajistit, protože ..., nenesu odpovědnost, neporušoval jsem příkaz. My za nic nemůžeme! Zdá se až, že nedostatky nezavinila špatná řídicí a organizační práce, ale nějaké nadpřirozené síly.*“

Tento článek je poměrně zajímavý v tom, jak se kriticky vyjadřoval ke vztahům mezi nadřízenými a podřízenými, respektive k (nezdravému) společenskému klimatu v daném závodě. Ukazoval na to, že je problém hlubší, ale v zásadě jen naznačoval.

5. 10. Hospodářská kriminalita na Svitavsku (listopad 1988, únor 1989)

Případům hospodářské kriminality na Svitavsku, respektive poměrům v závodě Dinaska Svitavy se věnovaly dva články Karla Waltera z 25. listopadu 1988 a 14. února 1989.¹⁴

Za nejzajímavější lze pokládat kritický tón článku z 25. listopadu 1988 na adresu neohlašování trestné činnosti zaměstnanců (včetně rozkrádání) ze strany samotných poškozených hospodářských organizací. Čtenáři *Rudého práva* si mohli domyslet, že je rozkrádání ze strany zaměstnanců trpěným faktem v řadě podniků – jako v některých jiných výše uvedených případech však k takto explicitní prezentaci problému ve stranickém tisku nedošlo.

11 Ze společného do vlastní kapsy? (Stalo se po kritice). *Rudé právo*, 1. 9. 1988, s. 2. Dále viz: 1) SMOLA, Josef. Do či kapsy? (Poznámka). *Rudé právo*, 30. 7. 1988, s. 2. 2) Již ne do vlastní kapsy. (Stalo se po kritice). *Rudé právo*, 29. 9. 1988, s. 3.

12 Viz Stejný metr pro všechny (podruhé). (Kontrola zasahuje a pomáhá). *Rudé právo*, 15. 8. 1988, s. 3.

13 Obě dvě citace v této podkapitole pocházejí z uvedeného zdroje: JANOUŠKOVEC, Jiří – PLZÁK, Vladimír. Stejný metr pro všechny. (Kontrola zasahuje a pomáhá). *Rudé právo*, 2. 3. 1988, s. 3. Poznámka autora diplomové práce: Tři tečky v první citaci představují vynechané jméno vedoucího technického oddělení v daném závodě.

14 Viz WALTER, Karel. Pořádkem vše začíná. Na pozvání v závodě Dinaska Svitavy. *Rudé právo*, 14. 2. 1989, s. 3.

To nic nemění na tom, že s přístupem podniků byla v daném článku vyjádřena nespokojenost. Nejzřetelněji to lze dokumentovat na citovaném stanovisku zástupce náčelníka odboru Veřejné bezpečnosti Okresní správy Sboru národní bezpečnosti ve Svitavách Oldřicha Lipavského.

„Podezření z trestné činnosti vůbec neoznamují zemědělské závody, většina průmyslových podniků. (...) Jediný z podniků v okrese, s nímž máme dobré zkušenosti, ..., je Okresní stavební podnik ve Svitavách. (...) Věřím, že i v ostatních podnicích dojdou k názoru, že ‚hra na schovávanou‘, na kterou mnohde doposud sázejí, k ničemu nevede.“¹⁵

5. 11. Shrnutí

Způsob prezentace případů rozkrádání ze strany zaměstnanců se lišil od zpodobňování případů funkcionářů KSČ, kteří byli vedoucími hospodářskými pracovníky. Celkově lze říci, že tady chyběl určitý jednotný princip výkladu – už proto, že Dopis PÚV KSČ se mnohem více vztahoval k velkým případům rozkrádání – což umožňovalo, aby se v období, jež je v této diplomové práci sledováno, vyskytly v průběhu času taková stanoviska k dané problematice, která se fakticky vzájemně vylučují. Jinak řečeno: *Rudé právo* přistupovalo k tématu různorodě.

Rozdíl oproti případům, zmíněným v předchozí kapitole, spočívá také v tom, že ve většině případů se problematika rozkrádání nevztahovala k zaměstnanci, ale k zaměstnancům. Rozkrádání ze strany pracovníků tak nebylo individualizováno, nebylo posuzováno jako věc osobního selhání, osobní odpovědnosti, ale spíše jako jev rozšířený mezi zaměstnanci, něco obecnějšího, na kterém se podílí více lidí – jako společenský problém. V ústředním deníku KSČ se také vyskytly články, které se zabývaly jednotlivcem, a nikoli skupinou lidí, ale ani tam nebyla věc nazírána jako osobní selhání – a navíc byly vztahovány k určitému společenskému kontextu.

Velké rozpory se objevují ve způsobu, jakým RP přistupovalo k drobnému rozkrádání. Na jedné straně byly vyslovovány jednoznačné odsudky ve stylu, že krádež je krádež, či že by se mělo měřit stejným metrem jak řadovým zaměstnancům, tak vedoucím hospodářským pracovníkům. Na druhé straně (i když méně často) se vyskytly tendence, i ze strany redaktorů RP, zaujímat k dané problematice značně tolerantní přístup – až tak, že rozkrádání nemusí být vůbec potrestáno.

Otázka, jak přistupovat k drobnému rozkrádání, jak posuzovat jeho společenskou škodlivost, míru jeho nebezpečnosti, je úzce propojena s tím, jak budeme počítat škodu, respektive národohospodářské ztráty. V tomto smyslu se vyskytly dva naprosto protichůdné způsoby počítání.

Tam, kde chtěl stranický tisk rozkrádání omluvit, se škoda počítala izolovaně, jako jednotlivá položka, což ve výsledku znamenalo, že byla škoda posuzována jako malá – která nemusí být

¹⁵ WALTER, Karel. Jaké řízení, takový pořádek. Nad případy hospodářské kriminality na Svitavsku. *Rudé právo*, 25. 11. 1988, s. 3.

řešena soudem, ale například jen důtkou ze strany komunistické organizace. Naopak tam, kde byla zdůrazňována škodlivost rozkrádání, se škoda sčítala, byly tedy spojovány jednotlivé malé položky, což v celkovém úhrnu znamenalo velkou škodu. Dva případy z roku 1988 – Domov Praha a rozkrádání v masokombinátu Olomouc vyznívají diametrálně odlišně, protože se v nich jinak počítá škoda, a tím pádem je různě posuzováno drobné rozkrádání.

V prezentaci *Rudého práva* se ve vztahu k tématu rozkrádání ze strany zaměstnanců objevil ještě jeden zásadní rozpor: mezi vyjádřeným a nevyjádřeným. Některé kritické články naznačovaly, že ve společnosti (respektive v podnicích) panuje obecná tendence případy drobnějšího rozkrádání přecházet, nevěnovat jim pozornost. Ale zůstalo jen u naznačování, že problém je hlubší – nikdy to nebylo vyjádřeno přímo v textu, i když si to čtenáři RP mohli lehce domyslet.

To na druhé straně nic nemění na tom, že bylo kritizováno nedostatečné právní vědomí – obecná nechuť zaměstnavatelů oznamovat podezření z trestné činnosti zaměstnanců (respektive opačně). V tomto smyslu byl také kritizován přístup spolupracovníků k aktérům trestné činnosti. Jako negativní faktor zde vystupoval alibismus – to není náš problém; pokud se něco pokazilo, tak my (odpovědní pracovníci) za to neneseme odpovědnost. Také se objevily ve stranickém tisku případy, kdy bylo poukázáno na to, že se na trestné činnosti podílí společně nadřízení i podřízení – včetně situace, kdy rozkrádání je navázáno na korumpování zaměstnavatele zaměstnancem.

Celkově lze říci, že oproti případům komunistických funkcionářů nebyl tolik zdůrazňován patologický charakter rozkrádání, což odpovídá tomu, co bylo řečeno výše o jisté toleranci *Rudého práva* k danému jevu v některých případech i ke způsobu počítání škody, který takovému přístupu nahrával. Z tohoto pravidla se vymyká již zmíněné spojení rozkrádání a korupce, ale také případ zaměstnance, který současně vyhrožoval násilím svému nadřízenému a ještě k tomu rozkrádal.

6. Srovnání článků RP s některými empirickými poznatky

Tato kapitola se bude zabývat srovnáním článků *Rudého práva* s některými empirickými poznatky: a to konkrétně ve vztahu k průzkumu Ústavu pro výzkum veřejného mínění při Federálním statistickém úřadu o kázni a kontrole na pracovištích a také k otázce anonymních dopisů, která souvisí s otázkami tolerance negativních jevů v podnicích.

6. 1. K průzkumu veřejného mínění o kázni na pracovištích

Průzkumem veřejného mínění o kázni a kontrole na pracovištích se zabýval článek Vítězslava Havlíčka *Zájem o pořádek nestačí* z 6. května 1987, jehož výsledky charakterizoval v prvních dvou odstavcích svého textu takto (první odstavec byl v originálu uveden tučně).

„Zájem pracujících o pořádek a dobrou organizaci práce potvrdil průzkum názorů na některé otázky pracovní kázně a kontroly Ústavem pro výzkum veřejného mínění při Federálním statistickém úřadu v Praze.“

„Na druhé straně také ukázal, že mezi pracujícími ještě přežívá značná tolerantnost vůči porušování kázně. Většina dotázaných by například i opakované porušení pracovní disciplíny – s výjimkou alkoholu na pracovišti – řešila pouze osobním napomenutím, případně snížením prémie.“¹

V daném článku *Rudého práva* bylo tučně zvýrazněno pozitivní zjištění, že se ve výzkumu z roku 1986 oproti dřívějšímu z roku 1982 *„zvýšil podíl kolektivů, kde vzniklé problémy řeší podle mínění dotázaných otevřeně a kriticky, z 37 na 48 procent“*.

Na druhé straně daný průzkum vypovídal o jisté toleranci k různým negativním jevům: *„Třebaže dotázaní registrují pozitivní vývoj, nepříjemně pociťují projevy sobectví nebo lhostejnosti některých spolupracovníků vůči druhým, projevy povýšenosti apod. Kritizováno je bratříčkování, protekce, ale i špatný vztah ke společnému majetku.“*

Za varující označil Vítězslav Havlíček následující skutečnost – v daném článku byla proto také tučně zvýrazněna: *„Jen každý druhý pracující se však setkává na svém pracovišti s pravidelným projednáváním kvality práce.“*

V *Rudém právu* byly taktéž zveřejněny výsledky, které vypovídaly o jisté toleranci k nedostatkům: *„Jsou velké rozdíly v přístupu k nápravě věcí. Příčiny nedostatků v kvalitě práce nejsou důsledně zjišťovány, jak tvrdí polovina dotázaných. Jen třetina dotázaných se domnívá, že*

---

¹ Tato a následující čtyři citace v této podkapitole pocházejí z uvedeného zdroje: HAVLÍČEK, Vítězslav. *Zájem o pořádek nestačí*. Nad průzkumem Ústavu pro výzkum veřejného mínění. *Kázeň a kontrola očima pracujících. Rudé právo*, 6. 5. 1987, s. 4.

zjištěné nedostatky jsou vždy dostatečně zveřejněny před celým kolektivem. A naopak téměř třetina dotázaných, že jsou někdy na jejich pracovišti nedostatky v kvalitě zatajovány nebo zkreslovány.“

Výzkum veřejného mínění, nazvaný *Názory občanů na kázeň a účinnost kontroly na pracovištích*, se uskutečnil ve dnech 6. až 20. června 1986², přičemž jeho výsledky shrnovaly dvě závěrečné zprávy – jedna ve vztahu k názorům ekonomicky aktivních obyvatel ČSSR a druhá se týkala situace v Praze.³ Výše zmíněný článek *Rudého práva* postihoval všechna důležitá zjištění až na jedno, které bylo uvedeno v celostátní závěrečné výzkumné zprávě – a to ve vztahu k Dopisu PÚV KSČ (1983) a souboru opatření vlády ČSSR (1982).

Z výpovědí respondentů vyplynulo, že s Dopisem PÚV KSČ (1983) bylo seznámeno podrobně 7% dotázaných a zběžně 44%. Nebylo s ním seznámeno 49% dotázaných.⁴ V otázce znalosti Dopisu hrála značnou roli stranická příslušnost – s tímto dokumentem bylo v době dotazování v červnu 1986 podrobně seznámeno 35% funkcionářů KSČ, ale jen 3% nečlenů. Naopak v případě neznalosti Dopisu byla situace u oba kategorií dotázaných přesně opačná. Nebylo s ním vůbec seznámeno jen 9% funkcionářů KSČ, ale zato až 58% nečlenů.⁵

Není vůbec překvapivé, že se tyto – z „propagandistického“ hlediska – alarmující údaje v ústředním deníku KSČ v roce 1987 neobjevily. Ale lze je vztáhnout k určitému povzdechu, který naznačoval, že se boj proti negativním jevům nedaří.

To dosvědčuje i úvodník RP z 16. července 1987 – který se odkazoval na článek z 6. května 1987 – a ve kterém bylo mimo jiné napsáno: „Ani zvýšená pozornost věnovaná odstraňování negativních jevů, zejména po loňském zveřejnění Dopisu předsednictva ÚV KSČ z roku 1983, ještě nepřinesla potřebný zvrat. Většina protispolečenských jevů kritizovaných dopisem přetrvává.“⁶

Toto tvrzení z daného úvodníku je pravdivé – koresponduje s tím, co uvedl ve své německy psané práci o rozkrádání Tomáš Vilímek.⁷ Podle něj vedení KSČ vědělo o negativní tendenci ve vývoji

2 Ústav pro výzkum veřejného mínění při Federálním statistickém úřadu. *Závěrečná zpráva z výzkumu 86-4. Názory občanů na kázeň a účinnost kontroly na pracovištích*. Leden 1987, s. 5. Pozn. autora: Uvedený dokument (stejně jako ten, zmíněný v následující citaci) je dostupný ve formátu pdf přes webové stránky Sociologického ústavu Akademie věd České republiky, a to konkrétně přes: <<http://nesstar.soc.cas.cz>> [cit. 13. 3. 2016].

3 Viz Ústav pro výzkum veřejného mínění při Federálním statistickém úřadu. *Doplňková zpráva výzkumu 86-4. Názory občanů na kázeň a účinnost kontroly na pracovištích*. (Soubor ekonomicky aktivních občanů Prahy). Duben 1987.

4 Viz Ústav pro výzkum veřejného mínění při Federálním statistickém úřadu. *Závěrečná zpráva z výzkumu 86-4. Názory občanů na kázeň a účinnost kontroly na pracovištích*. Leden 1987, s. 44.

5 Viz tamtéž, s. 46.

6 Viz Přínos kontroly. (úvodník). *Rudé právo*, 16. 7. 1987, s. 1. Pozn. autora: S tím korespondují i dvě věty z tohoto úvodníku: 1) „Benevolentní přístup k zjištěným nedostatkům, rozšířený v minulosti, mizí jen pomalu.“ 2) „Dosáhnout odstranění za léta zakořeněných zlovyků není a nebude snadné.“

7 Viz VILÍMEK, Tomáš. „Wer nicht den Staat beklaut, beklaut die eigene Familie“. Zur Problematik der Wirtschaftskriminalität und des Diebstahls von sozialistischem Eigentum in der Tschechoslowakei und im „Nationalbetrieb Automobilwerke“ Mladá Boleslav. In: *Ordnung und Sicherheit, Devianz und Kriminalität im Staatsozialismus. Tschechoslowakei und DDR 1948/1949–1989*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht 2014 – (ZIMMERMANN, V; PULLMANN, M.), s. 361-398, zvláště viz kapitolu Wirtschaftskriminalität in Zeiten der „Normalisierung“ na s. 366-373.

hospodářské kriminality, protože bylo pravidelně seznamováno s různými bezpečnostními zprávami.⁸ Není bez zajímavosti, že výše zmíněný úvodník vyšel zhruba dva týdny po 40. zasedání předsednictva ÚV KSČ (začátek července 1987), na kterém byla projednávána zpráva o stavu boje s trestnou činností.⁹ Jak dále uvádí Tomáš Vilímek, v jiné bezpečnostní zprávě ze srpna 1988 bylo konstatováno, že rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví tvořilo jednu třetinu všech hospodářských trestných činů a přečinů.¹⁰

6. 2. K problematice anonymních dopisů

Problematice anonymních dopisů se v *Rudém právu* podrobně věnovala série článků z let 1987 a 1988. Zde především zazněla teze, že anonymy patří do koše.¹¹

Danou problematikou (v souvislosti s tématem ochrany majetku v socialistickém vlastnictví) se taktéž zabývala beseda *Haló soboty* (přílohy *Rudého práva*) z 8. března 1986. V ní bylo upozorněno na to, že tato problematika souvisí se strachem zaměstnanců, že budou postiženi svými nadřízenými za kritiku nedostatků, respektive nekalého jednání.

Ale daná beseda byla velmi kritická i v některých dalších směrech: v otázce redaktora RP zazněla teze, že „u některých vedoucích se vytvořil názor, že plnění plánu omlouvá vše“. V rámci besedy pak Jiří Teryngel z Generální prokuratury ČSSR řekl mimo jiné i toto: „A jestliže někde máme na vedoucích místech lidi, kteří se bojí konfliktu už při malém porušení pracovní kázně, tak se pak nemůžeme divit, že nezasáhnou při rozkrádání nebo porušování hospodářské kázně.“¹²

To odpovídá tomu, co – ve svém anglicky psaném rukopisu o socialistickém managementu – píše Tomáš Vilímek.¹³ Který upozorňuje na to, že vedení podniků příliš neřešilo případy rozkrádání,

8 „Diese negative Tendenz erkannte auch die Parteiführung, die über die Entwicklung der Kriminalität durch regelmäßige Sicherheits- und Lagerberichte informiert war.“ Tamtéž, s. 369.

9 Viz tamtéž, s. 368.

10 „Der Diebstahl von sozialistischem Eigentum, der ein Drittel der wirtschaftlichen Straftaten und Vergehen ausmacht, überwiegt immer noch deutlich.“ Zpráva o bezpečnostní situaci v ČSSR, cíle a hlavní úkoly služební činnosti SNB, PS a vojsk MV na rok 1988, srpen 1988. ABS, fond SM PUV KSČ, karton Usnesení předsednictva ÚV KSČ 1986-1989, list 14. Cit. podle: VILÍMEK, Tomáš. „Wer nicht den Staat beklaut, beklaut die eigene Familie“. Zur Problematik der Wirtschaftskriminalität und des Diebstahls von sozialistischem Eigentum in der Tschechoslowakei und im „Nationalbetrieb Automobilwerke“ Mladá Boleslav. In: *Ordnung und Sicherheit, Devianz und Kriminalität im Staatssozialismus. Tschechoslowakei und DDR 1948/1949–1989*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht 2014 – (ZIMMERMANN, V; PULLMANN, M.), s. 361-398, zde konkrétně s. 373.

11 Viz: 1) PERGL, Václav. Podepsaný anonym. O těch, kteří zbaběle skrývají svou tvář. *Rudé právo*, 31. 1. 1987, s. 3. 2) PERGL, Václav. Podepsaný anonym. Ohlas na článek v *Rudém právu*. *Rudé právo*, 11. 3. 1987, s. 3. 3) PERGL, Václav. Patří do naší společnosti? Čtenáři k problému anonymních dopisů. *Rudé právo*, 11. 6. 1987, s. 3. 4) Anonymy patří do koše. (Z redakční pošty). *Rudé právo*, 30. 6. 1987, s. 3. 5) JANOUŠKOVEC, Jiří. Jednotný hlas: patří do koše. Znovu o anonymních dopisech. *Rudé právo*, 19. 3. 1988, s. 3. 6) JANOUŠKOVEC, Jiří. O dopisech bez zpáteční adresy. (Na přání čtenářů). *Rudé právo*, 2. 4. 1988, s. 3. 7) JANOUŠKOVEC, Jiří. Soudružské kritice je třeba se učit. Zamyšlení nad odpovědností odpovědných. *Rudé právo*, 9. 6. 1988, s. 3.

12 Viz podrobněji SPĚVÁK, Jindřich. Zákony platí pro každého. Beseda nad dopisy čtenářů. Jak je to s hospodářskou kriminalitou? Občané upozorňují na rozkrádání. Proč si to někteří nechtějí u vedoucího rozházet. Nejen kontrolovat, ale vyvozovat také důsledky. *Haló sobota* (příloha *Rudého práva*), 8. 3. 1986, (číslo 10), s. 7.

13 Viz VILÍMEK, Tomáš. „Socialist management“ in Czechoslovakia between 1956 and 1989 – conflict and

jednak proto, že se na něm někdy samo podílelo¹⁴, a také proto, že chtělo mít na závodech klid.¹⁵

Tomáš Vilímek dále ve své práci uvádí, že mezi lety 1985 a 1987 vzrostl počet anonymních stížností z necelých šesti tisíc na více než sedm a půl tisíce.¹⁶ Současně také vysvětloval, že anonymy (ze strany nespokojených řadových zaměstnanců) představovaly značnou hrozbu pro vedení toho kterého závodu, protože byly mimo jeho jakoukoli kontrolu a mohly tak narušit mocenské poměry v podniku (vnitropodnikovou koalici).¹⁷ Anonymní dopisy tak vlastně představovaly důležitý zdroj informací o tom, co se v hospodářských organizacích děje – jak argumentovali autoři jedné analytické zprávy z července 1988.¹⁸

---

reconciliation. Rukopis, s. 67-76 (podkapitola III. 3. Corporate management and the intra-company coalition).

14 „*It should be noted that managers are in fact not interested in a thorough identification of deficiencies and shortcomings, because they sometimes participate in them themselves, or because they are afraid they would have to involve themselves in conflicts and impose strict sanctions,*’ was how the auditors summarized their findings.“ NA, F. Výbor lidové kontroly Československé socialistické republiky (VLK ČSSR), Prověrka negativních jevů č. 127/87, roč. 3, list 19. Cit. podle: VILÍMEK, Tomáš. „*Socialist management*“ in *Czechoslovakia between 1956 and 1989 – conflict and reconciliation*. Rukopis, s. 73.

15 „*While company managements were supposed to step out against these negative phenomena, provisions of Act No. 1969 Coll., on offences, enacted in December 1969, pursuant to which an individual could be sentenced to up to one year in prison for repeated absenteeism, were rarely made use of. The preferred options included financial sanctions or a reassignment to a less paid job, but managers were trying to avoid even those, in order to prevent conflicts with their employees.*“ VILÍMEK, Tomáš. „*Socialist management*“ in *Czechoslovakia between 1956 and 1989 – conflict and reconciliation*. Rukopis, s. 68.

16 „*While less than 6,000 anonymous complaints were filed in 1985, the number rose to more than 7,500 two years later.*“ NA, F. CPC-CC-02/1, P (Předsednictvo) 79/88, Položka 7, List 8; Analýza anonymních stížností a podání a návrh dalšího postupu v této věci, Praha, 11. července 1988. Cit. podle: VILÍMEK, Tomáš. „*Socialist management*“ in *Czechoslovakia between 1956 and 1989 – conflict and reconciliation*. Rukopis, s. 75.

17 „*The anonymous complaints posed a considerable threat for corporate management, as they were under no control whatsoever and thus potentially disturbed the intra-company coalition. As a rule, they were written by rank-and-file employees who were not satisfied with their working condition or the overall situation in the enterprise.*“ VILÍMEK, Tomáš. „*Socialist management*“ in *Czechoslovakia between 1956 and 1989 – conflict and reconciliation*. Rukopis, s. 76.

18 „*The authors argued that the second option would eliminate an important source of information on serious problems, and thus would not contribute to the formation of an open criticism atmosphere.*“ NA, F. CPC-CC-02/1, P 79/88, Položka 7, List 11; Analýza anonymních stížností a podání a návrh dalšího postupu v této věci, Praha, 11. července 1988. Cit. podle: VILÍMEK, Tomáš. „*Socialist management*“ in *Czechoslovakia between 1956 and 1989 – conflict and reconciliation*. Rukopis, s. 76.

Závěr

Jako nejdůležitější sociálně patologický jev v socialismu (jak lze dovodit z Dopisu předsednictva ÚV KSČ z roku 1983 a medializovaných velkých případů v *Rudém právu*) nevystupovalo rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví, ale především neoprávněné obohacování ve spojitosti se zneužíváním funkcí a krytím pachatelů majetkové trestné činnosti (například ze strany komunistických funkcionářů či stranických organizací).

Rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví lze v tomto případě chápat jako jednu z forem neoprávněného obohacování – která byla spojována s projevy úplatkářství, klientelismu, nepotismu. Právě na toto propojení různých negativních jevů odkazoval Dopis předsednictva ÚV KSČ z roku 1983 a prohlašoval jej za zásadní společenský a politický problém.

Daný dopis představoval svého druhu vzor pro to, jak v *Rudém právu* referovat o velkých případech rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví, respektive takových spojených s tematikou neoprávněného obohacování vedoucích hospodářských pracovníků, kteří byli většinou zároveň také komunistickými funkcionáři. *Rudé právo* přitom úzkostlivě trvalo na tom, že jde o osobní selhání jednotlivců, a nikoli o systémový problém Komunistické strany Československa. Za další charakteristický rys referování stranického tisku o velkých případech lze považovat (ve shodě s Dopisem předsednictva ÚV KSČ z roku 1983) silný důraz na udílení nikoli jen trestů po linii státní, ale také po linii orgánů a organizací KSČ, případně ze strany společenských organizací sdružených v Národní frontě ČSSR (jako ROH, SSM či Socialistické akademie ČSSR).

Dalo by se tvrdit, že v *Rudém právu* v případě rozkrádání ze strany zaměstnanců či nedostatečné ochrany majetku v socialistickém vlastnictví Dopis předsednictva ÚV KSČ z roku 1983 nepředstavoval návod, jak o konkrétních případech referovat. To se projevilo například ve větším důrazu na prevenci, ale také v tom, že na rozdíl od velkých případů nebyla problematika rozkrádání chápána jako selhání individuální, ale spíše kolektivní. Navíc v případech rozkrádání ze strany zaměstnanců byla různě posuzována společenská nebezpečnost drobného rozkrádání: tam, kde bylo chápáno jako více nebezpečné, byla škoda sčítána, naopak tam, kde bylo považováno za méně závažné, byla škoda počítána jednotlivě.

Nelze opomenout, že v *Rudém právu* bylo upozorňováno na některé negativní společenské faktory, které nahrávaly rozkrádání. Předmětem kritiky byl především lhostejný přístup lidí (to bylo pojímáno jako obecný jev) ke společnému majetku, zvláště když byl porovnáván s mnohem větší péčí o majetek soukromý. Velmi často byla problematika rozkrádání spojována s nezdravým společenským klimatem na pracovištích – byly kritizovány projevy alibismu (nikdo za nedostatky nemůže), stejně jako časté tolerance k nedostatkům, a tedy i rozkrádání.

V *Rudém právu* bylo kritizováno neohlašování trestné činnosti zaměstnanců ze strany zaměstnavatelů, tak i opačně. Byly ukazovány případy, kdy se zaměstnanci podíleli na trestné činnosti zaměstnavatelů, ale i případy, kdy docházelo ke korumpování (a různým protislužbám) nadřízeného podřízenými. Bylo taktéž kritizováno, že se hospodářské organizace zpravidla neúčastní soudního řízení v roli společenského žalobce. Bylo upozorňováno na případy, kdy se zaměstnanci báli veřejně vystoupit proti nadřízeným, protože očekávali, že by v takovém případě mohlo dojít k jejich postihu. Vyznívalo to tak, že případy, kdy se nebojácný zaměstnanec odváží otevřeně vystoupit proti nadřízeným, jsou věcí ojedinělou. *Rudé právo* tak vlastně v tomto smyslu nabízelo obraz systémového jevu, který prostupuje společností skrz naskrz a má hlubší příčiny, se kterým si vedení KSČ není schopné dlouhodobě poradit – i když to takto explicitně řečeno nebylo. (Nejvíce se tomu asi blížila beseda *Haló soboty* z 8. března 1986).

To je první velký rozpor v prezentaci stranického tisku o rozkrádání v letech 1986-1989 – mezi naznačeným a nedořečeným. Druhý zásadní rozpor spočívá v tom, že *Rudé právo* naznačovalo systémový (celospolečenský) charakter rozkrádání a současně tvrdilo, že případy rozkrádání ze strany funkcionářů KSČ a KSS jsou jejich osobním selháním. To do sebe příliš nezapadá.

Nejvíce je to zřetelné právě na značně medializovaném případě slovenského funkcionáře Stanislava Babinského. Setkal se zde na straně jedné motiv osobního selhání jednotlivce s důrazem na otázku krytí majetkové trestné činnosti a rozsahu klientelistických vazeb na straně druhé. To je možné považovat za jednu z příčin toho, proč se tolik lišil tón hlavních článků k případu Babinský ze 7. září 1987 a 20. února 1988 – a současně to ukazuje, jak dokázalo *Rudé právo* samo zpochybnit tezi, že případy komunistických funkcionářů jsou jejich osobním selháním.

Lze to shrnout tak – v odpovědi na výzkumnou otázku – že v *Rudém právu* byla v letech 1986 – 1989 prezentována problematika rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví dost rozporně. Čím více podrobností, čím více kritiky, čím více se objevoval rozpor mezi důrazem na rovinu osobní a rovinu systémovou (především implicitně), tím bylo pro ústřední komunistický tisk v Československu obtížnější věrohodně (a harmonicky) prezentovat danou problematiku.

Jak už bylo naznačeno v Úvodu, je možné v rámci dalšího výzkumu srovnávat, jak se v čase v *Rudém právu* měnilo mediální pokrytí otázky rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví. Z právního hlediska je zajímavé studovat v tomto smyslu články ze *Socialistické zákonnosti*. Z hlediska historického je možné pokračovat v dalších případových studiích – jako to učinil Tomáš Vilímek v případě mladoboleslavské automobilky. Taktéž by se dala zasadit otázka rozkrádání majetku v socialistické vlastnictví, respektive vztahu občanů ke společnému majetku, do zkoumání vývoje politické kultury v komunistickém Československu.

Seznam použité literatury

I.) Prameny:

150/1948 Sb. Ústavní zákon ze dne 9. května 1948. Ústava Československé republiky. *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky* [on-line]. Dostupný z WWW:

<http://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1948.html> [cit. 10.3.2016] a [cit. 19.3.2016].

100/1960 Sb. Ústavní zákon ze dne 11. července 1960. Ústava Československé socialistické republiky. *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky* [on-line]. Dostupný z WWW:

<http://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1960.html> [cit. 23.12.2015] a [cit. 19.3.2016].

Trestní zákon ze dne 12. července 1950 (Zákon č. 86/1950 Sb.). In: *Sbírka zákonů republiky Československé. Ročník 1950. Částka 39. Vydána dne 18. července 1950*, s. 213-263.

Trestní zákon ze dne 29. listopadu 1961 (Zákon č. 140/1961 Sb.). In: *Sbírka zákonů Československé socialistické republiky. Ročník 1961. Částka 65. Vydána dne 8. prosince 1961*. [celá částka].

Zákon ze dne 26. června 1961 o úkolech národních výborů při zajišťování socialistického pořádku (Zákon č. 60/1961 Sb.). In: *Sbírka zákonů Československé socialistické republiky. Ročník 1961. Částka 26. Vydána dne 1. července 1961*, s. 173-179.

Zákon ze dne 18. prosince 1969 o přečinech (Zákon č. 150/1969 Sb.). In: *Sbírka zákonů Československá socialistická republika, Česká socialistická republika, Slovenská socialistická republika. Ročník 1969. Částka 46. Vydána dne 23. prosince 1969*, s. 485-487.

Zákon ze dne 2. května 1990, kterým se mění a doplňuje trestní zákon (Zákon č. 175/1990 Sb.). In: *Sbírka zákonů České a Slovenské Federativní republiky, České republiky, Slovenské republiky. Ročník 1990. Částka 31. Vydána dne 18. května 1990*, s. 706-724.

Ústav pro výzkum veřejného mínění při Federálním statistickém úřadu. *Doplňková zpráva výzkumu 86-4. Názory občanů na kázeň a účinnost kontroly na pracovištích. (Soubor ekonomicky aktivních občanů Prahy)*. Duben 1987.

Ústav pro výzkum veřejného mínění při Federálním statistickém úřadu. *Závěrečná zpráva z výzkumu 86-4. Názory občanů na kázeň a účinnost kontroly na pracovištích*. Leden 1987.

SPĚVÁK, Jindřich. Zákony platí pro každého. Beseda nad dopisy čtenářů. Jak je to s hospodářskou kriminalitou? Občané upozorňují na rozkrádání. Proč si to někteří nechtějí u vedoucího rozházet. Nejen kontrolovat, ale vyvozovat také důsledky. *Haló sobota* (příloha *Rudého práva*), 8. 3. 1986, (číslo 10), s. 7.

Stovka v křoví. (kurzíva). *Haló sobota* (příloha *Rudého práva*), 17. 9. 1988, (číslo 37), s. 1.

Stovka v křoví ... a milióny v prachu. (Dopisy čtenářů). *Haló sobota* (příloha *Rudého práva*), 12. 11. 1988, (číslo 45), s. 2.

Ocenit i volat k odpovědnosti. (úvodník). *Rudé právo*, 10. 11. 1979, s. 1-2.

PERGL, Václav. Strana není ochranný štít. Proč byl předseda městského výboru KSČ v Jílovém vyloučen. *Rudé právo*, 15. 1. 1986, s. 3.

Autorita komunisty. (úvodník). *Rudé právo*, 24. 1. 1986, s. 1.

Politická zpráva ústředního výboru KSČ XVII. sjezdu Komunistické strany Československa přednesená generálním tajemníkem ÚV KSČ soudruhem Gustávem Husákem na XVII. sjezdu KSČ dne 24. března 1986. *Rudé právo*, 25. 3. 1986, s. 3-6.

Dopis předsednictva ÚV KSČ stranickým orgánům a organizacím k prohloubení účinnosti boje proti porušování zásad socialistické zákonnosti, morálky a disciplíny. *Rudé právo*, 19. 4. 1986, s. 3.

V souladu se závěry XVII. sjezdu důsledněji proti negativním jevům. *Rudé právo*, 19. 4. 1986, s. 3.

Zákonnost, morálka, disciplína. (úvodník). *Rudé právo*, 26. 4. 1986, s. 1.

RŮŽIČKA, Jiří. V zájmu spravedlnosti. (Lidová kontrola zasahuje). *Rudé právo*, 28. 4. 1986, s. 3.

Socialisticky žít. (úvodník). *Rudé právo*, 29. 4. 1986, s. 1.

PERGL, Václav. Strana není ochranný štít. Ohlasy na články v Rudém právu. *Rudé právo*, 8. 5. 1986, s. 3.

Zákonná, ale i morální povinnost. (úvodník). *Rudé právo*, 7. 6. 1986, s. 1.

Šetřit energií na každém kroku. (úvodník). *Rudé právo*, 16. 6. 1986, s. 1.

HAVLÍČEK, Vítězslav. Zákony platí i pro úspěšné. Poučení pro kolektiv Závodů těžkého strojírenství v Třemošnici a nejen pro něj. (Lidová kontrola zasahuje). *Rudé právo*, 30. 6. 1986, s. 3.

VALTERA, Josef. Opatření moudré, bez kontroly však málo účinné. Je třeba si >>posvítit<<, jak se označují služební vozy. (Novou kvalitu, nové myšlení. Společně uskutečňujeme program XVII. sjezdu KSČ). *Rudé právo*, 9. 7. 1986, s. 3.

Zákony platí i pro úspěšné. K článku v Rudém právu. *Rudé právo*, 11. 7. 1986, s. 2.

ČASNOCHOVÁ, Jana – MUCHA, František. Případ mzdové účetní. (Lidová kontrola zasahuje). *Rudé právo*, 14. 7. 1986, s. 3.

LOUČKOVÁ, Eva. Zákon platí pro každého. O případu rozkrádání na Turnovsku. *Rudé právo*, 15. 7. 1986, s. 3.

Právní řád, právní vědomí a občan. (úvodník). *Rudé právo*, 4. 8. 1986, s. 1.

ADAMIČKOVÁ, Naďa. Funkce nezakryje prohřešky. Proč byl odsouzen jeden z nejlepších pracovníků Hotelů a restaurací Praha 2. *Rudé právo*, 20. 8. 1986, s. 3.

LOUČKOVÁ, Eva. Veřejně, jmenovitě, adresně. (Co napověděl fakt). *Rudé právo*, 12. 9. 1986, s. 3.

SVOBODA, Jan. Zdánlivé drobnosti. (Lidová kontrola zasahuje). *Rudé právo*, 15. 9. 1986, s. 3.

KRÍŽ, Luboš. Hrubé chyby se nakonec vymstí. Zamyšlení nad kompetentností ředitele podniku Ocelové konstrukce v Žilině. *Rudé právo*, 10. 10. 1986, s. 3.

ŠMÍD, Vladimír. Nejen >>pár zbytků<<. (Lidová kontrola zasahuje). *Rudé právo*, 20. 10. 1986, s. 3.

HAVLÍČEK, Vítězslav. Trest i poučení. (Lidová kontrola zasahuje). *Rudé právo*, 3. 11. 1986, s. 3.

LOUČKOVÁ, Eva. Ponaučení si vzali. (Stalo se po kritice). *Rudé právo*, 4. 11. 1986, s. 3.

MÉRES, Cyril. I malá krádež je krádež. Shovívavost, která stojí milióny. (Novou kvalitu, nové myšlení. Společně uskutečňujeme program XVII. sjezdu KSČ). *Rudé právo*, 5. 11. 1986, s. 3.

I v kritice a sebekritice čestně, komunisticky. (Napsali ...). *Rudé právo*, 10. 11. 1986, s. 4.

ČASNOCHOVÁ, Jana – MUCHA, František. Zlodějka s dobrou pověstí. Z každé chyby lze vyvodit i poučení. *Rudé právo*, 11. 11. 1986, s. 3.

Nemorálnost dvojí morálky. (úvodník). *Rudé právo*, 15. 11. 1986, s. 1.

HOUFOVÁ, Jarmila. Kde není kritika a sebekritika ... (V zrcadle týdne). *Rudé právo*, 15. 11. 1986, s. 3.

Veřejný barometr. (úvodník). *Rudé právo*, 17. 11. 1986, s. 1.

MAREK, Václav. Jak dlouhé má lež nohy. Proč se protahuje vyšetřování jednoho případu rozkrádání. *Rudé právo*, 2. 12. 1986, s. 3.

Jak dlouhé má lež nohy. *Rudé právo*, 13. 12. 1986, s. 2.

HOUFOVÁ, Jarmila. Není nad čisté svědomí. (V zrcadle týdne). *Rudé právo*, 20. 12. 1986, s. 2.

PERGL, Václav. Podepsaný anonym. O těch, kteří zbaběle skrývají svou tvář. *Rudé právo*, 31. 1. 1987, s. 3.

ČASNOCHOVÁ, Jana – MUCHA, František. Odvolání z funkcí. Ohlas na článek v Rudém právu. *Rudé právo*, 2. 2. 1987, s. 2.

Právo vědět, co se stalo po kritice. (úvodník). *Rudé právo*, 7. 2. 1987, s. 1.

HAVLÍČEK, Vítězslav. Na prověrce. (Lidová kontrola zasahuje). *Rudé právo*, 16. 2. 1987, s. 3.

Socialistickou zákonnost, morálku a disciplínu do veškerého života. (úvodník). *Rudé právo*, 19. 2. 1987, s. 1.

PERGL, Václav. Podepsaný anonym. Ohlas na článek v Rudém právu. *Rudé právo*, 11. 3. 1987, s. 3.

HAVLÍČEK, Vítězslav. Zájem o pořádek nestačí. Nad průzkumem Ústavu pro výzkum veřejného mínění. Kázeň a kontrola očima pracujících. *Rudé právo*, 6. 5. 1987, s. 4.

Na prověrce. (Stalo se po kritice). *Rudé právo*, 22. 5. 1987, s. 4.

TOMEŠOVÁ, Lenka. Tma nedbalost neschová. Již čtvrtý rok platí vyhláška o ostraze socialistického majetku. *Rudé právo*, 23. 5. 1987, s. 3.

PERGL, Václav. Patří do naší společnosti? Čtenáři k problému anonymních dopisů. *Rudé právo*, 11. 6. 1987, s. 3.

Anonymy patří do koše. (Z redakční pošty). *Rudé právo*, 30. 6. 1987, s. 3.

Rozsudek krajského soudu v Bratislavě. *Rudé právo*, 1. 7. 1987, s. 2.

Zpráva ze zasedání předsednictva ÚV KSČ. Schválen návrh zákona o státním podniku, který bude předložen k veřejné diskusi. Náměty a připomínky budou odpovědně posouzeny. Důsledně bojovat proti porušování zásad socialistické zákonnosti. Schválen soubor konkrétních opatření k urychlení vědeckotechnického rozvoje. *Rudé právo*, 4. 7. 1987, s. 1.

Čestný postoj k sobě i k společnosti. (úvodník). *Rudé právo*, 4. 7. 1987, s. 1.

Přínos kontroly. (úvodník). *Rudé právo*, 16. 7. 1987, s. 1.

Zákonnost a pořádek – hráz hospodářské kriminalitě. (úvodník). *Rudé právo*, 4. 8. 1987, s. 1.

SMOLA, Josef. Lajdáctví, lhostejnost, šlendrián. Co ukázala sonda na stavbách v pražských sídlištích. *Rudé právo*, 19. 8. 1987, s. 3.

Zpřísnění trestu S. Babinskému. *Rudé právo*, 1. 9. 1987, s. 2.

Podmínky přestavby – vysoká odpovědnost, kázeň a morálka. (úvodník). *Rudé právo*, 5. 9. 1987, s. 1.

Soudce k >>případu Babinský<<. Předseda senátu Nejvyššího soudu SSR JUDr. Štefan Minárik o trestné činnosti bývalého ředitele Okresního průmyslového podniku a Jednoty v okrese Dolný Kubín a dalších spolupachatelů. *Rudé právo*, 5. 9. 1987, s. 2.

SMOLA, Josef (*Rudé právo*) – VESELÝ, Vojtech (*Pravda*). Ruka ruku špinila. Proč vznikl a co odhaluje >>případ Babinský<<. *Rudé právo*, 7. 9. 1987, s. 3.

HOUFOVÁ, Jarmila. Dvoji morálka? (V zrcadle týdne). *Rudé právo*, 12. 9. 1987, s. 3.

Naši zpravodajové v Plzni a Košicích se zeptali: Je u vás na stavbě pořádek? *Rudé právo*, 16. 9. 1987, s. 3.

Lajdáctví, lhostejnost, šlendrián. Ohlas na článek v Rudém právu. *Rudé právo*, 7. 10. 1987, s. 3.

Neradostné výsledky prověrky lidové kontroly. O dodržování socialistické zákonnosti. *Rudé právo*, 13. 10. 1987, s. 2.

Lajdáctví, lhostejnost, šlendrián. Ohlas na článek v Rudém právu. *Rudé právo*, 14. 10. 1987, s. 3.

Morálka – věc politická. (úvodník). *Rudé právo*, 24. 10. 1987, s. 1.

LIŠKA, František. S nápravou nemusíme čekat. (Lidová kontrola zasahuje). *Rudé právo*, 26. 10. 1987, s. 3.

Lajdáctví, lhostejnost, šlendrián. Ohlas na článek v Rudém právu. *Rudé právo*, 4. 11. 1987, s. 3.

JELÍNEK, Jan. Odplata za kritiku. Po stopách jednoho dopisu. *Rudé právo*, 14. 11. 1987, s. 3.

V roli společenského žalobce. Ve výchově k právnímu vědomí není vhodné místo pro alibismus. *Rudé právo*, 20. 11. 1987, s. 3.

BRADÁČ, Vlastimil – WALTER, Karel. Nebezpečná hra bez pravidel. Proč jsou bývalí funkcionáři JZD Radošinka trestně stíháni. *Rudé právo*, 23. 11. 1987, s. 3.

Šlendrián na pokračování. *Rudé právo*, 5. 1. 1988, s. 3.

SMOLA, Josef. Hospodářem v domě. (Naše beseda). *Rudé právo*, 20. 1. 1988, s. 3.

Slíbená náprava. (Stalo se po kritice). *Rudé právo*, 26. 1. 1988, s. 3.

Nadále nekompromisně. (úvodník). *Rudé právo*, 6. 2. 1988, s. 1.

WALTER, Karel. Spoléhají jenom na poštu? Tři pohledy na >>neřešitelný<< problém v ochraně majetku. *Rudé právo*, 17. 2. 1988, s. 3.

Zpráva ze zasedání předsednictva ÚV KSČ. O přípravě slavnostního zasedání ke 40. výročí únorového vítězství. Posouzení zásad a postupu přestavby organizačních struktur národního hospodářství. Uzavření stranického šetření v souvislosti s odsouzením S. Babinského a jeho společníků. *Rudé právo*, 20. 2. 1988, s. 1.

Tresty za rozkrádání. *Rudé právo*, 20. 2. 1988, s. 2.

Strana má jednu disciplínu. *Rudé právo*, 20. 2. 1988, s. 3.

Důsledně dodržovat socialistickou zákonnost, morálku a disciplínu. Beseda Rudého práva a Pravdy k Dopisu předsednictva ÚV KSČ z února 1983. *Rudé právo*, 27. 2. 1988, s. 3.

JANOUSHKOVEC, Jiří – PLZÁK, Vladimír. Stejný metr pro všechny. (Kontrola zasahuje a pomáhá). *Rudé právo*, 2. 3. 1988, s. 3.

Čím začít? Kázní a pořádkem. (úvodník). *Rudé právo*, 12. 3. 1988, s. 1.

SMOLA, Josef. Slova a činy. (Naše beseda). *Rudé právo*, 16. 3. 1988, s. 3.

JANOUSHKOVEC, Jiří. Jednotný hlas: patří do koše. Znovu o anonymních dopisech. *Rudé právo*, 19. 3. 1988, s. 3.

Novou kvalitu právnímu vědomí. (úvodník). *Rudé právo*, 31. 3. 1988, s. 1.

JANOUSHKOVEC, Jiří. O dopisech bez zpáteční adresy. (Na přání čtenářů). *Rudé právo*, 2. 4. 1988, s. 3.

HERCÍKOVÁ, Hana – VACOVSKÝ, František – VOTRUBA, Zdeněk. Všeho dočasu ... Jak se v jedné plzeňské prodejně hospodařilo. *Rudé právo*, 14. 4. 1988, s. 4)

Kázeň, morálka, zákonnost. (úvodník). *Rudé právo*, 12. 5. 1988, s. 1.

VOTRUBA, Zdeněk. Usvědčený anonym. Hrubý nátlak nezůstal bez povšimnutí. *Rudé právo*, 13. 5. 1988, s. 3.

WALTER, Karel. Když chybějí čisté ruce. Příběh nikoliv pro senzaci, ale pro poučení ostatním. *Rudé právo*, 14. 5. 1988, s. 3.

Tresty za machinace. *Rudé právo*, 26. 5. 1988, s. 2.

JANOUSHKOVEC, Jiří. Soudružské kritice je třeba se učit. Zamyšlení nad odpovědností odpovědných. *Rudé právo*, 9. 6. 1988, s. 3.

Cedule krádežím nezabrání. *Rudé právo*, 16. 6. 1988, s. 2.

ŠENK, Miroslav. Nebojíme se veřejné kritiky. (Závěry 9. zasedání ÚV KSČ do života). *Rudé právo*, 5. 7. 1988, s. 1.

SMOLA, Josef. Někde stále postaru? (Naše beseda). *Rudé právo*, 5. 7. 1988, s. 3.

SMOLA, Josef. Do čí kapsy? (Poznámka). *Rudé právo*, 30. 7. 1988, s. 2.

Stejný metr pro všechny (podruhé). (Kontrola zasahuje a pomáhá). *Rudé právo*, 15. 8. 1988, s. 3.

Co je a co není trapné. Ohlas na článek v Rudém právu. *Rudé právo*, 24. 8. 1988, s. 3.

Ze společného do vlastní kapsy? (Stalo se po kritice). *Rudé právo*, 1. 9. 1988, s. 2.

Odstraníme nedostatky. (Stalo se po kritice). *Rudé právo*, 3. 9. 1988, s. 2.

Již ne do vlastní kapsy. (Stalo se po kritice). *Rudé právo*, 29. 9. 1988, s. 3.

Ano – právní pořádek. (úvodník). *Rudé právo*, 22. 10. 1988, s. 1.

Zákonnost a morálka. (úvodník). *Rudé právo*, 12. 11. 1988, s. 1.

Opravdu velký problém? Lepší ochranu přepravovaným zásilkám. *Rudé právo*, 14. 11. 1988, s. 3.

Nedůslednost a její následky. (úvodník). *Rudé právo*, 24. 11. 1988, s. 1.

WALTER, Karel. Jaké řízení, takový pořádek. Nad případy hospodářské kriminality na Svitavsku. *Rudé právo*, 25. 11. 1988, s. 3.

JELÍNEK, Jan. Když >>vyhoří<< požární útvar. Prověrka VLK ČSSR odhalila v ústeckém palivovém kombinátě závažné nedostatky. (Stalo se po kritice). *Rudé právo*, 30. 12. 1988, s. 3.

JÍREK, Josef. Přijďte si k nám něco ukrást! (Kontrola zasahuje a pomáhá). *Rudé právo*, 12. 1. 1989, s. 4.

JANÁČKOVÁ, Jaroslava. Práce, která nemůže těšit. Proč stížnost z Hradce vracet do Prahy? *Rudé právo*, 2. 2. 1989, s. 3.

WALTER, Karel. Pořádkem vše začíná. Na pozvání v závodě Dinaska Svitavy. *Rudé právo*, 14. 2. 1989, s. 3.

Dopis, který stále platí. (úvodník). *Rudé právo*, 18. 2. 1989, s. 1.

Poslání stranické kontroly. (úvodník). *Rudé právo*, 11. 5. 1989, s. 1.

JANOŤKOVEC, Jiří. Na každou otázku odpověď. Redaktoři Rudého práva besedovali se čtenáři v Lovosicích. *Rudé právo*, 8. 7. 1989, s. 3.

Co odporuje socialistické morálce. (úvodník). *Rudé právo*, 23. 10. 1989, s. 1.

LIPAŤSKÝ, Jan. Zbytečné konflikty. Nad dopisy čtenářů k zamyšlení i poučení. Kde zapomínají na Dopis předsednictva ÚV KSČ. Kdo má vyřizovat stížnost. Podivná liknavost některých národních výborů. Přehmaty a chyby jsou rovněž věci veřejnou. Může se občan bránit? *Rudé právo*, 18. 11. 1989, s. 3.

Příprava sjezdu. Ze zasedání předsednictva ÚV KSČ. *Rudé právo*, 14. 12. 1989, s. 1.

Revize případu Babinský. Ještě k zasedání předsednictva ÚV KSČ. *Rudé právo*, 15. 12. 1989, s. 1.

O zneužívání moci, obohacování. *Rudé právo*, 16. 12. 1989, s. 1.

Případ Babinský pokračuje. *Rudé právo*, 21. 12. 1989, s. 1.

II. Literatura:

FIDELIUS, Petr. *Řeč komunistické moci*. Dotisk prvního vydání. Praha: Triáda 2002 [1998].

HRACHOVEC, Petr. Některé další úvahy o vztahu rozkrádání a poškozování majetku v socialistickém vlastnictví. *Socialistická zákonnost*. 1988, roč. 36, č. 8, s. 465-469.

JELÍNEK, Jiří. K diskuzi o majetkové škodě způsobené trestným činem a neoprávněném majetkovém prospěchu. *Socialistická zákonnost*. 1988, roč. 36, č. 5, s. 259-263.

JELÍNEK, Jiří. K pojmu škoda na majetku v socialistickém vlastnictví. *Socialistická zákonnost*. 1987, roč. 35, č. 3, s. 145-156.

JELÍNEK, Jiří. Majetková škoda způsobená trestným činem a neoprávněný majetkový prospěch. *Socialistická zákonnost*. 1987, roč. 35, č. 4, s. 191-202.

JELÍNEK, Jiří. Otázky související s majetkovou škodou a typovou nebezpečností činu pro společnost. *Socialistická zákonnost*. 1988, roč. 36, č. 1, s. 25-37.

LUKNÁR, Miloš. *Král' Oravy. Kauza Babinský*. Bratislava: Práca 1990.

REED, Quentin. Politická korupce v postkomunistické společnosti. In: FRÍČ, Pavol a kol. *Korupce na český způsob*. Praha: G PlusG 1999, s. 116-158.

VILÍMEK, Tomáš. „*Socialist management*“ in *Czechoslovakia between 1956 and 1989 – conflict and reconciliation*. Rukopis.

VILÍMEK, Tomáš. „Wer nicht den Staat beklaut, beklaut die eigene Familie“. Zur Problematik der Wirtschaftskriminalität und des Diebstahls von sozialistischem Eigentum in der Tschechoslowakei und im „Nationalbetrieb Automobilwerke“ Mladá Boleslav. In: *Ordnung und Sicherheit, Devianz und Kriminalität im Staatsozialismus. Tschechoslowakei und DDR 1948/1949 – 1989*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht 2014 – (ZIMMERMANN, V; PULLMANN, M.), s. 361-398.